

**”EMME OLISI ME ILMAN MUSIIKKIA” – PERHE NUOREN
MUSIIKILLISENA KASVUYMPÄRISTÖNÄ**

Olli Juntunen
Pro gradu-tutkielma
Musiikkikasvatus
19.3.2008
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Olli-Pekka Juntunen	
Työn nimi – Title ”Emme olisi me ilman musiikkia” – Perhe nuoren musiikillisena kasvuympäristönä	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Pro gradu- tutkielma
Aika – Month and year Maaliskuu 2008	Sivumäärä – Number of pages 88 + liitteet 7 s.
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Nuoren henkilökohtaisen musiikkisuhteen muodostuminen on pitkä prosessi, jossa olennaisen tärkeä merkitys on nuoren perheellä ja kotiympäristöllä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ottaa selvää 15–16-vuotiaiden nuorten musiikillisista kotitaustoista ja tarkastella sitä, millä tavoin kodin musiikillinen ilmapiiri vaikuttaa nuoren musiikkisuhteen ja musiikillisen maailmankuvan muotoutumiseen. Mielenkiintoista on myös se, millainen merkitys tässä prosessissa on sillä, että vanhemmuus ja kasvatusroolit ovat kokeneet huomattavia muutoksia muutaman sukupolven kuluessa.</p> <p>Tämän työn aineisto on kerätty kyselytutkimuksella kouvolalaisella yläkoululla keväällä 2007. Vastaaajajoukon muodosti 81 9.luokkalaista. Kyselylomake sisälsi monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä, joissa nuori sai kuvata musiikillista kotitaustaansa tarkemmin.</p> <p>Sekä määrällisen että laadullisen aineiston perusteella oli mahdollista tehdä havaintoja perheenjäsenten, varsinkin vanhempien musiikillisista rooleista. Tulokset osoittivat, että äidillä ja isällä on kummallakin oma erillinen tehtävänsä lapsen musiikillisessa kasvatuksessa. Lisäksi varsinkin vanhempien sisarusten antama esimerkki näytti useissa tapauksissa olevan merkittävä muun muassa musiikkiluokille päättymisen kannalta.</p> <p>Aineisto osoitti, että isät pyrkivät sivistämään lapsiaan musiikillisesti äitejä ahkerammin. Isät muun muassa kertoivat lapsilleen nuoruuden suosikeistaan ja monet nuoret olivatkin oppineet pitämään isän kuuntelemasta musiikista. Musiikin ympärillä käytävät keskustelut ja isien ja nuorten väliset musiikin kuunteluhetket olivat selvästi hälventäneet toisen osapuolen mielimusiikkiin liittyviä stereotyyppioita. Äideille musiikki toimi enimmäkseen henkilökohtaisena rentoutumiskeinona, mutta toisaalta äitien rooli nousi esiin käytännön tilanteissa, kuten nuoren musiikkileikkikoulussa käymisessä tai musiikkiluokille pyrkimisessä lapsuusvuosina.</p>	
<p>Asiasanat – Keywords Perhe, nuoruus, musiikillinen maailmankuva, musiikkimaku, kasvatusroolit, musiikkiharrastus, kysely</p>	
<p>Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Musiikin laitos</p>	
<p>Muita tietoja – Additional information</p>	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 NUORI JA PERHE	6
2.1 NUORUUSIKÄ	6
2.1.1 <i>Identiteetin ja ihmissuhteiden kriisi</i>	7
2.1.2 <i>Ideologinen kriisi</i>	8
2.2 PERHE KÄSITTEENÄ	9
2.2.1 <i>Funktionalistinen tulkinta perheestä</i>	11
2.3 PERHEKÄSITYKSET	12
2.3.1 <i>Familistinen perhekäsitys</i>	12
2.3.2 <i>Individualistinen perhekäsitys</i>	13
2.4 ROOLIT PERHEEN SISÄLLÄ.....	14
2.4.1 <i>Äitiys</i>	15
2.4.2 <i>Isyys</i>	16
2.4.3 <i>Lapsuus ja nuoruus</i>	17
2.5 MUUTTUNUT VANHEMMUUS	19
2.6 ARVOT JA MAAILMANKUVA	20
2.6.1 <i>Maailmankuvan muotoutuminen</i>	21
2.6.2 <i>Arvomaailman periytyminen sukupolvelta toiselle</i>	21
3 NUORI JA MUSIIKKI	23
3.1 MUSIIKIN MERKITYS NUORUudessa	23
3.1.1 <i>Musiikki nuoren psyykkisen itsesäätelyn tukena</i>	23
3.2 MUSIIKIN HARRASTAMINEN	27
3.2.1 <i>Soittoharrastuksen motiivit</i>	28
3.2.2 <i>Musiikin kuuntelu nuoren elämässä</i>	29
3.2.3 <i>Musiikkiharrastuksen määrittelyn problematiikka</i>	30
3.3 KESKEISET KÄSITTEET	31
3.3.1 <i>Musiikillinen maailmankuva</i>	31
3.3.2 <i>Musiikillinen minäkäsitys</i>	32
3.3.3 <i>Yleinen musiikillinen orientaatio</i>	34
3.3.4 <i>Musiikillinen erityisorientaatio</i>	35
3.3.5 <i>Musiikkimaku</i>	37
3.3.6 <i>Musiikkimieltymyksen synty – LeBlancin malli</i>	38
3.3.7 <i>Vastavuoroisen palautteen malli musiikin aiheuttamassa reaktiossa</i>	42
4 KODIN JA VANHEMPIEN MERKITYS NUOREN MUSIIKKISUHTEEEN MUOTOUTUMISELLE 44	
4.1. AIEMMAT TUTKIMUKSET	45
5 TUTKIMUSASETELMA	50
5.1 KESKEISET TUTKIMUSONGELMAT	50
5.2 TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT MENETELMÄT	50
5.3 AINEISTON KERUU JA ANALYYSI	52
5.4 TUTKIMUKSEN RELIAABELIUS JA VALIDIUS	55
6 TULOKSET	56
6.1 VASTAAJIEN KOTITAUSTA	56
6.1.1 <i>Nuorten ja vanhempien väliset suhteet</i>	56
6.2 PERHEENJÄSENTEN MUSIIKKIMAKU	57
6.2.1 <i>Nuoret</i>	57
6.2.2 <i>Vanhemmat</i>	61
6.2.3 <i>Sisarukset</i>	64

6.3 PERHEIDEN LAULU- JA SOITTOHARRASTUKSET.....	65
6.4 PERHEENJÄSENTEN MUSIIKILLISET ROOLIT	68
6.4.1 Isä musiikillisena kasvattajana	68
6.4.2 Äiti musiikillisena kasvattajana	73
6.4.3 Sisarusten musiikillinen merkitys.....	77
6.5 KOTIEN MUSIIKILLINEN ILMAPIIRI	78
7 PÄÄTÄNTÖ.....	81
8 LÄHTEET	85
<i>Liite 1</i>	89

1 JOHDANTO

Isäni levyhylly oli minulle lapsuus- ja nuoruusiän merkittävin musiikillisen sivistyksen lähde. Beach Boys, Beatles ja monet muut klassikkonimet tulivat tutuksi juuri isän musiikinkuuntelun kautta. Muutenkin koen kotini ja perheeni olleen ylivoimaisesti merkittävin vaikuttaja oman musiikillisen maailmankuvani muotoutumisessa. Hyvin suureen osaan siitä musiikista, jota tänäkin päivänä kuuntelen, tutustuin kotiympäristössäni jo lapsuus- ja nuoruusvuosina. En usko, että koskaan olisin ryhtynyt harrastamaan pianon- tai varsinkaan kitaransoittoa, jos vanhempani eivät olisi minua tähän merkittävästi kannustaneet.

Perhe ja koti ovat ensisijaisia musiikillisten virikkeiden tarjoajia lähes kaikille aina varhaisesta lapsuudesta lähtien. Se, kuinka tärkeässä asemassa musiikki eri perheissä on, vaihtelee suuresti. Joissain perheissä, kuten omassani, musiikki koetaan arvokkaaksi arkea ja elämää rikastuttavaksi asiaksi, jonka harrastamiseen, kuten kuuntelemiseen, soittamiseen ja laulamiseen suhtaudutaan varauksettoman positiivisesti. Suurimmassa osassa perheitä musiikkiin suhtaudutaan sinänsä positiivisesti, mutta lasten innostumista musiikkiharrastuksista ei silti nähdä ensiarvoisen tärkeänä. Riippumatta siitä, millainen musiikin merkitys perheessä on, selvää on se, ettei perhetausta voi olla kokonaan vaikuttamatta siihen, millaisena lapsi ja nuori kokee oman suhteensa musiikkiin.

Kodin ja vanhempien merkitystä lapsen ja nuoren musiikillisen kehityksen tukemisessa on tarkasteltu sekä kansainvälisissä että kotimaisissa tutkimuksissa. Vanhempien rooli esimerkiksi lapsen soittoharrastuksissa etenemisessä on todettu erittäin merkittäväksi. Brittiläiset ja amerikkalaiset tutkimukset ovat useimmiten keskittyneet tarkastelemaan juuri perheen merkitystä musiikillisesti lahjakkaiden lasten kehittymisessä instrumenttinsa soittajina. Perheiden sosioekonomisen taustan vaikutus lapsen musiikkimakuun ja musiikkiharrastuksiin on ollut myös suhteellisen usein tutkimuskohteena. Sen sijaan se, miten kodin musiikillinen ilmapiiri vaikuttaa nuoren henkilökohtaisen musiikkisuhteen kehitykseen ja se, millä tavalla musiikilliset kasvatusroolit jakautuvat vanhempien välillä, on saanut osakseen erittäin vähän mielenkiintoa. Suomen oloissa aihepiiriä on sivunnut lähinnä Juvonen musiikillisia orientaatioita tarkastelevissa tutkimuksissaan.

Tutkimuksessani olen kiinnostunut 15–16-vuotiaiden nuorten musiikillisista kotitaustoista. Minua kiinnostaa, millainen arvo musiikille perheissä annetaan, miten musiikki on läsnä perheiden arjessa ja kannustetaanko lapsia esimerkiksi musiikkiharrastusten pariin. Lisäksi mielenkiintoista on se, millaisia ovat perheenjäsenten, erityisesti vanhempien roolit nuoren musiikillisessa kasvussa ja kehityksessä.

Vanhempien musiikillisten kasvatusroolien tarkastelun kiintoisaksi tekee se, että vanhemmuus on kokenut muutaman vuosikymmenen kuluessa suuria muutoksia. Perinteisestä hoivaavasta äitiydestä ja autoritaarisesta isyydestä on siirrytty muutaman sukupolven aikana kohti joustavampia sukupuolirooleja edellyttävää vanhemmuutta. Samalla hierarkia eri sukupolvien välillä on loiventunut. Tästä lienee seurannut se, että vanhemmat osallistuvat lastensa vapaa-aikaan ja harrastuksiin eri tavalla kuin aikaisemmin.

Tämän tutkimuksen aineiston keräsin lomakekyselyllä kouvolaalaisella yläkoululla. Taustateoriani koostuu sosiaalipsykologian ja sosiologian alueen nuoruusikää, perhettä ja vanhemmuutta koskevista tutkimuksista. Esittelen myös musiikin merkitystä nuoruusiässä käsittelevää kirjallisuutta sekä kaksi musiikkimaun muotoutumista selittävää mallia. Näiden jälkeen tarkastelen aiempia tutkimuksia perheen ja vanhempien merkityksestä nuoren musiikilliselle kehitykselle ja musiikkisuhteen muotoutumiselle. Tutkimusosassa keskityn esittelemään teettämästäni kyselytutkimuksesta saadut tulokset.

2 NUORI JA PERHE

2.1 Nuoruusikä

Nuoruusikä kehitysvaiheena nähdään eri tavoin, näkökulmasta riippuen. Vuorinen kertoo, että ”psykoanalyttikot pitävät sitä viettimyrskyn matkaansaattamana myllerryksenä, monet akateemiset tutkijat tasaisesti etenevänä kehitysvaiheena ja eräät konstruktionistit aikuisten luomana keinona ohjalla nuorisoa lapsuuden ja aikuisuuden välimaastossa.” (Vuorinen 1997, 201.) Selvää on se, että nuoruus on muutoksen aikaa. Se on identiteetin etsintää, opettelua elämään uuden ruumiin ja heräävän seksuaalisuuden kanssa.

Vuorisen mukaan nuoruusikä käynnistyy koko voimallaan silloin, kun murrosikässä tapahtuvat fyysiset muutokset tulevat näkyviin. Murrosikä on nuorelle hämmentävää aikaa, sillä hänen ruumiinsa ja kehominuutensa poikkeavat toisistaan enemmän kuin koskaan aiemmin. Nuori voi esittää ulospäin hyvinkin itsetietoista olentoa, mutta hän saattaa olla pinnan alla hyvin epävarma. Vaikka nuoruuden kehitysvaiheet ovat päällekkäisiä, Blossin (1962) ehdottama vaihekuvaus tiivistää nuoruuden psyykkisesti tärkeimmät alavaiheet. (Vuorinen 1997, 202-203.)

Esinuoruus (10–12 v). Nuoruusiän kehitys käynnistyy puberteetin myötä ja haastaa nuoren muokkaamaan minuuttaan. Entiset vuorovaikutusmielikuvat eivät ole enää ajan tasalla, keho on muuttunut anatomisesti ja fysiologisesti. Kehominuuden koostuneisuus ja muuttumiskyky on tässä kehitysvaiheessa koetuksella.

Varhaisnuoruus (12–14 v). Nuoressa tapahtuva psyykkinen murros tulee selkeästi näkyviin tässä ikävaiheessa. Nuori kokeilee irtiottoa vanhemmistaan, arvostelee heitä ja etsii ihmissuhteita kodin ulkopuolelta. Ikätovereiden merkitys on suuri ja nuori kokeilee erilaisia roolimalleja heidän kanssaan.

Varsinainen nuoruus (14–16 v). Nuori pyrkii pääsemään vanhemmistaan irti tunteiden tasolla. Nuori on usein täynnä normaalia negativismia, itsekeskeinen ja ärtynyt. Intensiivisten ystävyysuhteiden merkitys korostuu ja ne tukevat nuorta hänen rakentaessaan sisäistä maailmaansa, joka on riippumaton vanhemmista.

Myöhäisnuoruus (16–20/22 v). Nuoren itsearvostus kasvaa ja tunne-elämä vakiintuu toisen vuosikymmenen lähestyessä loppuaan. Nuori on valmis aikuisuuteen, kun hänen identiteettinsä on selkiintynyt riittävästi. (Vuorinen 1997, 202.)

2.1.1 Identiteetin ja ihmissuhteiden kriisi

Identiteetillä tarkoitetaan Jaraston & Sinervon (1999) mukaan ”suhteellisen pysyvää ja jatkuvaa oman yksilöllisyyden ja minuuden kokemistapaa”. Nuoruusiän keskeinen kehitystehtävä liittyy juuri identiteetin muodostamiseen. Identiteetin kehitys on alkanut jo heti syntymästä, mutta nuoruusiässä oma osittain tietoinen identiteetin hahmottaminen voimistuu (Jarasto & Sinervo 1999, 16-17). Nuori saavuttaa tällöin joko eheän identiteetin tai päätyy roolihajaannukseen, kuten Erikson (1968) teoriassaan esittää (Vuorinen 1997, 208). Identiteetin muotoutuminen vaatii nuorelta kykyä tuntea itsensä ja elämänsä ehyeksi kokonaisuudeksi. Vaikka ihminen toimii eri tavoin eri tilanteissa ja rooleissa sekä kasvaa ja kehittyy ihmisenä, on hänellä silti tarve tuntea pysyvänsä perusolemukseltaan samana. (Jarasto & Sinervo 1999, 17.)

Identiteetin hahmottamisen pohjana ovat kaikki aiempien elämänvaiheiden kokemukset ja niistä syntyneet voimavarat, joita Eriksonin mukaan ovat toivo, tahdonvoima ja aktiivisuus. Identiteettiään etsivä nuori pohtii suuria elämän kysymyksiä, kuten ”Kuka minä olen?”, ”Mikä on paikkani maailmassa?” ja ”Mikä on elämäni tarkoitus?”. Muun muassa näiden kysymysten pohdintaan liittyy lapsuudesta omaksuttujen arvojen ja asenteiden kyseenalaistaminen erilaisten roolikokeilujen kautta. (Jarasto & Sinervo 1999, 18.)

Keskeistä identiteetin muodostumisessa ovat samastumiskokemukset ja sosiaalinen oppiminen. Pieni lapsi muodostaa käsityksensä omasta minästä vuorovaikutuksessa häntä hoitavien ihmisten kanssa. Myöhemmässä vaiheessa merkittäviä samaistumiskohteita ovat muun muassa päivähoiton aikuiset, opettajat, isovanhemmat ja muut sukulaiset sekä lisäksi myös kaverit. (Vuorinen 1997, 215.) Nuoruusiässä merkitystään kasvattavat myös idolit, sankarit ja ihanteet (Jarasto & Sinervo 1999, 18). Perustana nuoruusiän identiteetin rakennuksessa ovat nuoren käsitykset itsestään ja hänen kokemuksensa siitä, millaisena muut hänet näkevät. Tunnekohteiden muutos ja identiteetin etsintä kulkevat ikään kuin käsi kädessä, kumpikin toisiaan palvellen (Vuorinen 1997, 215).

Vuorovaikutusmielikuvien uudistaminen vaatii uusia ihmissuhteita, joiden kautta nuori voi avartaa maailmaansa myös kodin ulkopuolelle. Ikätovereiden merkitys on avainasemassa, samoin myös isovanhempien, opettajien, rippikoulun ohjaajien ja muun muassa valmentajien, jotka kaikki väljentävät nuoren ja vanhempien suhdetta. Tyttöillä on yleistä, että heidän tarvitsevuutensa kohdistuu parhaaseen ystävään, kun taas pojilla ryhmiin kokoontuminen on tyyppillinen kuvio. (Vuorinen 1997, 213.)

Separatio, vanhemmista irtautuminen ei varsinaisesti liity nuoren ulkonaiseen eroon vanhemmistaan. Kyseessä on lähinnä tunnetason tapahtuma, jossa vanhempien merkitys tunnetyydytyksestä ja huolenpitoa antavina henkilöinä vähenee. Kaikki tämä johtaa lopulta ihmissuhteiden uudelleen jäsentymiseen. Nuori löytää kodin ulkopuolelta tyydytystä ja turvallisuutta antavia ihmissuhteita ja pystyy jälleen vähemmän ristiriitaiseen vuorovaikutukseen. Vasta tässä vaiheessa nuori irtautuu pysyvämmiin vanhemmistaan tunnetasolla. Separatiovaiheen aikana nuoren mielenkiinto kääntyy vähitellen pois kodin maailmasta ja kodin tarjoamista ihmissuhteista. Kiinnostus kohdistuu nyt yhteiskuntaan ja sen tarjoamiin ihmissuhteisiin ja ideologioihin. (Hägglund; Pylkkänen; Taipale 1978, 50, 54.)

Vanhempien merkitys vähenee nuoruusiässä siis näennäisesti, mutta vanhemmat ovat kuitenkin ne ihmiset, joilta nuoret yleensä, varsinkin tulevaisuutta ajatellen omaksuvat kaikkein eniten. Vanhempien merkitys näkyy erityisesti nuoren arvoissa, maailmankatsomuksessa, ammatinvalinnassa, ihmissuhteissa ja perheen perustamisessa. (Jarasto & Sinervo 1999, 18-19.)

2.1.2 Ideologinen kriisi

Vuorisen mukaan se saavutus, johon nuoruusiän kehitys selvimmin huipentuu ja joka lyö alustavasti lukkoon nuoren identiteetin, liittyy omakohtaisen maailmankuvan ja elämäkatsomuksen luomiseen (Vuorinen 1997, 220). Ideologioilla on monenlaisia psykologisia tehtäviä. Ideologiat voivat antaa esimerkiksi ihmiselle ymmärrettävän kuvan elämästä ja sen ilmiöistä, yhdistää ihmisiä tarjoamalla yhteisiä ratkaisumalleja puhtaasti henkilökohtaisten pyrkimysten ja yksinäisyyden tilalle. Ideologia voi olla myös tärkeä apu menetyksiin liittyvässä surutyössä, millä tässä yhteydessä tarkoitetaan juuri perhesiteistä irtautumista. Näiden lisäksi ideologia tarjoaa hyväksytyyn ulkoasun myös henkilökohtaisille

pyrkimyksille, jotka erityisen henkilökohtaisessa ilmiasussaan koettaisiin kielteisinä ja yhteiskunnan vastaisina. Tästä seuraa se, että hyvää tarkoittavan ideologian nimissä voidaan myös toteuttaa henkilökohtaisia valtapyrkimyksiä, kuten kostoja loukatusta itsetunnosta tai kateuden purkamista. (Hägglund; Pylkkänen; Taipale 1978, 160-161.)

Ideologinen kriisi tarkoittaa käytännössä sitä, että nuori etsii ratkaisuja itselleen vaikeisiin ongelmiin ja vertaa omia käsityksiään hänelle läheisten aikuisten, vanhempien ja opettajien sekä omien ikätovereidensa maailmankuviin (Vuorinen 1997, 223). Nuoret saattavat toisena äärimmäisyytenä omaksua aikuisten kulttuurin ja yhteiskunnan arvot ja normit sellaisenaan ja asettua yhteiskunnalle alistettuun ja kuuliaiseen asemaan kuin lapsi perheessä. Toisaalta on mahdollista, että nuoret muodostavat oman alakulttuurinsa asettumalla vastustamaan jyrkästi aikuisten maailmaa ja sen arvoja. Nuoret ovat asettuneet vastustamaan vallitsevaa yhteiskuntarakennetta kaikkina aikoina. Tämän ei välttämättä tarvitse kuitenkaan merkitä sitä, että nuoret pyrkisivät mitätöimään aikuisten sukupolven työtä ja saavutuksia. Nuoret pyrkivät kriisissään käyttämään pikemminkin hyväkseen aikuisten ideologioita ja näkemyksiä kärjistäen niitä ja tehden omia vastakkainasettelujaan. (Hägglund ym. 1978, 161-162.)

2.2 Perhe käsitteenä

Oman työni tutkimuskohteet ovat nuori ja perhe. Näistä käsitteistä myös jälkimmäinen vaatii jonkinlaista tarkastelua ja määrittelyä, perhe kun ei enää ainakaan nykyisin ole käsitteenä täysin selkeä. Perinteisesti on ajateltu, että perheen muodostavat isä, äiti ja heidän yhteiset lapsensa. Forsbergin (2003, 8) mukaan perhettä pidetään usein itsestään selvänä ja luonnollisena ilmiönä juuri sen arkisuutensa takia, eikä sen katsota kaipaavan erityistä punnintaa. Jallinoja huomauttaa, että oikeastaan kysymys siitä, keistä perhe muodostuu, tulee ajankohtaiseksi vasta silloin, kun perhe ei enää hahmotu yksiselitteisellä tavalla (Jallinoja 2000, 187).

Perhe on saanut kuluvien vuosikymmenien mukaan monia uusia muotoja muun muassa avioerojen yleistymisen myötä. Perhesuhteet ovat usein hyvin monimutkaisia. Vaikka ydinperhe on edelleen perhemuodoista kaikkein yleisin, on uusi kriittinen perhetutkimus keskittynyt tarkastelemaan lähinnä uusia, ei-perinteisiä perhemuotoja. Forsberg toteaaakin,

ettei ydinperherakenteessa pitäytyvä tarkastelu kerro uusista elämisen ideoista. (Forsberg 2003, 10.)

Silloin kun ihmiset vastaavat kysymykseen, ketkä muodostavat perheen, he ilmaisevat epäsuorasti omia perhearvostuksiaan. Kaikkia erilaisia ihmisten yhteenliittymiä ei suostuta pitämään perheenä. Arvioidessaan erilaisia perheen määrittelemisen kriteerejä ihmiset liikkuvat perheen ja ei-perheen rajamaastossa, jossa perhe lopulta määrittyy. Jallinoja perustaa oman tulkintansa sellaisiin tutkimuksiin, joissa ihmisiltä on kysytty, ketkä muodostavat perheen. (Jallinoja 2000, 188.) Reunan (1997) tutkimuksesta käy ilmi, että käytännössä kaikki (98 %) suomalaiset ovat yksimielisiä siitä, että aviopari lapsineen muodostaa perheen. Avoliitto näyttää muodostuvan jonkinlaiseksi kynnyksikysymykseksi perheen määrittelyssä: 86 prosenttia suomalaisista katsoi avoparin lapsineen muodostavan perheen. (Reuna 1997, 14-15; Jallinoja 2000, 188.)

Yksinhuoltajavanhempi lapsineen hyväksyttiin lähes yksimielisesti (93 %) perheeksi (Reuna 1997, 14-15). Jallinoja huomauttaa, että tässä suhteessa on tapahtunut suuri muutos. Yksinhuoltajaperhe on yleisesti hyväksytty perhemuodoksi. Näin ollen perheessä ei tarvitse välttämättä enää olla sekä äitiä että isää. Toisaalta asia on nähtävä myös siten, että perheeseen kuuluu ainoastaan se vanhemmista, joka asuu lapsen kanssa. (Jallinoja 2000, 188-189.)

Perheiksi on yleensä ollut tapana lukea ainoastaan sellaiset ruokakunnat, joissa on lapsia. Jallinoja pohdiskeleekin tutkimustulosten pohjalta sitä, ovatko lapset ehdoton vaatimus perheen kriteerien täyttymiseen. Enemmistö vastaajista, 73 prosenttia katsoi lapsettoman avioparin muodostavan perheen. Avoliitto ei vakuuttanut tässäkään tapauksessa vastaajia, sillä vain 55 prosenttia hyväksyi lapsettoman avoparin perheeksi. (Reuna 1997, 14-15; Jallinoja 2000, 189.)

Perheen määrittelyä koskevien tulosten perusteella voidaan päätellä, että perheen muodostumiskriteerit ovat melko tiukat. Tiukat ne eivät ole varsinaisesti siinä mielessä, että ne rajaisivat perhemuotojen joukon erityisen pieneksi. Kriteerit ovat tiukat siinä mielessä, että perhe katsotaan rakentuvan ainoastaan kahdenlaisen suhteen, parisuhteen sekä lapsen ja vanhemman suhteen varaan. (Jallinoja 2000, 189.)

Tarkoitan tässä työssä nuoren perheestä puhuessani käytännössä nuoren vanhempia tai huoltajia sekä hänen mahdollisia sisaruksiaan. Ydinperhemallia en silti tarkoita; vanhempien ei tarvitse asua yhdessä tai jompikumpi heistä saattaa olla kuollut. Tärkeämpänä pidän tässä tapauksessa sitä, kenet nuori katsoo kuuluvan perheeseensä.

2.2.1 Funktionalistinen tulkinta perheestä

Funktionalistinen perhetulkinta liittyy laajempaan yhteiskuntateoriaan, jonka mukaan sosiaaliset instituutiot ovat syntyneet huolehtimaan yhteiskunnalle tärkeistä tehtävistä. Yhteiskunnan nähdään rakentuvan toisiinsa kytkeytyvistä osista, jotka toimiessaan takaavat yhteiskunnalle tasapainon. Perheeseen sovellettuna tämä tulkinta merkitsee sitä, että perhe on sosiaalinen instituutio, jolla on oma, sille osoitettu tehtävä. (Jallinoja 1985, 12.)

Funktionalistisen koulukunnan tunnetuimpana edustajana perhesosiologian alalla on pidetty amerikkalaista Parsonsia. Parsonsin teorian (1956) avainkäsitteenä tunnetaan eriytyminen, jota Parsons piti silloista yhteiskuntakehitystä muutenkin kuvaavana käsitteenä. Yhteiskunnan kehitys on johtanut yksinkertaisesta järjestelmästä kohti yhä monimutkaisempaa järjestelmää. Kehityskulussa on syntynyt lukemattomia instituutioita, jotka ovat erikoistuneet huolehtimaan ainoastaan joistakin tehtävistä. Ennen nykyisen yhteiskunnan muotoutumista perhe huolehti melkein kaikista ihmisen tarpeista. Eriytyminen on vaikuttanut perheeseen siten, että sille jäi Parsonsin mukaan vain kaksi tehtävää. Ensimmäinen niistä on taata lasten kehittyminen ”todella” yhteiskunnan jäseniksi. Tästä Parsons käyttää termiä *socialisatio*. Toinen perheen tehtävä on vakauttaa aikuisten persoonallisuutta. Tehtävät kytkeytyvät toisiinsa sikäli, että jälkimmäinen varmistuu huolehdittaessa ensimmäisestä. (Jallinoja 1985, 12.)

Perheen merkityksen on usein väitetty vähentyneen juuri eriytymisen vuoksi. Monet perheen tehtävät ovat siirtyneet muiden instituutioiden hoidettaviksi. Parsons katsoo, ettei näin kuitenkaan ole käynyt, perheen merkitys on itse asiassa vahvistunut perheen erikoistuttua vain muutaman tehtävän hoitamiseen. Parsonsin mukaan yksilön kasvaminen tasapainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi on nyt täysin riippuvainen siitä, miten perhe onnistuu tehtävässään. (Jallinoja 1985, 12-13.)

Parsons käyttää sosialisatioprosessia kuvatessaan hyväkseen Freudin psykoseksuaalista kehitysteoriaa. Tähän pohjautuen Parson esittää, että lapsi kehittyy sosiaalisesti pärjäämään vähitellen yhä monimutkaisemmassa sosiaalisten suhteiden verkossa. Kehitys etenee vaiheittain. Lapsen on ensin opeteltava yksinkertaisin sosiaalisen suhteen järjestelmä. Vasta tämän jälkeen lapsi voi alkaa opetella seuraavaa vaihetta. Tähän siirtymävaiheeseen liittyy kriisitila. Ensimmäinen sosiaalinen suhde syntyy biologisten syiden takia lapsen ja äidin välille. Kun varmuus äiti-lapsisuhteen pysyvyydestä on saavutettu, voi lapsi muodostaa itsenäisen suhteen myös muihin perheenjäseniinsä. Lapsen muihin perheenjäseniin luomat sosiaaliset suhteet valmistavat häntä liittymään perhettä laajempaan sosiaaliseen järjestelmään. Perheen sisäinen sukupuolten välinen roolijako opettaa lapselle, että mies ja nainen ovat sosiaalisestikin erilaisia. Myös sisarukset vahvistavat tätä, mutta edustavat samalla ikätovereita, joiden kanssa on mahdollista olla tasaveroisessa vuorovaikutuksessa, joka ei ole mahdollista vanhempien kanssa. Näin perheessä vallitsee hierarkia, jossa vanhemmat edustavat lapselle valtaa. Olleessaan näin jatkuvassa vuorovaikutuksessa perheenjäsentensä kanssa, lapsi voi vähitellen liittyä myös perheen ulkopuoliseen sosiaaliseen järjestelmään. (Jallinoja 1985, 13-14.)

Parsonsin teoria oli Jallinojan mukaan urauurtava ja hänen ajatuksensa perheestä ovat loogisesti kauniita, mutta nykyisin auttamattomasti aikansa eläneitä. Perhe on kokenut ratkaisevia muutoksia vuosikymmenten aikana. Se, mitä Parsons nimitti silloin nykyaikaiseksi perheeksi, tuntuu nykyisin vanhanaikaiselta. (Jallinoja 1985, 15-16). Roolit perheiden sisällä eivät varmastikaan ole enää nykyisin samanlaiset kuin Parsonsin kuvaamalla 1950-luvulla. Lisäksi on ymmärretty, että myös lapsuuksia on useanlaisia (Alanen 1998, 130-131).

2.3 Perhekäsitykset

2.3.1 Familistinen perhekäsitys

Käsityksemme avioliitosta ja perheestä pohjaavat suurelta osin kristinuskon oppeihin. Täysin itsenäistä asemaa kristinuskolla ei tässä suhteessa kuitenkaan ole, sillä monet perhettä ja avioliittoa koskevat kannanotot juontavat juurensa kristinuskon ulkopuolisiin käsityksiin. Kristinuskon vaikutus näkyy lähinnä siinä, että kristillinen kirkko on alusta lähtien pyrkinyt

tuomaan omat kannanotonsa ihmisten tietoon. Näillä on ollut selvästi normatiivinen, eli ihmisten avio- ja perhe-elämää säätelevä luonne. (Jallinoja 1985, 22.)

Uskonpuhdistus muutti kirkon piirissä näkemyksiä perheestä ja avioliitosta. Ratkaiseva muutos oli se, että perheen merkitystä alettiin korostaa voimakkaasti. Hyvä ja puhdas elämä ei enää edellyttänyt selibaattia ja kieltäytymistä avioliitosta, mikä oli katolisen kirkon ihanne. Avioliitto ei ollut enää sakramentti, vaan se oli myös mahdollista purkaa. (Jallinoja 1985, 23.)

Kristilliseen uskoon pohjaava familistinen perhekäsitys käy ilmi selkeästi kirkon, mutta epävirallisista, yksityishenkilöiden julkaisemista lukemattomista avioliitto-oppaista. Kirkon piirissä muotoillun perhekäsityksen perhekeskeisyys korostuu vaikkapa siitä, mitä kahdelle ihmiselle ajatellaan tapahtuvan avioliittoa solmittaessa. Naisen ja miehen ajatellaan monissa kannanotoissa lakkaavan olemasta kaksi erillistä ihmistä avioliiton solmittuaan. Tähän yhteensulautumaan liittyy pian myös lapsia. Se, että perheessä ihmiset tulevat yhdeksi, korostaa perheen ensisijaisuutta. Kukaan yhteisössä ei voi eriytyä täysin itsenäiseksi, koska se vaarantaa yhteisön kiinteyden. Näin ollen ihmisten tulisi kaikin keinoin välttää tilanteita, jotka lisäävät hajoamisen todennäköisyyttä. Keskeisimpänä keinona kirkko näyttää pitävän aviollista uskollisuutta. (Jallinoja 1985, 23-24.)

2.3.2 Individualistinen perhekäsitys

Individualistisen perhekäsityksen erottaa familistisesta se, ettei individualistinen perhekäsitys ole koskaan ollut minkään valtaa pitävän laitoksen kannattama näkemys. Individualistisen käsityksen ensimmäiset puolestapuhujat löytyvät sen sijaan radikaaliliikkeistä, jotka nousivat vastustamaan 1800-luvulla puritaanisia ja perhettä vahvistavia näkemyksiä. Keskeisenä ajatuksena oli, että jokainen ihminen on vapaa ja itsenäinen yksilö, jota institutionaaliset ja muut sosiaaliset säännökset eivät saa kahlita. Rakkaus nähtiin vapauteen pohjaavana tunteena, ja tämän vuoksi myös avioliittoon suhtauduttiin enimmäkseen kielteisesti. (Jallinoja 1985, 26-27.)

Individualistinen perhekäsitys saapui Suomeen vasta 1900-luvun puolella. Individualistiset näkemykset olivat jonkin verran esillä lähinnä kirjallisuudessa; radikaalia naisasialiikettä Suomeen ei esimerkiksi koskaan muodostunut. Individualistinen näkökulma oli esillä

seuraavan kerran vasta 1960-luvulla aikakauden radikaaliliikkeissä. Miehen ja naisen ainoaksi hyväksyttäväksi pohjaksi nähtiin rakkaus. Mikäli rakkaus ei kestä koko ihmisen elinikää, on hänellä oikeus purkaa suhde. (Jallinoja 1985, 27-28.)

2.4 Roolit perheen sisällä

Perheessä puolisoiden välistä suhdetta määräävät nykyisin ennen kaikkea tunne ja valta, joiden perusteella suhdetta arvioidaan. Ne ovat aviosuhteen suuria kysymyksiä, joihin liittyvää keskustelua luetaan lehdistä päivittäin. Keskustelusta huomaa sen, että valta ja tunne mielletään usein ristiriitaisiksi. Aihepiiri on ollut pinnalla erityisesti tasa-arvokeskustelussa. Varsinkin naiset ajattelevat usein, ettei parisuhteessa ole mahdollisuutta onnistua tunnetasolla, mikäli naisen asema on alisteinen. Ihanteena tasapainoisessa parisuhteessa on pidetty suhteellisen tasa-arvoista kumppanuutta, johon liittyy keskinäinen kiintymys. (Jallinoja 1985, 81.)

Puolisoiden välisten suhteiden, isyyden ja äitiyden lisäksi perhetutkijoiden mielenkiinto on kohdistunut perheen kasvatusilmapiiriin. Vanhempien toimintatapoja ja kasvatusilmapiiriä tarkasteltaessa on usein käytetty Baumrindin (1989) jaottelua autoritatiiviseen, autoritaariseen ja sallivaan kasvatukseen tai kasvatusilmapiiriin. (Alasuutari 2003, 21.) Autoritatiivisen vanhemman kasvatustapoihin kuuluu lapsen ja tämän toiminnan ohjaaminen rationaalisin perustein. Vanhempi pyrkii selittämään ja perustelemaan omia kasvatukseen liittyviä ohjeitaan, kieltojaan ja kehotuksiaan vetoamalla johdonmukaiseen ajatteluun. Autoritatiiviseen kasvatukseen kuuluu myös vanhemman luottamus omaan luontaiseen auktoriteettiinsa. Lapsen toiminnalle asetetaan tietyt säännöt ja rajat, mutta keskustelevaa otetta käytetään myös vanhemman ja lapsen välisissä ristiriitatilanteissa. Vanhempi ymmärtää lapsen tunnetiloja, tukee ja ohjaa tätä virikkeelliseen toimintaan. (Baumrind 1989, 353-354.)

Autoritaariseen kasvatukseen kuuluu lapsen käyttäytymisen muovaaminen ja sääteleminen jonkin ulkopuolisen, esimerkiksi uskonnollisen normin mukaisesti. Autoritaariset vanhemmat arvostavat lapsen tottelevaisuutta ja käyttävät rangaistuksia ja muita voimakeinoja lapsen käyttäytymisen ja tahdon hillitsemiseksi. Sallivassa kasvatuksessa sen sijaan ei pyritä paljontaan rajoittamaan lapsen toimintaa, vaan lapsi saa vapauden toimia omien toiveidensa ja tahtonsa mukaisesti. Sallivan vanhemman suhde lapseen on kuitenkin lämmin, eivätkä

kasvatusmenetelmät ole rankaisukeskeisiä. Tällaisella vanhemmalla ei ole erityisen vahvaa pyrkimystä vaikuttaa lapsensa käyttäytymiseen. (Baumrind 1989, 353-354.)

2.4.1 Äitiys

Vanhemmuudessa äitiyden asema on ollut ja on edelleenkin erityinen. Suomalaisen perheen arjessa äitiys on saavuttanut tämän aseman vähitellen 1800-luvun kuluessa. Tätä ennen perheen päänä pidettiin yksinomaan miestä, jolla oli myös vastuu lasten kasvatuksesta, jota taas äiti tuki huolehtimalla lapsen perushoidosta. Yhteiskunnalliset rakennemuutokset, kuten teollistuminen ja kaupungistuminen muuttivat 1900-luvun alkupuolelle tultaessa näkemykset perheestä sekä miehen ja naisen rooleista. Vallitsevaksi tulkinnaksi muodostui käsitys sukupuolten yhdenvertaisuudesta ja luonnollisesta erilaisuudesta. (Alasuutari 2003, 16-17.)

Äitiys alettiin nähdä koko kansakuntaa palvelevana naisen kutsumuksena ydinperheideologian myötä. Näin äideille annettiin tavallaan vastuu koko kansakunnan kehittymisestä ja tasapainosta, tulivathan uudet kansalaiset juuri perheestä, joka oli äidin toimintapiiri. (Hirsjärvi, Laurinen 1998, 19-20.)

Äitiyden tarkastelu on nykyään mielenkiintoista, sillä sukupuolten väliset erot ovat tasaantuneet ja ydinperheideologia on menettänyt valta-asemansa. Nykypäivän äidit hoitavat ikään kuin kahta virkaa yhtä aikaa. He identifioivat itsensä ensinnäkin työssäkäyviksi naisiksi, joilla on myös lapsia. Samalla he toivovat kuitenkin, että heillä olisi enemmän aikaa lapsille ja siten mahdollisuus täyttää hyvän äidin velvollisuudet. (Hirsjärvi, Laurinen 1998, 20.)

Alasuutari haastatteli väitöstutkimuksessaan useita vanhempia lastensa kasvatusvastuun jakamisesta kodin, päiväkodin ja koulun kesken. Haastatteluaineiston pohjalta tehty diskurssianalyysi osoitti, että vanhempien tulkinnoissa perinteinen oletus äidin ensisijaisuudesta on edelleen vahva. Erityisen voimakkaasti äidin päävastuu lapsen kasvatuksessa ja kehityksessä tulee esiin eräässä haastattelussa. Vanhemmat ovat hakeneet kuusivuotiaista tytärtään vuotta normaalia aiemmin kouluun. Keskustelusta välittyy molempien vanhempien vahva sitoutuminen lapsensa hoitoon ja kasvatukseen, mutta samalla heidän puheessaan elää kuitenkin oletus äidin isää tärkeämmästä roolista lastenkasvatuksessa. (Alasuutari 2003, 48-49.)

Äidin ensisijaisuus kasvatusvastuussa tulee esiin myös äidin kasvatuksellisen osaamisen korostamisena. Tällainen tulkinta tulee esiin erään toisen perheen kuusivuotiaan tyttären vanhempien haastattelussa. Samoin kuin edellisessä tapauksessa, lasta on haettu kouluun jo kuusivuotiaana. Vanhempien haastattelun kokonaisuuden antaman kuvan perusteella perheen isä osallistuu aktiivisesti lastensa asioihin ja hoitoon. Haastattelija tiedustelee syitä molemmilta vanhemmilta siihen, miksi lasta on haettu kouluun etuajassa. Isä kääntää kysymyksen välittömästi äidille, ja näin syntyy vaikutelma, että isä tekee tämän, koska tulkitsee äidin kuitenkin itseään osaavammaksi ja tietävämmäksi tällaisissa tärkeissä kasvatusta koskevissa kysymyksissä. Äiti hyväksyy isän tulkinnan ja ryhtyy esittämään perusteluja sille, miksi perhe päätyi tällaiseen ratkaisuun. (Alasuutari 2003, 48-49.)

Äiti esiintyy haastatteluissa henkilönä, joka hallitsee luonnollisesti kasvatusasiat isää paremmin ja jolla on erityinen suhde lapseen. Tämä tulee esiin erityisesti haastatteluissa yleisesti esiintyvissä äidin kasvatuksellista päävastuuta koskevissa lyhyissä toteamuksissa, ja siinä, ettei vanhemmilla ole varsinaista ”tarvetta” selittää tai perustella äidin merkitystä. (Alasuutari 2003, 49-50.)

Perheen sisällä kasvatusroolien jako näyttää haastatteluaineiston perusteella melko selkeältä: isät osallistuvat usein lapsensa kasvatukseen aktiivisesti, mutta päävastuu on edelleen äidillä. Vanhempien lisäksi tärkeäksi, jopa korvaamattomaksi kasvattajaksi nähdään myös päivähoito. Päivähoito nähdään tärkeäksi nimenomaan sosiaalisena kasvattajana ja virikkeiden tarjoajana. (Alasuutari 2003, 88-89.)

2.4.2 Isyys

Miehen tehtävä sotien jälkeisessä Suomessa oli vastata perheen toimeentulosta. Naisen vastuulla oli taas kodin- ja lastenhoito. Isän tehtävän katsottiin alkavan vasta sitten, kun erityisesti poikalapsi varttui vanhemmaksi ja oli avuksi isälleen. Isä oli usein rankaisija, jolla lapsia peloteltiin. (Huttunen 1998, 36.) Nurmisen ja Roosin (1992, 137) mukaan Suomessa perinteisen vanhemmuuden murrokseen ovat vaikuttaneet etupäässä ammatillinen rakennemuutos ja naisten emansipaatio. Huttunen (1998, 37) väittääkin naisten vaikuttaneen paljolti isyyden nykykehitykseen.

Huttusen mukaan muun muassa lehtikirjoituksia lukemalla saattaa saada vaikutelman, että isyys on jonkinlaisessa kriisissä tai ainakin murrosvaiheessa. Isyys ei ole käsitteenä enää selkeä: vanha ja uusi isyys elävät tässä ajassa rinta rinnan. Nuorissa miehissä on vielä hyvin paljon perinteisesti ajattelevia isiä, samoin kuin heidän vierellään taas saattaa olla äitimyyttä ylläpitävä nainen. Vaikka osallistuvia isiä alkaa olla yhä enemmän ja tällaista isyyttä pidetään ainakin juhlapuheissa arvossaan, olemme vielä kaukana siitä, että isyyttä ja äitiyttä pidettäisiin kaikin puolin tasavertaisina vanhemmuuden muotoina. (Huttunen 1998, 38-39.)

Sitoutuvan ja osallistuvan isyyden keskeisimmät esteet ovat vallitsevat miehisyyskäsitteet, perinteinen naiskulttuuri, psykologian isäkuva sekä työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmallisuus. Mieskulttuuri, maskuliinisuuden traditio ei ole sallinut miehelle hoivaavaa vanhemmuutta. Myös isänä miehen on pitänyt olla ”kova”, tilanteita hallitseva ja tunteitaan kontrolloiva. Myöskään äitiysideologia ei ole antanut isyydelle kovin suurta tilaa lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Perinteinen äiti on antanut hienovaraisesti ymmärtää, missä kulkevat sopivuuden rajat: isän tulee kyllä auttaa, mutta ei käydä tunkeilevaksi. (Huttunen 1998, 39-42.)

Esteenä osallistuvalla isyydelle Huttunen näkee myös psykologian isäkuvan, joka muovaa isyyttä ja äitiyttä koskevaa ajattelua monin tavoin. Freudin jälkeiset psykoanalyttit keskittyivät varhaisen äiti-lapsi-suhteen tarkasteluun. Varhaisella äidin ja lapsen välisellä suhteella on keskeinen merkitys lapsen psykologiselle ja emotionaalille kehitykselle. Isän tulee kunnioittaa äidin ja lapsen välistä symbioottista suhdetta ja jättäytyä sivummalle. Vaikka isälle osoitetaan myöhemmin lapsen kehityksen kannalta merkittäviä tehtäviä, jää isä tässä näkemyksessä kiistatta toissijaiseksi vanhemmaksi. Osallistuvan isyyden esteenä on lisäksi työelämän ja yhteiskunnan suhtautuminen isyyteen. Taloudellinen tuki isyyden pitämiseen on varsin heikko, ja lisäksi asenne erityisesti hyvin menestyvillä yrityssektoreilla on seuraavanlainen: jos haluat menestyä urallasi ja jakaa yrityksen menestyksen, lastenhoidon takia et jää töistä pois. (Huttunen 1998, 43-45.)

2.4.3 Lapsuus ja nuoruus

Lapsuus ”löytyi”, tai siitä tuli sosiaalinen kategoria vasta 1600-luvulla. Vasta tällöin alettiin ajatella, ettei lapsi ole valmis. (Ariés 1970, 47.) Jallinojan mukaan tämä tarkoittaa

nykykielellä ilmaistuna sitä, että lapsi tulee sosiaalista, eli hänelle tulee tietoisesti opettaa sellaisia asioita, joita aikuiset pitävät myöhemmin aikuisten maailmaan sopeutumisen kannalta tärkeinä. Pelkkä perheen piirissä tapahtuvaa arkipäiväistä kanssakäymistä ei enää katsottu riittäväksi oppimiseksi, vaan tarvittiin erityisiä kouluja. Tämä varmisti lopullisesti nuorten eriytymisen omaksi sosiaaliseksi ryhmäkseen. (Jallinoja 1985, 84.)

Lapsuuden eriytyminen ei kuitenkaan merkinnyt lasten irtautumista perheestä tai vanhemmistaan. Lasten ja vanhempien suhde kasvatti sen sijaan merkitystään. Vanhempien ja lasten, samoin kuin puolisojenkin välistä suhdetta väritti pitkään auktoriteetti. Näin perheet rakentuivat valtasuhteille, joiden varassa perhe pysyi koossa. Auktoriteetin tilalle tuli kuitenkin vähitellen tunne. Sitä, että perheitä pitivät nyt koossa tunnesidokset, on pidetty hyvänä asiana; sen on ymmärretty merkinneen ihmisen edistymistä ja sivistymistä. (Jallinoja 1985, 86.)

Yhtenä näkyvänä osoituksena nuorten eriytymisestä omaksi sosiaaliseksi ryhmäkseen voidaan pitää nuorisokulttuuria. Nuorista syntyi nuoriso, jolla oli tietoisuus itsestään. Nuoriso on pyrkinyt itsenäistymään ja korostamaan erillisyyttään muista sosiaalisista ryhmistä. Itsenäisyyden symboleina ovat perinteisesti olleet kieli, pukeutuminen, ihanteet ja esimerkiksi musiikki. Nuorisokulttuurista puhuttaessa katsotaan, että nuorilla on erilainen tapa elää ja ajatella kuin esimerkiksi aikuisilla. Mikäli nuoriso näyttää omaksuvan itselleen erilaisia elämäntapoja kuin aikuiset, saatetaan olla huolestuneita sukupolvia erottavasta kuilusta ja nuorisokulttuurin haitallisuudesta. Socialisaation perusajatuksenahan on nimenomaan nuorten sopeuttaminen aikuisten mukaiseen elämäntapaan. Ongelmallista on se, mitä aikuisten mukaisella elämäntavalla tarkoitetaan. Niin aikuiset kuin nuoretkin käsitetään usein yhtenäisiksi sosiaalisiksi ryhmiksi. Kummankaan ei voida kuitenkaan katsoa muodostavan yhtenäistä ryhmää, jolla olisi yhtenevä elämänkäsitys. Aikuisten keskuudessa ei ole vallitsevaa käsitystä esimerkiksi siitä, millainen perheen tulisi olla. Kun puhutaan nuorten sosiaalistumisesta, tulisi määritellä myös, minkä arvopohjan mukaan heitä halutaan sosiaalistaa. Myös nuorilla on erilaisia maailmankuvia, aivan kuten aikuisillakin. (Jallinoja 1985, 89.)

Musiikilla ei enää samanlaista merkitystä irtiotossa vanhemmista ja kotiympäristöstä. Näre (1996) on tutkimuksessaan todennut, että varsinainen irtiotto vanhemmista on jäänyt radikaaliksi luonnehditun 1960-luvun nuorisosukupolven ilmiöksi. Tuon ajan nuorten oli

ensimmäisenä media-ajan sukupolvena vaikea jakaa kokemuksiaan vanhempien sukupolvien kanssa. (Näre 1996, 324.) Nykyisin irtautuminen kotiympäristöstä musiikillisen itsetuntemuksen ja omien musiikkimieltymysten kautta ei Kososen (2001) mukaan merkitse musiikillista irtiotta aikuisten musiikillisesta arvomaailmasta samassa merkityksessä kuin aikaisemmin. (Kosonen 2001, 26.)

2.5 Muuttunut vanhemmuus

Perheestä ja vanhemmuudesta puhuttaessa on otettava huomioon viime vuosikymmenten historialliset ja yhteiskunnalliset muutokset, jotka ovat muokanneet perheenjäsenten välisiä suhteita voimakkaasti. Vanhemmuuden muuttumisen voidaan ajatella jopa johtaneen vanhempien ja lasten roolien hämärtymiseen (Hirsjärvi; Laurinen 1998, 31).

Hoikkala (1998) puhuu vanhemmuuden ja isyyden muuttumisen yhteydessä sukupolvimurroksesta, jolla hän tarkoittaa kulttuurista ja yhteiskunnallista muutosta. Murros on tuottanut historiallisesti erityisen sukupuolimaiseman, joka näkyy perheissä miehen ja naisen keskinäissuhteen muutoksena. Sukupuoliroolit ovat kokeneet 40–50 vuodessa suuren muutoksen. Myös mieheydet eroavat toisistaan: pojat ovat erilaisia, kuin heidän isänsä nuorena. (Hoikkala 1998, 76.)

Hoikkala viittaa Jokiseen (1996), jonka mukaan sotien jälkeisessä maatalousvaltaisessa Suomessa yleinen malli oli ydinperhe ja tuiman isän kombinaatio. Isän laki, patriarkaalinen oikeus määrätä perheen olennaiset asiat hävisi lähes tyystin viimeistään 1960-luvun loppuun mennessä. Miehen asema ja käsitys omista tehtävistä perheessä on muuttunut, samoin naisten suhtautuminen miehiin. Isiltä on sukupolvimurroksen myötä mennyt elättäjän status ja äideiltä kotirouvainstituutio. Hoikkala arvioi, että tämä on keskeinen näkökulma myös perheen ja vanhemmuuden muuttumiseen. Taustalla roolien muuttumiseen on kolme tekijää: äidin kodista irtautuminen koulutuksen ja palkkatyön myötä, isän kiinnittyminen kotiin ja yleinen yksilöllistymiskehitys. (Hoikkala 1998, 77.)

Nykyisyyden lapset ja nuoret ovat kasvaneet kuvatus sukupolvimurroksen muovaamassa ympäristössä. Hierarkia vanhempien ja lasten väliltä menettää Hoikkalan mukaan jyrkkyyttään; perheterapeutit puhuvat jopa vanhempien arkuudesta käyttäen valtaansa. Koulun

ja opettajien auktoriteetti on heikentynyt ja myös *autoritäärinen isä* on saanut uusia muotoja: Hoikkala (1998) puhuu opastus-, (harrastus)kaveri- ja valmentajavanhemmuudesta. Monen suomalaisen isän keskittyminen lapsensa harrastuksiin on usein hänen panoksensa jaettuun vanhemmuuteen. Harrastukset yhdistävät lapsia ja vanhempia, erityisesti isiä aivan uudella tavalla kuin sukupolvi sitten. (Hoikkala 1998, 81.)

Vanhemmat ovat kaiken kaikkiaan menettäneet ehdottoman auktoriteettiaseman viisauden, tiedon ja elämäntaidon edustajina. (Värri 1997, 119-120). Perinteisen, vanhempien auktoriteettia ja lasten kuuliaisuutta korostavan kasvatuksen rinnalle on muodostunut joustavampia sukupuolirooleja edellyttävä, lapsen yksilöllisyyttä korostava kasvatustapa (Hoikkala 1993, 133-137). Lapsen mielipiteitä on myös kuunneltu perhettä koskevassa päätöksenteossa, ja näin ollen lapsen ja vanhemman suhde on muuttunut tottelevaisuutta korostavasta suhteesta tasavertaisemmaksi kaverisuhteeksi (Korhonen 1994, 175-176).

2.6 Arvot ja maailmankuva

Maailmankuvalla tarkoitetaan minää ja ulkomaailmaa koskevien käsitysjärjestelmien rakenteita, eli toisin sanoen kaikkea sitä, mitä ihminen on siihenastisen elämänsä aikana oppinut, tuntenut ja ajatellut. Maailmankuva muovautuu erityisesti lähiympäristön, kodin, harrastuksien ja toveripiirin vaikutuksesta, mutta myös esimerkiksi työn, koulutuksen ja muun kodin ulkopuolella tapahtuvan toiminnan vaikutuksesta. (Juvonen 2000, 61.)

Helkaman, Myllyniemen ja Liebkindin mukaan arvo on ”toivottavaa lopputulosta tai toimintatapaa koskeva yleisluontoinen käsitys tai uskomus” (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 1998, 379). Arvojen ajatellaan olevan ihmisen suhteellisen pysyviä ominaisuuksia, joita hän asettaa tärkeysjärjestykseen ja joita hän käyttää hyväkseen tehdessään valintoja (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 1998, 181).

2.6.1 Maailmankuvan muotoutuminen

Maailmankuvan muotoutuminen ja maailmankuvaan liittyvien käsitteiden omaksuminen ei ole sattumanvarainen prosessi. Tietyt ympäristöstä omaksutut olettamukset ovat taustalla, kun lapset ja nuoret muodostavat käsityksiään ja uskomuksiaan maailmasta. Sosiaalistumisen ja enkulturaation kautta he omaksuvat ympäristönsä arvoja ja käsityksiä esimerkiksi oikeasta ja väärästä. (Helve 1998, 196.)

Ihmisellä on luontainen pyrkimys informaation hankkimiseen ja sisäisen kuvan muodostamiseen ilmiöistä ja tapahtumaketjuista. Juvosen (2000) mukaan tämä ominaisuus on välttämätön, sillä ilman sitä ihminen ei pystyisi sopeutumaan kulloinkin vallitsevan ympäristön olosuhteisiin. (Juvonen 2000, 62.)

Maailmankuvan muotoutumisen voi nähdä jatkuvana syklisenä kehitysprosessina, jonka myötä yksilön käsitykset ympäröivästä todellisuudesta muuttuvat läpi elämän yksilön kokemusten ja toiminnan myötä. Juvonen selittää maailmankuvan syklisiä muotoutumisprosessia skeemojen avulla. Skeemat ovat yksilön muistiin elämäkokemuksen myötä muodostuneita jäsentyneitä ja hierarkkisesti kasautuneita tietopakkautumia. Niille on tyypillistä tutkivan havainnoinnin suuntaaminen ja niiden pohjalta saatujen tietojen tulkinta. Ne valmistavat havainnoijaa hyväksymään tietyntyypistä tietoa muun sijasta. Skeemojen voidaan siis katsoa toimivan havaintojen viitekehystenä. Skeemat jäsentyvät edelleen ja tarkentuvat uuden tiedon omaksumisen myötä ja muodostavat näin yhä tehokkaamman perustan seuraavien havaintojen käsittelylle. (Juvonen 2000, 62.)

2.6.2 Arvomaailman periytyminen sukupolvelta toiselle

Maailmankuvan kuvattiin heijastavan kaikkea sitä, mitä ihminen on elämänsä aikana kokenut ja oppinut. Voimakkaimmin yksilön maailmankuvaan on mainittu vaikuttavan nimenomaan yksilön lähipiiri, koti, perhe, harrastukset ja toverit. Elämäntapojen, arvojen ja maailmankuvan siirtymisestä sukupolvelta toiselle on kuitenkin melko vähän tieteellistä näyttöä. Selvää on se, että vanhemmilla on taipumus toivoa heidän lapsensa omaksuvan suurin piirtein sellaisen arvomaailman, kuin heillä itsellään on ollut (Jallinoja 1985, 92).

Jonkinlaisen, suuntaa-antavan kuvan sosialisointin toteutumisesta käytännön tasolla antaa Jallinojan mukaan Roosin & Roosin (1981) tutkimus, jossa kysyttiin, miten samanlaisiksi vastaajat arvioivat oman lapsuutensa ja nykyisen kotinsa tavat ja tottumukset. Tutkimustulosten luotettavuutta heikentää luonnollisesti se, että vastaukset perustuivat täysin mielikuviin, eivätkä näin ollen kerro erojen todellista suuruutta. Tutkimuksessa tarkasteltiin vanhempien arvomaailman ja elämäntapojen periytymistä lapsille. *Poliittinen kanta* näytti periytyvän melko hyvin lapsille, enemmistöllä vastaajista oli sama puoluekanta kuin heidän vanhemmillaan. *Uskonnollisuus* ei siirtynyt seuraavalle sukupolvelle yhtä selkeästi, vastaajat olivat selkeästi vähemmän uskonnollisia kuin vanhempansa. Poikkeuksen tähän tekivät erittäin uskonnollisissa perheissä varttuneet vastaajat, joille uskonnollisuudella oli taipumuksena periytyä. Vastaajien *lasten lukumäärällä* ei ollut yhteyttä siihen, kuinka monta lasta heidän vanhemmillaan on ollut. *Alttius avioeroon* oli hiukan suurempi eronneiden vanhempien lapsilla. (Jallinoja 1985, 93-94.)

3 NUORI JA MUSIIKKI

Tässä luvussa keskeinen teema on nuori ja hänen suhteensa musiikkiin. Pyrin problematisoimaan aiempien tutkimusten pohjalta sitä, mitä musiikin harrastamisella tarkoitetaan ja tarkastelemaan sitä, millainen tehtävä musiikilla on nuoruusiässä.

3.1 Musiikin merkitys nuoruudessa

Tilastokeskuksen vuonna 2002 teettämän vapaa-aikatutkimuksen mukaan yli 60 prosenttia 10–14-vuotiaista nuorista kuuntelee musiikkia päivittäin ja lähes 30 prosenttia vähintään usean kerran viikossa. 15–19-vuotiaista musiikkia kuuntelee päivittäin peräti 82 prosenttia ja usean kerran viikossa 12 prosenttia. Jo pelkästään näiden tilastojen valossa tuntuu perustellulta väittää musiikin olevan erottamaton osa nuorten arkipäivää ja vapaa-aikaa. (Tilastokeskus 2005.)

Musiikki auttaa nuoria yhdessä ikävaiheen keskeisistä kehitystehtävistä, tunne- ja viettielämän jännitteiden työstämisessä ja kulttuurisen lukutaidon kehittämisessä. Kulttuurinen lukutaito on median aikakaudella kaiken musiikin ylitarjonnan keskellä erityisen tarpeellinen oman yksilöllisyyden ja arvojen kehittymisen kannalta. (Kosonen 2001, 26.)

3.1.1 Musiikki nuoren psyykkisen itsesäätelyn tukena

Psyykkisellä itsesäätelyllä tarkoitetaan psyykkisen tasapainon ja eheän minäkokemuksen ylläpitämistä. Se käsittää yleisellä tasolla kaikki ne prosessit, joilla ihminen aktiivisesti muokkaa omaa sisäistä elämysmaailmaansa ja ohjaa ulkoista toimintaansa psyyken päämäärien mukaisesti. Merkittävä osa psyykkisestä itsesäätelystä tapahtuu tietoisuuden ulkopuolella – itsesäätely on käynnissä myös ihmisen nukkuessa. Ihmisen psyykkisen aktiivisuuden voi nähdä pyrkimyksenä hallita omia sisäisiä elämyksiä, ymmärtää tai ainakin sietää erilaisia tunnetiloja. Kykenemme myös tuottamaan ja muokkaamaan ajatuksiamme, mielikuviamme ja tunteitamme omia tarkoituksiimme sopiviksi. Näin tunteet voidaan ymmärtää sekä itsesäätelyn kohteina että välineinä. Myös ihmisen ulkoinen toiminta voidaan

nähdä psyyken pyrkimyksenä tasapainoon ja sen erilaisten sisäisten päämäärien saavuttamiseen. (Vuorinen 1992, 91-92.)

Psyykkinen itsesäätely voidaan jakaa kolmeen erilaiseen keinoon, psyykkiseen työhön, psykososiaalisiin keinoihin ja psykofyysisiin keinoihin. Käytännössä keinot muodostavat yhdessä kuitenkin tiiviin kokonaisuuden. Kaikki psyykkinen itsesäätely on viime kädessä psyykkistä työtä, johon kytkeytyvät läheisesti sosiaaliset ja fyysiset keinot. Käsitteenä psyykkinen työ on peräisin Freudilta. Sillä tarkoitetaan ”sen ponnistelun määrää, johon ihminen on pakotettu saadakseen sidotuksi mielessään kohonneen tension.” (Vuorinen 1992, 115-118.) Psyykkisen työn välineitä ovat mielikuvat, tunteet ja ajattelutoiminta, joiden avulla ihminen pyrkii selviämään psyykkistä tasapainoa horjuttavista tekijöistä. (Vuorinen 1992, 121.) Tyypillisiä esimerkkejä psyykkisestä työstä ovat päiväkirjan kirjoitus, nukkuminen sekä musiikin kuuntelu. (Laiho 2002, 9).

Laiho (2002) tarkasteli pro gradu – työssään musiikin, soiton ja kuuntelun merkitystä nuorten psyykkisen hyvinvoinnin tukena nuoren kehityksen ja psyykkisen itsesäätelyn viitekehityksessä. Kuuden teemahaastattelun pohjalta luotiin malli musiikin viidestä keskeisestä merkityksestä nuoren psyykkisessä hyvinvoinnissa. Viisi merkitystä olivat: musiikki omaan minään tutustumisena ja minuuden vahvistajana, musiikki erillisyyden ja läheisyyden tarpeiden tasapainottajana, musiikki itsehallinnan ja itsemääräämisen kokemusten tarjoajana, musiikki psyykkisen itsesäätelyn tukena sekä musiikki voimavarana. (Laiho 2002, 73-74.)

Musiikki auttoi tutkimustulosten perusteella nuoria pääsemään kosketuksiin syvien tuntojensa kanssa samalla vahvistaen heidän itseymmärrystään, itsetuntemustaan ja itseilmaisuaan. Musiikkityylin kautta nuoret tekivät eroa itsensä ja muiden välille ja vahvistivat näin samalla omaa identiteettiään. (Laiho 2002, 75.)

Musiikki auttoi nuoria tasapainottamaan nuoruusikään liittyvää erillisyyden ja läheisyyden tarpeen kriisiä. Se oli nuorten oma maailma, oma asia, jonka kautta nuoret saivat halutessaan oman tilan. Tyypillistä oli, että nuoret vetäytyivät kuuntelemaan musiikkia omaan huoneeseensa ja siten uppoutuivat oman mielensä maailmaan. Toisaalta musiikki tyydytti myös läheisyyden tarpeita. Nuoret kokivat musiikin yhdistäväksi tekijäksi ystäväpiirissään. Se tarjosi yhteisyyden kokemuksia ja vahvisti sosiaalista identiteettiä. Musiikin haastateltavat

kokivat yhdistävän häntä ja hänen ikätovereitaan, mutta myös häntä ja perheenjäseniään. (Laiho 2002, 75-76.)

Musiikki tarjosi nuorille kokemuksen itsehallinnasta ja itsemääräämisestä. Tavallista haastatteluissa oli nuorten pyrkimys yrittää ymmärtää kuuntelemaansa musiikkia, poimimaan musiikin seasta tuttuja melodioita, instrumentteja ja stemmoja. Musiikin kautta nuoret pyrkivät myös hallitsemaan ja prosessoimaan omia aggressiivisia, surullisia ja hämmentäviä tunteitaan. (Laiho 2002, 76-77.)

Nuorten sisäisen elämysmaailman muokkaus ja hallinta helpottui merkittävästi musiikkia harrastamalla. Se oli nuorille tärkeä keino käsitellä mieltä vaivaavia tunteita ja ajatuksia, eli tehdä toisin sanoen psyykkistä työtä. Samastumiskokemukset musiikkiin erityisesti sanoitusten kautta liittyivät keskeisesti nuorten musiikin kuunteluun. Nuoret kokivat sanoitusten ja musiikin heijastavan heidän omia tunnetilojaan. (Laiho 2002, 77-78.)

Nuoret eivät käyttäneet musiikkia pelkästään tunteiden purkamiseen ja prosessointiin. Musiikista saatettiin hakea pelkästään hyvää oloa ja positiivista tunnetilaa. Hyvää oloa haettiin joko vahvistamalla jo olemassa olevaa positiivista tunnetilaa tai vaihtoehtoisesti purkamalla negatiivisia tunteita. Parhaiten hyvän olon hakuun sopi nuoren mielimusiikki tai sellainen musiikki, johon liittyi onnellisia muistoja. Musiikki rauhoitti nuoria esimerkiksi nukkumaan mennessä tai piristi vaikka bileisiin lähtiessä. (Laiho 2002, 79-80.)

Sama tekijä, tosin nimellä Saarikallio, jatkoi tutkimuksiaan tunteiden säätelystä musiikin avulla väitöskirjassaan. Tavoitteena oli vahvistaa teoreettista ja käsitteellistä ymmärrystä musiikkiin liittyvien tunnekokemusten taustalla vaikuttavista psykologisista prosesseista. (Saarikallio 2007, 19). Väitöksensä toisessa osatutkimuksessa Saarikallio esitteli haastatteluaineiston pohjalta syntyneen mallin siitä, kuinka nuoret käyttävät musiikkia tunteiden säätelyn tukena. Musiikin käyttö tunteiden säätelyssä ei useimmiten ollut tietoisista, mutta silti musiikki pyrittiin valitsemaan aina kulloiseenkin tunnetilaan sopivaksi. (Saarikallio 2007, 23.) Tunteiden säätelyn tavoitteet jaettiin kahteen päätavoitteeseen, mielialan paranemiseen ja mielialan hallintaan sekä seitsemään päätavoitteita edistävään tunteiden säätelyn strategiaan: viihdykkeeseen, elpymiseen, elämyksiin, irtautumiseen, purkamiseen, mielikuvatyöskentelyyn ja lohtuun (Saarikallio & Erkkilä 2007, 96).

Musiikkia käytettiin viihdykkeenä esimerkiksi kotiaskareita tai läksyjä tehdessä. Musiikki soi tällöin useimmiten taustalla ja loi halutunlaisen ilmapiirin sekä aiheutti kuulijassa positiivisia tunnekokemuksia. Nuorten ollessa yksin musiikki tarjosi vaihtelua ja esti tylsistymistä. Se saattoi auttaa myös nuorta pääsemään haluttuun tunnetilaan, esimerkiksi piristää häntä kouluun lähtiessä. (Saarikallio & Erkkilä 2007, 96-97.)

Nuoret käyttivät musiikkia elpymiseen silloin, kun he halusivat joko rentoutua vaikkapa koulupäivän jälkeen tai saada energiaa ennen kouluun lähtöä. Musiikkia harrastettiin elpymistarkoituksessa usein laulamalla tai soittamalla. Musiikki tarjosi vastapainoa koulutyölle ja sai nuoret hyvälle tuulelle. (Saarikallio & Erkkilä 2007, 97.)

Musiikista haettiin myös voimakkaita elämyksiä. Nuoret uppoutuivat usein täysin musiikin maailmaan. Musiikista haettiin nautinnon, jännityksen tai mielihyvän kokemuksia. Voimakkaimmin näitä nuoret saivat omien suosikkiartistejaan tai suosikkikappaleitaan kuuntelemalla. Yleistä oli elämysten haku musiikin kuuntelun ohella laulusta, soitosta sekä myös esiintymisestä. (Saarikallio & Erkkilä 2007, 98.)

Irtautumiseen musiikkia nuoret käyttivät silloin, kun halusivat päästä eroon epämiellyttävästä tunnetilasta. He saattoivat kuunnella, soittaa tai laulaa esimerkiksi unohtaakseen koulutyöt ja stressin. Monet vastaajat kuuntelivat mielellään vihaisena, ärtyneenä tai surullisena jotain rauhoittavaa musiikkia, joka auttoi heitä piristymään ja rauhoittumaan. (Saarikallio & Erkkilä 2007, 98-99.)

Musiikilla oli myös tehtävä tunteiden purkamisessa. Esimerkiksi hevin tai muun aggressiivisen musiikin kuuntelu sopi hyvin vihan käsittelyyn ja purkamiseen. Myös soittaminen sopi tähän tarkoitukseen. Musiikki antoi negatiivisille tunteille muodon, auttoi pääsemään niistä eroon ja sai siten myös nuoren paremmalle tuulelle. (Saarikallio & Erkkilä 2007, 99.)

Mielikuvatyöskentelyn kautta nuori saattoi hakea musiikista uusia näkökulmia ja ideoita. Musiikki herätti nuorissa usein muistoja, toi mieleen tiettyjä aikoja, paikkoja ja henkilöitä. Kappaleiden sanoitukset olivat luonnollisesti merkittävässä roolissa. Musiikki sai useat nuoret haaveilemaan vaikka omasta tähteydestä. Musiikki herätti paitsi tunteita ja muistoja, mutta

sen kautta nuorella oli mahdollisuus käsitellä omia kokemuksia, kuten rakkautta tai ystävän kuolemaa, kuten eräässä tapauksessa. (Saarikallio & Erkkilä 2007, 100.)

Musiikki tarjosi lohtua surullisina ja vaikeina hetkinä. Kappaleen sanoihin ja laulutekijään oli helppo samastua. Nuori tunsikin olonsa ymmärretyksi, sai musiikista lohdutusta ja luottamusta siihen, ettei ollut yksin murheittensa kanssa. (Saarikallio & Erkkilä 2007, 101.)

3.2 Musiikin harrastaminen

Metsämuuronen määrittelee harrastamisen ja harrastuneisuuden seuraavasti:

”Harrastuneisuus on suhteellisen pysyvä tiettyntyyppisiin toimintoihin positiivissävyyisenä toimintavalmiutena yksilön toiminnallisella, kognitiivisella ja affektiivisella alueella ilmenevä jatkuva omaehtoinen suuntautuminen.

Harrastus voidaan ymmärtää harrastuneisuuden kohdentumisena tiettyyn asiaan, lajiin, tekniikkaan, välineeseen tai osa-alueeseen.” (Metsämuuronen 1995, 21-22.)

Määritelmän mukaan käsitteillä harrastus ja harrastuneisuus on selkeä ero. Harrastuneisuus nähdään laajempänä kokonaisuutena, suuntautumista tiettyyn harrastusalueeseen, kun taas harrastus kohdistuu tiettyyn kohteeseen. Tietyn asian harrastaja ei Metsämuuronen mukaan ole välttämättä harrastunut, eikä harrastunut välttämättä harrasta sanan ahtaassa merkityksessä. Esimerkkinä jälkimmäisestä tapauksesta Metsämuuronen käyttää aiemmin jalkapalloa harrastanutta henkilöä, joka peliuransa jälkeen ei enää pelaa itse, mutta seuraa jalkapalloa lehdistä, televisiosta ja on siitä kaikin tavoin kiinnostunut. (Metsämuuronen 1995, 21.) Esimerkki harrastuksesta, johon ei liity harrastuneisuutta lienee lapsi, joka käy vanhempien toivomuksesta pianotunneilla, mutta ei osoita juurikaan kiinnostusta harjoitteluun, eikä pianonsoittoon yleensäkään.

Harrastuneisuuden viriämisestä on kehitetty useita teorioita (esim. Collins 1970, Ruohotie 1976 ja LeBlanc 1987). Metsämuuronen on näiden teorioiden pohjalta laatinut oman yksinkertaistetun mallinsa. Harrastuneisuuden katsotaan viriävän siten, että kiinnostuksesta jotakin asiaa kohtaan syntyy halu tehdä jotakin asiaan liittyvästi, kuten lukea, katsoa, toimia jne. Toiminnasta on mahdollista saada positiivisia kokemuksia. Joltain toiminnan alueelta

saadut positiiviset kokemukset saavat syntymään positiivisen asenteen koko asiaa kohtaan. Positiivinen asenne saa aikaan lisääntyneen mielenkiinnon kyseistä asiaa kohtaan. Metsämuuronen kuvaa harrastuneisuuden todellista viriämistä itseään ruokkivaksi sykliksi: kun yksilön sisäiset tarpeet saavat tyydytyksen toimimisen, eli harrastamisen kautta ja samalla yksilö saa asiasta positiivisia kokemuksia, näistä seuraa yhdessä motivoituminen toimimaan jatkossakin asiaan liittyvästi. Toiminnallisesta, kognitiivisesta ja affektiivisesta toiminnasta seuraa edelleen tarpeiden tyydyttymistä ja positiivisia kokemuksia. Yksilöä voidaan näin luonnehtia harrastuneeksi. Metsämuuronen huomauttaa kuitenkin, että ennen kuin voidaan puhua varsinaisesta harrastuneisuuden syntymisestä, on mahdollisesti useitakin kertoja jouduttu kokemaan tarpeen tyydytystä ja saamaan useita positiivisia kokemuksia. (Metsämuuronen 1995, 35.) Tämä Metsämuuronen huomautus pätee erityisen hyvin soittoharrastukseen. Jotta soittoharrastuksesta innostuisi ja kokisi harrastuneisuutta esimerkiksi pianonsoittoa kohtaan, on varmasti koettava oppivansa ja edistyvänsä soittajana. Hidas eteneminen on useimmiten seurausta vähäisestä harjoittelusta, joka on taas puolestaan usein seuraus heikosta motivaatiosta. Positiivisten kokemusten myötä harjoittelumotivaatio lisääntyy ja soitosta saadut positiiviset kokemukset motivoivat harjoittelemaan jatkossakin.

3.2.1 Soittoharrastuksen motiivit

Harrastuksen ja harrastuneisuuden viriämistä on tutkittu tai ainakin sivuttu useassa tutkimuksessa. Sen sijaan sitä, mikä pitää harrastusta yllä, ei ole tarkasteltu ainakaan suomalaisissa tutkimuksissa kovin laajalti. Kosonen on selvittänyt sekä lisensiaattityössään (1996) että väitöskirjassaan (2001) nuorten soittoharrastusten taustalla olevia motivaatiotekijöitä.

Kyselyaineiston pohjalta laaditun motivaatioluokituksen mukaan selkeästi keskeisimpiä soittoharrastuksen ylläpitäjiä olivat musiikilliset motiivit, joita ovat esimerkiksi soitettava musiikki, oppilaan oma kiinnostus ja soittamisen ilo (Kosonen 1996, 115-118, 130). Kohtuullisen merkittäviä olivat myös suoritus- ja saavutusmotiivit, muun muassa ”hyvin osaamisen” tunne ja velvollisuudentunto (Kosonen 1996, 118-122). Vuorovaikutusmotiiveista eniten vaikutusta soittoharrastuksen jatkuvuuteen oli kontaktilla opettajaan, opettajan mallivaikutuksella, itsekseen soittamisella ja perheen kannatuksella (Kosonen 1996, 122-

126). Lisäksi harrastusta ylläpitivät myös sellaiset motiivit, kuten itselle soittotaidosta koituva hyöty ja hyvä soitin (Kosonen 1996, 126-127).

Kososen mukaan motivaatio tarkoittaa psykologisena käsitteenä ”sisällöltään, kestoaltaan, suunnaltaan ja voimakkuudeltaan vaihtelevaa erilaisten hierarkkisesti jäsenyneiden *motiivien* aikaansaamaa tilaa, joka virittää, suuntaa ja ylläpitää (tai lopettaa) yksilön toimintaa ja käyttäytymistä” (Kosonen 2001, 31). Hänen lisensiaattityöhönsä keräämän aineiston perusteella tehty faktorianalyysi paljasti nuorten soittoharrastuksen merkittävimmät motivaatiotyypit. Selvästi muita motivaatiofaktoreita voimakkaampi oli musiikillinen kontaktimotivaatio, johon liittyivät yhteissoitto ja musiikilliset motivaatiotekijät, kuten jo edellä mainittu soittamisen ilo. (Kosonen 1996, 145.)

3.2.2 Musiikin kuuntelu nuoren elämässä

Kuten Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksessa (2005) todettiin, musiikin kuuntelu kuuluu todella keskeisesti nuorten jokapäiväiseen elämään. Se on yksi tavallisimmista vapaa-ajan aktiviteeteista. Musiikki tarjoaa mukavaa ajanvietettä, mutta sillä on nuoruusiässä oma, aivan erityinen tehtävänsä. Musiikki voi auttaa oman identiteetin hahmottamisessa, omien toisinaan ailahtelevien tunteiden säätelyssä.

Musiikin kuuntelu on mukana nuorten elämässä hyvin monenlaisissa tilanteissa. Åkerblad (2001) tarkasteli tutkimuksessaan 15–17-vuotiaiden tyttöjen musiikin kuuntelua ja sen tunnenerkityksiä. Tutkimusaineisto koottiin tyttöjen vapaamuotoisista henkilökohtaista musiikkisuhdetta koskevista kirjoitelmista ja musiikin kuuntelupäiväkirjoista neljän päivän ajalta. Aineistosta nousi esiin lukuisia yläteemoja. Kirjoitelmissaan useat vastaajista kertoivat musiikin kuuntelun auttavan heitä mielialan ja tunnetilan omaehtoisessa säätelyssä. Musiikki loi yhteyden ihmisten välille, eräs raskasta musiikkia kuunteleva koki läheisimmiksi juuri samanlaista musiikkia kuuntelevat ihmiset. Kuuntelulla saatettiin tietoisesti herättää myös muistoja, esimerkiksi omilta lapsuusvuosilta kuuntelemalla sitä musiikkia, joka tällöin oli itselle merkittävää. Oma soittoharrastus saattoi kytkeytyä myös musiikin kuunteluun, ikään kuin opiskelumielessä, lempikappaleita yritettiin harjoitella levyiltä kuunnellen. Musiikki toimi myös selkeänä inspiraation lähteenä esimerkiksi maalatessa tai kirjoittaessa. Musiikin

tuottamat vahvat tunnekokemukset olivat merkittäviä joillekin nuorista; musiikkia kuuntelemalla eräs vastaaja kertoi pääsevänsä pois tästä maailmasta jonkinlaiseen transsitilaan. (Åkerblad 2001, 30.)

Nuorten kuuntelupäiväkirjoista nousi esiin hieman erilaisia teemoja. Musiikin rooli nuorten arkielämässä tuli selvästi esille. Sen merkitys mukavana ajanvietteenä korostui useissa päiväkirjoissa. Se liittyi tavallisiin arkirutiineihin, sitä oli mukava kuunnella heti herättyä, jotta pääsisi ylös sängystä, sekä myös juuri ennen nukkumaanmenoa sen rauhoittavan vaikutuksen vuoksi. Musiikki saattoi auttaa nuoria keskittymään, sitä oli mukava kuunnella muun toiminnan taustalla. Tunteiden säätely musiikkia kuuntelemalla mainittiin useissa päiväkirjoissa. Ryhmätilanteissa musiikilla oli tärkeä asema, se kuului olennaisesti yhdessäoloon kavereiden kanssa. (Åkerblad 2001, 31-33.)

3.2.3 Musiikkiharrastuksen määrittelyn problematiikka

Musiikkiharrastuksen viriämisen taustalla olevien sekä harrastusta ylläpitävien motiivien tarkastelu on rajoittunut aikaisemmissa tutkimuksissa suurelta osin soittoharrastuksien tutkimiseen. Ilmeisesti soittoharrastus on huomattavasti helpompi mieltää musiikkiharrastukseksi kuin esimerkiksi musiikin kuuntelu; konkreettinen itse tekeminen täyttää kenties harrastuksen kriteerit paremmin. Voi olla, että musiikista sinänsä erittäinkin kiinnostunut, mutta lähinnä kuuntelemalla sitä harrastava nähdään enemmän harrastuneena, ei niinkään musiikin aktiivisena harrastajana. Tämän-suuntaisia tuloksia sai esimerkiksi Karttunen (1992, 59-60). Radionkuuntelua eivät hänen haastattelemansa musiikkikirjastonhoitajat mieltäneet musiikkiharrastukseksi varsinkaan silloin, kun kuuntelu rajoittui mielimusiikkiin. Vastauksista kävi selvästi ilmi myös se, ettei mitä tahansa kotona tapahtuvaa laulelua ja soittelua voida kutsua musiikkiharrastukseksi, vaan todellinen musiikkiharrastus on joko aktiivista, eli musisoivaa ja taidollista tai vähintään tavoitteellista, musiikilliseen sivistykseen tähtäävää ja opiskelevaa silloin kun se rajoittuu pelkästään musiikin kuunteluun. Pelkästään kuunteleva musiikkisuhde voidaan siis nähdä aktiivisena harrastuksena silloin, kun kuuntelu on tavoitteellista ja siihen liittyy sivistymistarkoitus, musiikillisen tietämyksen lisääminen. (Karttunen 1992, 59-60.)

Lehtosen mukaan tyypillistä musiikkiharrastuksen tarkastelulle on se, että esimerkiksi lähdeoteoksissa sitä käsitellään ikään kuin itsestäänselvytenä, mitä se ei kuitenkaan ole (Lehtonen 1986, 9). Musiikkiharrastus voidaan määritellä sekä laadullisesti että määrällisesti ilmeneväksi aktiviteetiksi tai mieltymykseksi, joka kohdistuu erilaisiin musiikillisiin toimintoihin. Kyseiset mieltymys ja aktiviteetti ilmenevät lähinnä yksilön suhteesta musiikin kuunteluun, esittämiseen ja musiikkitietoon. (Lehtonen 1982, 19.) Musiikkiharrastusta voidaan tutkia pelkästään kvantitatiivisena suurena esimerkiksi siten, että harrastuksen taso määritellään erilaisiin musiikin harrastusmuotojen käytetyn ajan perusteella. Tämä ei Lehtosen mukaan ole kuitenkaan hedelmällistä, sillä kun määritellään musiikkiharrastuksen tasoa, on oleellista tehdä havaintoja ennemminkin musiikkiharrastuksen laadullisesta osasta, eli musiikin merkityksestä harrastajalleen. (Lehtonen 1986, 11.)

3.3 Keskeiset käsitteet

Esittelen seuraavaksi tutkimukseni kannalta keskeisiä käsitteitä. Esittelen muun muassa Tulamon (1993) määrittelemän musiikillisen minäkäsityksen käsitteen pintapuolisesti, samoin kuin LeBlancin (1987) sekä Hargreavesin, Northin ja Tarrantin (2006) mallit musiikkimieltymyksen synnystä.

3.3.1 Musiikillinen maailmankuva

Musiikillinen maailmankuva on yksilön maailmankuvan hierarkkiseen järjestelmään osana kuuluva musiikkiskeemojen kokonaisuus (Juvonen 2000, 63). Juvonen viittaa Rauste – von Wrightin (1979, 20) tutkimukseen kuvatessaan musiikillisen maailmankuvan muodostumiseen, rakentumiseen ja funktioon pätevän samat lainalaisuudet kuin yksilön maailmankuvan muodostumiseen kokonaisuudessaankin. Karttunen (1992, 36) määrittelee musiikillisen maailmankuvan keskeisiksi sisältöalueiksi musiikkiarvojen skeeman ja musiikkiharrastusskeeman. Musiikkiarvojen skeema pitää sisällään yksilön käsitykset musiikista ilmiönä, musiikkiarvojen perustasta ja musiikinlajien välisistä suhteista. Se on yhteydessä kiinteästi myös musiikkimaun käsitteeseen (Juvonen 2000, 64).

Musiikkiharrastuskeemaan sisältyvät yksilön käsitykset musiikkiharrastuksesta sekä ihmisen suhteesta musiikkiin (Karttunen 1992, 36.) Jälkimmäiseen skeemaan sisältyy Juvosen (2000, 64) mukaan musiikillinen minäkäsitys, joka määritellään myöhemmin tarkemmin.

Juvonen kertoo musiikkiarvojen ja niiden muodostumisen yksilölle edellyttävän sosiaalistumista ympärillä vallitsevaan musiikkikulttuuriin. Yksilö omaksuu yhteisössä vallitsevan tradition edellyttämää tietoperintöä musiikista ja sen luonteesta, siitä, mitä se on ja esimerkiksi siitä, miten siihen tulisi suhtautua. Erilaisten musiikillisten arvojen ja taitojen omaksuminen on muodollisen ja epämuodollisen kasvatuksen ja koulutuksen kautta opittua käyttäytymistä. (Juvonen 2000, 64.)

Juvonen viittaa Kurkelaan (1986) puhuessaan musiikkiarvoista. Kurkelan mukaan siinä vaiheessa kun yksilö on kyennyt hankkimaan riittävästi perustavanlaatuaista tietoa vallitsevasta musiikkitraditiosta, sen periaatteista ja toimintamalleista, hän kykenee muodostamaan omia musiikkiarvojaan. Yksilön musiikillinen maailmankuva heijastaa aina yhteisön musiikillista maailmankuvaa. Tämän lisäksi perustavaa laatua olevien musiikkiarvojen voidaan katsoa olevan kollektiivisia ainakin alitajuisuuden tasolla, vaikka yksilöiden musiikilliset maailmankuvat saattavat poiketa yhteisöllisestä musiikillisesta maailmankuvasta huomattavastikin. (Juvonen 2000, 64.)

Musiikillinen maailmankuva kehittyy ja muovautuu koko ihmisen elämän ajan. Musiikillista maailmankuvaa muokkaavat yksilön kokemuksellisen ja opitun musiikkitiedon lisäksi myös arkielämän, koulutuksen sekä nykyisin yhä voimakkaammin myös median välittämät musiikkiarvot. (Karttunen 1992, 76-78.)

3.3.2 Musiikillinen minäkäsitys

Musiikillinen minäkäsitys on kirjallisuudessa ja erilaisissa tutkimuksissa varsin yleinen termi. Käsite määritellään tavallisesti kuitenkin yleisluontoisesti tai epämääräisesti, kuten Tulamo (1993, 41) toteaa. Musiikillisen minäkäsityksen taustateorioina on muutamissa tutkimuksissa (esimerkiksi Greenberg 1970; Svengalis 1978) käytetty yleisen minäalueen teorioita. Musiikillisen minäkäsityksen suhdetta yleiseen minäkäsitykseen ei kuitenkaan ole tarkemmin eritelty, eikä käsitettä liiemmin määritelty. (Tulamo 1993, 42.)

Tulamo määrittelee musiikillisen minäkäsityksen tutkimuksessaan yksilön tietoiseksi ja subjektiiviseksi käsitykseksi musiikillisista ominaisuuksistaan, toiminnastaan sekä mahdollisuuksistaan. Käsitys muovautuu yksilön omakohtaisten kokemusten pohjalta erilaisissa musiikkiin liittyvissä ja liittymättömissä tilanteissa, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Tulamo 1993, 51.)

Musiikillinen minäkäsitys liittyy laajempaan kokonaisuuteen, musiikkiminään. Musiikkiminä on Tulamon mukaan kokonaisuus, joka rakentuu yksilöllä kulloisessakin ikävaiheessa olevista musiikillisista ominaisuuksista ja mahdollisuuksista. Musiikkiminän musiikillisesta minäkäsityksestä erottaa se, että musiikkiminä pitää sisällään myös yksilön tiedostamattomia musiikillisia ominaisuuksia. (Tulamo 1993, 52-53.)

Yleinen minäkäsitys ja sen osa-alueet, kuten musiikillinen minäkäsitys voivat Tulamon mukaan olla negatiivisia tai positiivisia. Myönteinen musiikillinen minäkäsitys auttaa yksilöä tuntemaan itsensä hyväksyttäväksi, luottamaan itseensä ja omiin mahdollisuuksiin erilaisissa musiikillisissa vuorovaikutustilanteissa. Negatiivinen musiikillinen minäkäsitys taas vastaavasti laskee yksilön uskoa omiin mahdollisuuksiinsa ja vahvistaa hänen uskoaan kelpaamattomuudesta. (Tulamo 1993, 53.)

Musiikillisen minäkäsityksen katsotaan rakentuvan hierarkkisesti pienemmistä spesifeistä musiikillisista minäkäsityksistä. Näitä voivat olla esimerkiksi kouluun, harrastuksiin tai ammattiin liittyvä musiikillinen minäkäsitys. Yhdessä kaikki spesifit musiikilliset minäkäsitykset muodostavat yleisen musiikillisen minäkäsityksen. (Tulamo 1993, 51.)

Yleinen musiikillinen minäkäsitys voidaan nähdä koostuvan kolmesta pääulottuvuudesta: tiedostetusta musiikillisesta minäkäsityksestä (millainen kokee olevansa), musiikillisesta ihanneminäkäsityksestä (millainen haluaisi olla) ja musiikillisesta toveriminäkäsityksestä (millaisena uskoo muiden häntä pitävän). (Tulamo 1993, 62-64.)

Vanhempien ja lapsen musiikillisen minäkäsityksen välisen suhteen tarkastelu on jäänyt melko vähäiseksi. Svengalisin (1978) tutkimuksessa tarkasteltiin 8 – 11-vuotiaiden amerikkalaisten koulupoikien musiikillisten minäkäsitysten ja heidän musiikillisen kotitaustansa yhteyttä, joka osoittautui tilastollisesti merkitseväksi. (Tulamo 1993, 100).

3.3.3 Yleinen musiikillinen orientaatio

Orientaatio on muutaman viime vuoden aikana vakiinnuttanut paikkansa käsitteenä musiikkikasvatuksen keskustelussa. Käsitteiden käytössä ongelmallista on käsitteiden päällekkäisyys, kuten myös tässä tapauksessa. Orientaatio on Juvosen mukaan käsite, joka sivuaa läheltä suuntautuneisuutta (Anttila & Juvonen 2006, 188). Musiikillinen orientaatio jaetaan varsinkin Juvosen tutkimuksissa (2000, 2006) yleiseen musiikilliseen orientaatioon sekä musiikilliseen erityisorientaatioon.

Yleisellä musiikillisella orientaatiolla tarkoitetaan ”yleisellä tasolla ilmenevää kiinnostusta musiikkia kohtaan, sitä, että yksilö on kiinnostunut musiikillisista ilmiöistä ja omaa valmiuksia asenteiden ja käsitteiden tasolla ottaa vastaan musiikillista informaatiota ilman välitöntä torjuntaa.” Yleinen musiikillinen orientaatio luo pohjaa musiikillisten valmiuksien ja vähittäiselle musiikillisen kompetenssin kehittymiselle sekä harrastamisen aloittamiselle. Musiikillinen orientaatio muotoutuu yhtä aikaa musiikkiskeemojen kanssa ja siten yhteydessä suoraan musiikillisen maailmankuvan ja minäkäsityksen muotoutumiseen. (Anttila & Juvonen 2006, 188.)

Yleinen musiikillinen orientaatio muodostuu jokaiselle yksilölle lapsuuden kehityksen myötä. Voimakkaasti siihen vaikuttavat päiväkodin, kodin, toveripiirin ja koulun musiikilliset tekijät ja toiminnot. Juvosen mukaan se, millaisia saadut kokemukset ja elämykset ovat ilmapiiriltään ja tunnelataukseltaan, on yhteydessä siihen, millaiseksi yksilön musiikillinen orientaatio muodostuu. Juvonen muistuttaa lisäksi siitä, että suuri osa musiikkivirrasta, jota kasvava ja kehittyvä nuori koko ajan suodattaa, tulee edellä mainittujen piirien ulkopuolelta julkisista mediakanavista. Näiden vaikutus on toistaiseksi jäänyt varsin vähäiselle tutkimukselle. (Anttila & Juvonen 2006, 190.)

Jos musiikkiin liittyvät kokemukset ovat sävyiltään ja lataukseltaan myönteisiä, kehittyy yleinen musiikillinen orientaatio positiiviseen suuntaan. Tämä tarkoittaa toisin sanoen sitä, että yksilö kiinnostuu musiikista ja siihen liittyvistä tapahtumista (kuten musiikin esittäminen ja kuuleminen, konserttitilanteet jne.) ja tekemisestä, kuten laulaminen, tanssiminen, ja soittaminen. Mikäli tilanteet toistuvat myönteisinä, ne vahvistavat musiikillisen yleisorientaation muodostumisprosessia. Todennäköistä on, että tällöin myös yksilön musiikillinen minäkuva muodostuu positiiviseksi. Pienen lapsen musiikillinen orientaatio on

kuitenkin erittäin hento ja vahingoittuu herkästi. Tästä syystä se kaipaa jatkuvaa rohkaisua, kannustusta ja tukea. Tässä suhteessa kodilla, kavereilla ja päiväkodilla on suuri merkitys. Mikäli musiikkiin liittyy kielteisiä kokemuksia, arvostelua, jännitystä tai pilkan kohteeksi joutumista, saattaa sillä olla tuhoisa vaikutus yleisen musiikillisen orientaation luonteeseen. Yleinen musiikillinen orientaatio saattaa huonoimmassa tapauksessa kokonaan jäädä muodostumatta tai muotoutua negatiiviseksi. (Anttila & Juvonen 2006, 190-191.)

Lapsuudenaikaisten musiikillisten kokemusten puute saattaa muovata yleistä musiikillista orientaatiota neutraaliin tai jopa negatiiviseen suuntaan. Tällaisessa tapauksessa musiikilla on yksilölle hyvin vähäinen, jopa lähes olematon merkitys, tai merkitys saattaa olla luonteeltaan negatiivinen. Sitä mukaa, kun positiivisia musiikillisiä kokemuksia kertyy, yleinen musiikillinen orientaatio saa tilaisuuden kehittyä positiiviseen suuntaan. Näin ollen on mahdollista, että negatiivinen tai neutraali orientaatio voi kehittyä positiivisempaan suuntaan myöhemmässä vaiheessa. Jos orientaatio on jossain vaiheessa ollut negatiivinen, on kuitenkin harvinaista, että orientaatio kehittyisi missään vaiheessa positiiviseksi tai varsinkaan aktiiviseksi luonteeltaan. Tätä selittävät yksilön kokemat negatiiviset tapahtumat, jotka mieleen piirtyneinä vaikuttavat voimakkaasti hänen musiikkiskeemoihinsa ja musiikilliseen maailmankuvaansa. (Anttila & Juvonen 2006, 191.)

Juvosen mukaan valtaväestön yleinen musiikillinen orientaatio on myönteinen ja passiivinen, mikä tarkoittaa, että väestö suhtautuu musiikkiin myönteisesti ja kokee sen elämää rikastuttavana tekijänä, vaikka ei aktiivisesti sitä harrastakaan. Aktiiviseksi harrastustoiminnaksi Juvonen laskee tutkimuksissaan lähinnä soittoharrastuksen. Juvonen olettaa orientaation noudattavan Gaussin käyrää siten, että suurimmalla osalla väestöstä orientaatio on positiivinen ja passiivinen, toiseen ääripäähän sijoittuvat yksilöt, joiden elämässä musiikki on täysin merkityksetön ilmiö, ja toiseen musiikkiin erityisellä hartaudella suhtautuvat musiikillisesti erikoisorientoituneet ihmiset. (Anttila & Juvonen 2006, 191-192.)

3.3.4 Musiikillinen erityisorientaatio

Musiikillisesta erityisorientaatiosta voidaan puhua silloin, kun yksilöllä voidaan osoittaa olevan riittävä määrä musiikillista kompetenssia (tietoja ja taitoja musiikin alueelta) tiettyyn erityisalueeseen musiikin kentällä. Erityisorientaatio muodostuu ekspertiisin karttuessa:

muodollisen musiikkikoulutuksen piirissä opettajan näkemykset yhdistyvät instituution sanelemiin opetussuunnitelmien tavoitteisiin. Ne ohjaavat yksilön musiikillisen kompetenssin karttumista ja muovaavat musiikkiskeemoja tiettyyn suuntaan, joka ei välttämättä ole sama kuin yksilön oman musiikillisen mielenkiinnon suunta. Musiikillinen kompetenssi karttuu myös ei-organisoidun musiikinopiskelun piirissä, mutta tällöin ohjaavana tekijänä toimivat yksilön omat musiikilliset skeemat ja intressit. Mielenkiinnon kohde voi luonnollisestikin vaihdella tyylilajien ja genretyyppien mukaan. Yhdistävänä tekijänä toimii kuitenkin esimerkiksi tietty soitin, musiikkilaji tai -muoto, esityskäytäntö (esimerkiksi kuoro) tai musiikin sisältämä sanoma. (Juvonen 2000, 81.) Musiikilliseen erityisorientaatioon sisältyy aktiivinen musiikkiharrastus, jolla Juvonen tarkoittaa soittamista tai laulamista. Pelkästään kuuntelemalla musiikkiin suuntautunut harrastaja katsotaan Juvosen mukaan passiiviseksi. (Juvonen 2000, 113.)

Musiikin rooli on merkittävä musiikkiin erityisesti orientoituneiden elämässä. Musiikki ja sen harrastaminen eri muodoissa muodostaa heille elämän keskeisimmän sisällön. Musiikki sävyttää heidän maailmankuvaansa ja minäkuvaansa näkyen myös heidän vaatetuksessaan, hiusmuodissaan tai koruissa. He harrastavat useimmiten aktiivisesti jonkin instrumentin soittoa ja haaveilevat ryhtyvänsä alalle, joka liittyy läheisesti musiikkiin. Heidän musiikillinen orientaationsa on aktiivinen ja painottunut erityisesti johonkin tekemiseen, musiikinlajiin, soittimeen tai tiettyyn toimintatapaan. (Anttila & Juvonen 2006, 191.)

Musiikillinen erityisorientaatio alkaa kehittyä musiikillisen yleisorientaation aktivoituessa, eli toisin sanoen soittoharrastuksen myötä. Kun musiikillista kompetenssia ja intressejä vähitellen kertyy, saa orientaatio yhä enemmän erityisorientaation piirteitä. (Anttila & Juvonen 2006, 198.) Aktivoitumisen myötä yleinen musiikkiorientaatio suuntautuu yleensä automaattisesti juuri aktivoituneen harrastuksen suuntaan ja alkaa kehittyä joksikin musiikilliseksi erityisorientaatioksi. Aktivoituneen yleisorientaation taustalla on aina positiivinen passiivinen, siis käytännössä kuunteluun rajoittunut yleisorientaatio. (Anttila & Juvonen 2006, 1995.)

Juvonen väittää siis, että soittoharrastuksen alettua musiikista muotoutuu useimmissa tapauksissa yksilön elämää, jopa persoonallisuutta voimakkaasti värittävä tekijä. Hänen musiikillinen orientaationsa saattaa näkyä hänen pukeutumisessaan, puhetyylissään ja muussakin käyttäytymisessä. Hän kiinnostuu yleensä esimerkiksi lukuisista omalla

instrumentillaan soitettavista musiikkityyleistä – harmonikansoittaja esimerkiksi zydecosta, jazzista, tango nuevosta tai vaikka modernista musiikista (Anttila & Juvonen 2006, 196). Juuri alkanut soittoharrastus saattaa imaista harrastajan juuri Juvosen kuvaamalla tavalla. Nuori kitaristi omaksuu itselleen kitaristi-imagon kaveripiirissään, haluaa pukeutua kuten oma kitaristi-idolinsa ja on kiinnostunut useista kitaralla soitettavista musiikkityyleistä, vaikka blues ja country. Tuntuu kuitenkin jotenkin oudolta ajatella, että soittoharrastuksesta muodostuisi automaattisesti näin vahvasti henkilön elämään vaikuttava tekijä. Soittoharrastus saattaa olla kulkenut henkilön seurana aina varhaisesta lapsuudesta aina aikuisuuteen silti muuttamatta henkilöä millään tavalla näkyvästi. Itsekin tunnen lukuisia tapauksia, joille jonkin instrumentin soitto on aina ollut merkittävä harrastus, joka on tuonut iloa omaan sekä perheen arkeen. Soittotunneilla on ollut mukava käydä, soittoläksyt on harjoiteltu tunnollisesti ja oma soitossa eteneminen on tuottanut onnistumisen kokemuksia. Silti henkilöllä ei ole ollut suurta intressiä liiemmin laajentaa omaa osaamistaan muiden musiikkityylien suuntaan.

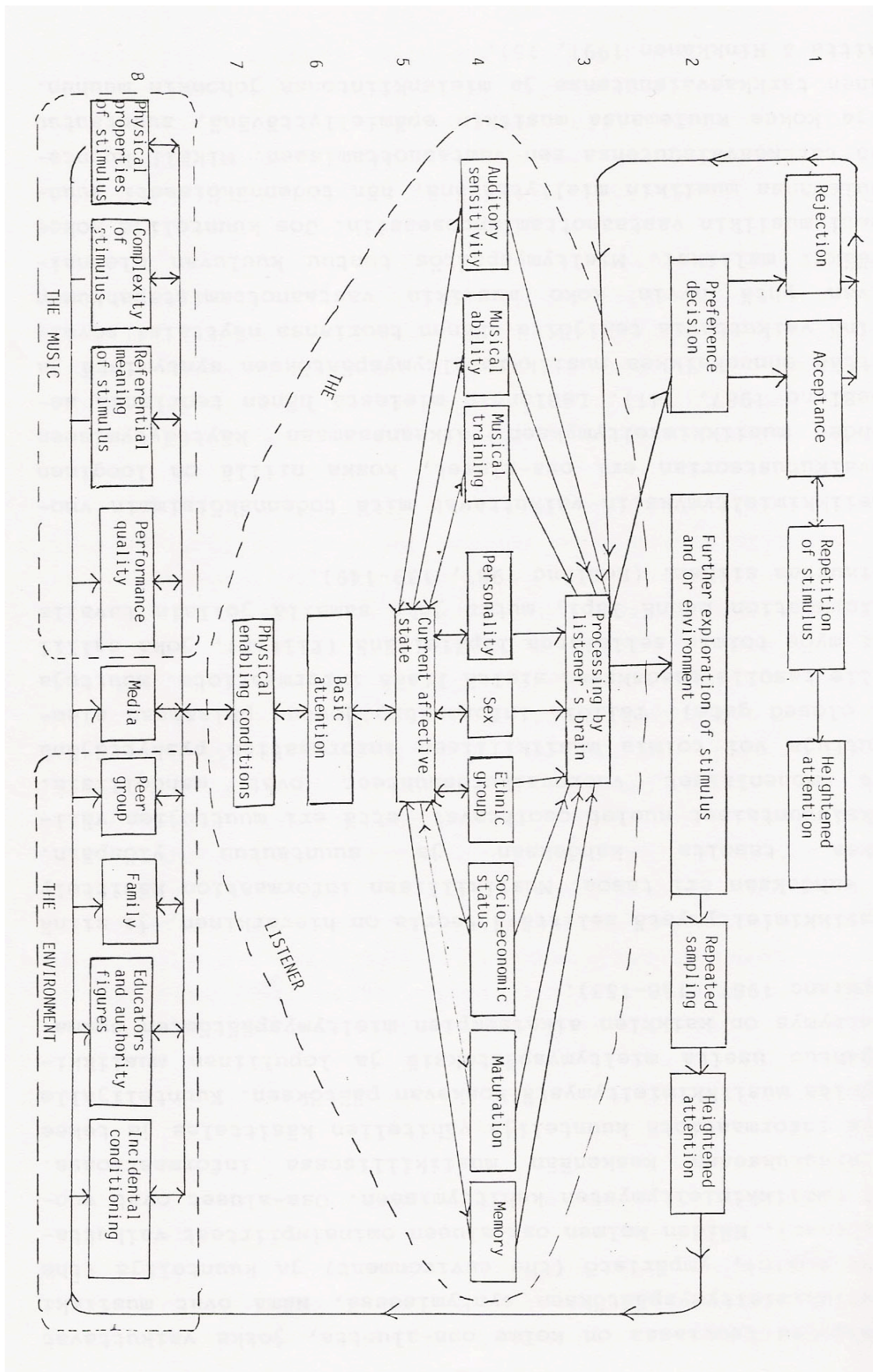
3.3.5 Musiikkimaku

Musiikkimaku on hyvin arkipäiväinen käsite, mutta pitää yllättävän paljon sisällään. Suppeasti musiikkimaku voidaan määritellä vakiintuneeksi, pitkäaikaiseksi mieltymykseksi tiettyyn musiikkityyliin, säveltäjään tai esittäjään (Russell 1997, 141). Juvosen näkemys musiikkimausta on huomattavasti tätä laajempi. Musiikkimaku ilmentää hänen mukaansa musiikillista maailmankuvaa ja osittain myös musiikillista minäkuvaa: ”yksilö siivilöi musiikillisen informaation omien musiikillisten kokemusten, tietojen ja taitojen kautta peilaten omia kognitiivisia ja affektiivisia ja psykomotorisia miellelyhtymiään ja muodostaen niiden perustalta käsityksiä erilaisten musiikillisten tyylien, lajien ja toimintojen hyväksyttävyydestä tai torjunnasta.” (Juvonen 2000, 52.)

Nykyisin elämme maailmassa, jossa tarjolla on äärettömän laaja kirjo erilaisia musiikkityylejä ja -lajeja. Mahdollista ei ole kuunnella kuin murto-osaa tästä runsaudesta, ja ne valinnat, mitä musiikin kuuntelun suhteen teemme, määräävät henkilökohtaisen musiikkimakumme. (Russell 1997, 142.)

3.3.6 Musiikkimieltymyksen synty – LeBlancin malli

LeBlancin musiikkimieltymyksen syntyä selittävän mallin keskeisenä ajatuksena on, että musiikin kuuntelijan vastaanottama informaatio ja kuuntelijan luonteenpiirteet vaikuttavat yhdessä kuuntelijan päätökseen siitä, pitääkö hän kuulemastaan musiikista. Vastaanotetulla informaatiolla LeBlanc tarkoittaa konkreettista musiikillista ärsykettä, mutta myös kuuntelijan kulttuurista ympäristöä. (LeBlanc 1987, 139.)

KUVIO 1. Vuorovaikutusteoria musiikkimieltymyksen synnystä (LeBlanc 1987.)

Musiikillisen ärsykkeen fyysiset ominaisuudet, haastavuus ja sivumerkitykset ja esityksen laatu vaikuttavat päätökseen siitä, pitääkö kuulija musiikista. Musiikkiin liittyvillä assosiaatioilla ja perheellä, ikätovereilla, medialla, opettajilla sekä muilla auktoriteeteilla on myös tässä vaikutusta. Näiden muuttujien merkitys lopullisen päätöksen teossa riippuu paljolti kuuntelijan iästä. (LeBlanc 1987, 141.)

Fyysisillä ominaisuuksilla (*physical properties*) LeBlanc (1987, 141-142) tarkoittaa lähinnä melodiaa, harmoniaa, äänenkorkeuksia, musiikin tekstuuria, rytmiä ja muotoa. Musiikillisen ärsykkeen haastavuus (*complexity*) perustuu yhtenä mallin muuttujista sille oletukselle, että liian yksinkertaisesta musiikista ei pidetä, koska se johtaa pian pitkästymiseen. Liian monimutkainen musiikki taas aiheuttaa negatiivisia tunteita, koska se johtaa turhautumiseen. Sopivan haastava musiikki miellyttää kuulijoita, sillä se ei kohtaa kummankaan edelle mainitun ääripään ongelmia. (LeBlanc 1987, 142.)

Sivumerkitykset (*referential meaning*) ovat ulkomusiikillisia tekijöitä. Näistä tekijöistä selkein esimerkki ovat kappaleen sanat. Muita vastaavia sivumerkityksiä voivat olla esimerkiksi musiikkiin liittyvät mielikuvat, värit tai tietty tunnetila. Musiikin sisältämät vastaavat sivumerkitykset voivat vaikuttaa kuuntelijan päätökseen siitä, pitääkö hän kuulemastaan musiikista. (LeBlanc 1987, 142.)

Esityksen laatu (*performance quality*) vaikuttaa kuuntelijan päätökseen siten, että teknisesti paremmasta esityksestä pidetään yleisesti enemmän. Merkitystä on myös sillä, millä tyyliällä kappale esitetään. (LeBlanc 1987, 143.)

Media sijoittuu mallissa musiikilliseen ärsyккеeseen kytkeytyvien ja kulttuurillisten muuttujien väliin. Media toimii siten, että valtavasta määrästä musiikkia valitaan tietty osa, joka tarjotaan kuuntelijoille. Media lisää tarjottuun musiikkiin sellaisia mielipiteitä ja arvoja, joihin kuulijat voivat tuntea omakseen. Vallalla on yleisesti sellainen käsitys, että media on hyvin vaikuttava tekijä nuoren kulttuurillisessa ja sosiaalisessa kehityksessä, mutta asia ei välttämättä ole niin yksinkertainen. Hyvin nuoret lapset eivät nimittäin valitse radioasemia tietoisesti tai tee päätöstä, milloin radio suljetaan tai laitetaan päälle. (LeBlanc 1987, 144-145.) Huomioitavaa on tässä kohdassa se, että median suhteen tilanne on Yhdysvalloissa hiukan erilainen kuin Suomessa. Radioasemia on Yhdysvalloissa tarjolla paljon Suomea enemmän ja ne ovat usein suunnattu selkeästi tietyille ikäryhmälle tai etniselle ryhmälle.

Ikätoverit ovat nuoruusiässä äärimmäisen voimakkaita musiikillisia vaikuttajia, mutta ikätoverien vaikutus musiikkimaun kehittymiseen on varhaislapsuudessa vähäisempää kuin perheen. Ikätovereiden merkitys yleensä vähenee aikuisuuden lähestyessä, ja kuuntelija alkaa tehdä itsenäisesti päätöksiä siitä, mistä musiikista hän pitää. (LeBlanc 1987, 145-146.)

Perheen vaikutus lapsen musiikillisiin mieltymyksiin on suurin vauvaiässä. Perhe kontrolloi miltei täysin sitä, mitä lapsi tällöin kuulee. Merkittäväksi vaikuttajaksi voi myöhemmin muodostua myös päivähoito. Sisaruksilla voi olla erittäin suuri vaikutus lapsuuden musiikillisiin mieltymyksiin. Samassa perheessä varttuvilla lapsilla voi olla toisistaan hyvinkin poikkeavat musiikkimaut. Ensimmäinen lapsi kuulee luultavasti aikuisille suunnattua musiikkia, kun taas nuoremmat sisarukset saattavat hyvinkin kuulla nuorten suosimaa musiikkia. Kaiken ikäiset lapset voivat ottaa vaikutteita perheen kuuntelemasta musiikista, mutta näkyvin perheen vaikutus on murrosikäisten kohdalla. Murrosikäiset pyrkivät usein valitsemaan mahdollisimman paljon perheen musiikkimausta poikkeavat musiikilliset ihanteensa. (LeBlanc 1987, 146.)

Kulttuurissamme päivähoito ja koulu ovat yleensä lapsen musiikillisessa kehityksessä voimakkaimpia vaikuttajia heti perheen jälkeen. Opettajien rooli musiikillisen kehityksen tukemisessa muodostuu huomattavasti aiempaa voimakkaammaksi lapsen siirtyessä ala-asteelle (*elementary school*). (LeBlanc 1987, 147.)

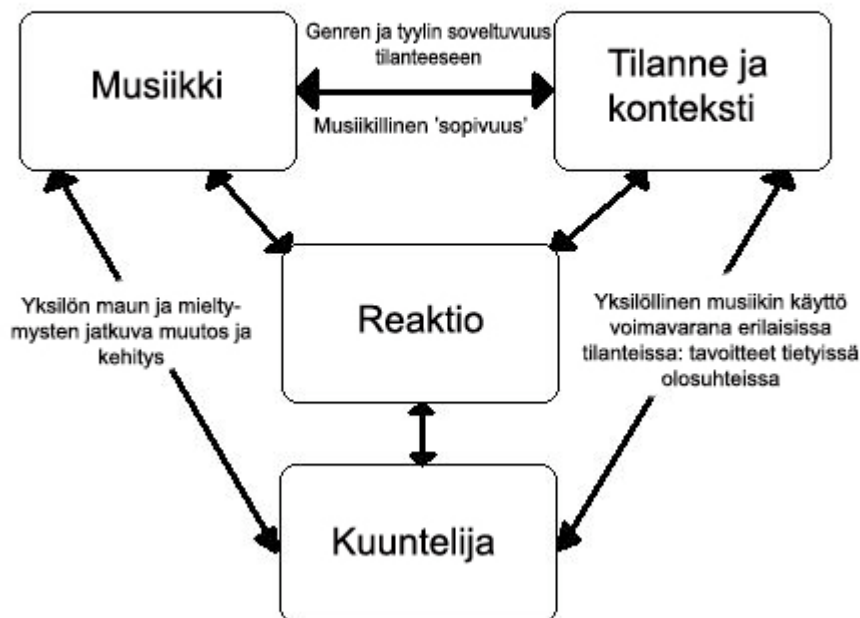
Musiikkiin voi liittyä positiivisia tai negatiivisia assosiaatioita (*incidental conditioning*), jotka vaikuttavat siihen, millaisia reaktioita musiikki herättää kuulijassa. Jos musiikkiin liittyvät assosiaatiot ovat positiivisia, on luontevaa että kuulija pitää kyseisestä musiikista. Psykologinen merkitys syntyy, kun kuulija kuulee musiikkia sellaisessa yhteydessä, johon liittyy positiivinen tai negatiivinen tunnevaraus. Tyypillisin esimerkki tällaisista musiikkiin liittyvistä assosiaatioista on aviopari, jolla on tietty, heille erityisen merkittävä kappale, ”meidän laulu”. (LeBlanc 1987, 148.)

Musiikillisen ärsykkeen sisältämän informaation ja kulttuurisen ympäristön vaikutteiden lisäksi kuuntelijan preferenssipäätökseen vaikuttavat kolme muuta muuttujaa, huomiokyky, fysiologiset tekijät sekä tunnetila. Kaikki edellä mainitut muuttujat voivat joko mahdollistaa tai estää musiikkiärsykkeen läpimenemisen ja lopettaa siten informaation prosessoinnin. Ne voivat myös muokata informaatiota johonkin suuntaan. (LeBlanc 1987, 148-149.)

Kuuntelija voi prosessoituaan musiikillisen informaation päättää, pitääkö hän kuulemastaan musiikista vai ei. Epävarmassa tapauksessa hän saattaa myös hakea musiikista lisäinformaatiota. (LeBlanc 1987, 148-149). Juvosen (2000, 43) mukaan tyypillinen esimerkki tällaisesta tapauksesta on teini-ikäinen, joka ympäristön vastustuksesta ja paheksunnasta huolimatta soittaa omaa suosikkilevyään yhä uudelleen ja uudelleen. Jos kuuntelija päättää pitävänsä kuulemastaan musiikista, on todennäköistä että jatkossa hän lähestyy kyseistä musiikkia lisääntyneellä mielenkiinnolla. Tämä jatkuu aina niin kauan, kunnes kuuntelija kyllästyy kyseiseen musiikkiin. Riippumatta siitä, onko kuuntelijan päätös kielteinen tai myönteinen, on luultavaa että kuuntelija tekee jatkossa vastaaventyylisen musiikin suhteen samanlaisia päätöksiä. (LeBlanc 1987, 151.)

3.3.7 Vastavuoroisen palautteen malli musiikin aiheuttamassa reaktiossa

Hargreavesin, Northin & Tarrantin (2006) luoma malli tiivistää pohjimmiltaan LeBlancin mallin keskeisimmät ajatukset. Musiikin kuuntelijassa aiheuttaman reaktion taustalla on jokaisessa kuuntelutilanteessa kolme keskinäisessä vuorovaikutussuhteessa olevaa tekijää: kuuntelija, musiikki ja kuuntelutilanne. (Hargreaves, North & Tarrant 2006, 136.)

KUVIO 2. Vastavuoroisen palautteen malli musiikin aiheuttamassa reaktiossa. (Hargreaves, North & Tarrant 2006.)

Malli kuvaa tietyn musiikillisen ärsykkeen herättämiä välittömiä reaktioita. Musiikkia voidaan tarkastella mallissa usealla eri tavalla, muun muassa sen monimutkaisuuden, tuttuuden, järjestelmällisyyden tai ”prototyypillisyyden” kautta. ”Prototyypillisyydellä” tarkoitetaan sitä, kuinka hyvin musiikki edustaa tiettyä genreä tai tyyliä. Kuuntelijan välittömät reaktiot tyyliin tai genreen ovat monesti voimakkaampia kuin reaktiot itse kuultuun kappaleeseen. (Hargreaves, North & Tarrant 2006, 136-137.)

Kuuntelijoiden suurimmat erot liittyvät esimerkiksi ikään, sukupuoleen, persoonallisuuteen, musiikilliseen koulutukseen, tietoihin ja taitoihin. Kuuntelija on yksilö, joka reagoi uuteen ärsykkeeseen vanhojen mieltymysmalliensa perusteella, kuten myös LeBlanc mallissaan esittää. Uudet ärsykkeet voivat kuitenkin muuttaa pitkäaikaisiakin mieltymyksiä ja näin ollen systeemi on koko ajan muutoksessa. (Hargreaves, North & Tarrant 2006, 137.)

Kuuntelijan välitön tilanne, esimerkiksi kuuntelijan seura, saattaa vaikuttaa ärsykkeeseen reagointiin yhtä lailla kuin sosiaalinen tai institutionaalinen konteksti, kuten ravintola, koululuokka tai konserttisali. Mukana ovat myös aina paikalliset tai kansalliset vaikutukset, kuten vaikka poliittinen asennoituminen. Vastavuoroisen palautteen suhde tilanteiden ja kuuntelijan välillä viittaa kuviossa musiikin tilanteellisen vaikutuksen ja musiikin itsesäätelynomaisen käytön vuorovaikutukseen. (Hargreaves, North & Tarrant 2006, 137-138.)

Yksittäisiä musiikillisiä vaikuttajia, kuten kavereita, mediaa ja perheenjäseniä ei mallissa nosteta esiin – ne kytkeytyvät kukin tavallaan kaikkiin kolmeen tekijään. Esimerkiksi lapsuudessa perhepiirissä kuultu musiikki saattaa herättää tuttuutensa takia kuulijassa positiivisen reaktion, lisäksi se saattaa kuulostaa oikeassa sosiaalisessa kontekstissa, vaikkapa lapsuudenkodissa kuunneltuna vielä erityisen hyvältä.

4 KODIN JA VANHEMPIEN MERKITYS NUOREN MUSIIKKISUHTEEN MUOTOUTUMISELLE

Nuoruus on muutosten aikaa yksilön kasvussa ja kehityksessä, niin fyysisessä kuin psyykkisessäkin mielessä. Oma arvomaailma ja asenteet, subjektiivinen maailmankuva, johon sisältyvät myös musiikilliset arvot ja senhetkiset mieltymykset, kehittyvät erilaisten kokemusten kautta; joko nuoren omien tai sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muotoutuvien arvojen ja erilaisten virikkeiden pohjalta. Nuoren itsenäistymiskehityksestä huolimatta kodilla ja vanhemmilla on tässä suhteessa edelleen merkittävä asema. (Kosonen 2001, 15.)

Sosiaalistumiseen liittyy monenlaisia vaikutteita. Vaikutteet ovat lähtöisin vanhemmista, muusta perheestä, ikätovereista ja yhteiskunnasta yleisesti. Käyttäytymissäännöt, uskomukset, asenteet ja arvot siirtyvät sukupolvelta toiselle. Voidaan olettaa, että tämä sukupolvirajat ylittävä kulttuuriperinteen välittäminen käsittää myös esteettisen tason. (Russell 1997, 150.)

Juvonen (2006) viittaa Bourdieun tutkimuksiin (1985 ja 1986), joiden mukaan taiteellinen kompetenssi välittyy parhaiten sukupolvelta toiselle nimenomaan kodin kulttuuriperinteeseen sosiaalistumalla tai sitten saamalla alan institutionaalista koulutusta. Juvosen mukaan voidaan ajatella, että perhe, jossa musiikkia harrastetaan jollain tavalla, millä tavalla hyvänsä, samalla altistaa siihen syntyvän lapsen omaksumaan niitä musiikillisia ajatuksia, asenteita ja malleja, joihin perheen oma musiikkitoiminta perustuu. (Anttila & Juvonen 2006, 188.) Juvonen tarkoittanee tällä esimerkiksi sitä, että perhe, jossa musiikki on keskeinen osa arkipäivää ja harrastuksia, pyrkii kasvattamaan lapsensa musiikkimyönteisiksi sekä kannustamaan kenties myös musiikin aktiiviseen harrastustoimintaan. Lasta saatetaan käyttää vaikkapa konserteissa ja kuljettaa soittotunneilla, mikäli vanhemmat katsovat sen arvokkaaksi. Sen sijaan perhe, jossa kenelläkään jäsenistä ei ole erityisen läheistä suhdetta musiikkiin, korkeintaan passiivinen kuuntelusuhde, ei luultavasti osoita erityisen merkittävää kannustusta lapsen musiikkitoiminnan suhteen. Lapsen musiikkiharrastukset saatetaan hyväksyä, mutta niitä ei nähdä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta erityisen merkittävinä.

Kotiympäristön ja vanhempien merkitystä nuoren musiikillisen orientaation ja musiikkisuhteen kehityksessä on tarkasteltu useissa suomalaisissa sekä ulkomaisissa tutkimuksissa. Näkökulmat tarkasteltavaan ilmiöön ovat vaihdelleet tutkimuskohtaisesti. Kotiympäristön ja nuoren musiikillisen orientaation välistä suhdetta on Suomessa tutkinut oikeastaan ainoastaan Juvonen.

4.1. Aiemmat tutkimukset

Vanhempien merkitystä lapsen soittoharrastuksen tukemisessa tarkastelivat esimerkiksi Davidson, Howe, Moore ja Sloboda (1996). He selvittivät, onko sillä merkitystä, ovatko lapsen vanhemmat läsnä soittotunneilla ja lapsen harjoittelussa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että parhaiten soitossa etenivät sellaiset lapset, joiden vanhemmat olivat mukana tunneilla tekemässä muistiinpanoja ja saamassa palautetta lapsen opettajalta. Lahjakkaiden lasten vanhemmat eivät itse läheskään aina harrastaneet musiikkia muuten kuin kuuntelemalla. Henkilökohtaista soittoharrastusta merkittävämpää oli neuvojen ja palautteen anto lapselle hänen harjoittelustaan. (Davidson, Howe, Moore & Sloboda 1996, 197-198.)

Tulamo selvitti väitöskirjassaan koululaisen musiikillisen minäkäsityksen rakennetta ja sen taustalla olevia tekijöitä nimenomaan koulun musiikkituntien näkökulmasta. Kyselyaineiston pohjalta saatujen tulosten perusteella vanhempien rooli on tilastollisesti erittäin merkitsevässä suhteessa lapsen musiikillisen minäkäsityksen myönteisyyteen ja kielteisyyteen (Tulamo 1993, 246, 251), eli nähtävästi siihen, millaiseksi lapsi kokee itsensä ja näkee omat mahdollisuutensa koulun musiikkitunneilla. Tytöt kokivat vanhempiensa suhtautumisen musiikkiharrastuksiinsa poikia myönteisemmäksi. Tyttöjen mukaan heidän vanhempansa ovat myös kiinnostuneempia koulun musiikinopetuksesta ja antavat musiikillisesta koulumenestyksestä enemmän kiitosta kuin poikien vanhemmat. (Tulamo 1993, 251.)

Keskeisiä tutkimuksia oman työni kannalta ovat Juvosen musiikillisten erityisorientaatioiden taustoja selvittävä väitöskirja (2000) sekä peruskoulun 8.luokkalaisten ja lukion 1.vuoden opiskelijoiden musiikillisiä orientaatioita yleisemmin tarkasteleva tutkimus (2006).

Juvonen keskittyi väitöskirjassaan (2000) tutkimaan musiikillisesti erityisorientoituneita ihmisiä ja heidän orientaationsa syntyyn keskeisesti vaikuttaneita musiikkiminää, maailmankuvaa ja musiikkimakua. Tavoitteena oli kuvata sekä yleisorientaation että erityisorientaation taustoja, mutta pääpaino tutkimuksen empiirisessä osassa oli selkeästi erityisorientaatioon yhteydessä olevien taustatekijöiden tarkastelulla.

Tutkimusaineisto kerättiin kyselytutkimuksella (N=171) musiikillisesti erityisorientoituneiden henkilöiden joukosta. Harkinnanvaraiseen näytteeseen Juvonen päätyi ilmiön luonteen vuoksi: musiikillisesti erityisorientoituneita on suurellakin otannalla vaikea tavoittaa. Apuna sopivien henkilöiden löytämisessä Juvonen käytti esimerkiksi musiikkiopistoja, konservatorioita, erilaisia yhdistyksiä ja alakulttuurilehtiä. Iältään vastaajajoukko oli hyvin heterogeeninen, nuorimmat vastaajat olivat noin 20-vuotiaita, vanhimmat yli 70-vuotiaita. Tutkimus osoitti selkeästi, että erilaisilla orientaatioryhmillä oli toisistaan selkeästi poikkeavat taustat. (Juvonen 2000, 135.)

Juvonen (2000, 138) jakoi tutkimusjoukon aineiston perusteella kahdeksaan soitettavan musiikkityylin mukaiseen orientaatioryhmään: taidemusiikki, gospel, rock, hevi, jazz, punk, kansanmusiikki ja sotilasmusiikki. Merkittävimpiä tutkimustuloksia oman tutkimuskohteeni kannalta olivat musiikillisesti erityisorientoituneiden perhetaustaa ja siten musiikillisia lähtökohtia kuvaavat löydökset.

Äidin koulutustaustalla oli tutkimustulosten perusteella merkittävä yhteys erityisorientaation syntyyn, isän koulutustausta ei ollut yhtä merkittävässä roolissa. Erityisen voimakas vaikutus äidin koulutustaustalla oli kansanmusiikkiorientoituneiden tapauksessa, silloin kun äidin koulutustaso oli kansakoulu tai peruskoulu. Sotilasmusiikkiorientoituneen äiti taas oli useasti suorittanut korkeakoulu- tai yliopistotasaisen tutkinnon. (Juvonen 2000, 143.)

Aineistosta kävi ilmi, että jonkinlaista musiikkitoimintaa on harjoitettu suurimmassa osassa vastaajien kodeista (83,6%). Juvosen mukaan voidaan olettaa, että suhde musiikkiin on ainakin kyseisissä kodeissa ollut myönteinen. Tulokset tukivat myös oletusta myönteisten musiikkiin liittyvien kokemusten merkityksestä yleisorientaation syntyyn ja muokkautumiseen olemukseltaan positiiviseksi. (Juvonen 2000, 143.)

Eniten musiikkia kuunneltiin hevi-orientoituneiden (76,2 %) sekä taidemusiikkiorientoituneiden kodeissa (73,9%), vähiten jazz- (52,9 %) ja punkorientoituneiden (56 %) kodeissa. Jonkin instrumentin soittoa harrastettiin eniten hevi-orientoituneiden kodeissa (42,9 %) ja lähes yhtä paljon gospelorientoituneiden (40 %) kodeissa. Vähiten musisoitiin punkorientoituneiden (8 %) ja kansanmusiikkiorientoituneiden (16 %) lapsuudenkodeissa. (Juvonen 2000, 143.) Mielenkiintoinen yksittäinen havainto on se, että jazzorientoituneiden kotona on kuunneltu yllättävän harvoin musiikkia. Ilmeisesti heidän tapauksessaan merkittävin kannustus soittoharrastuksen aloittamiseen on tullut kotiympäristön ulkopuolelta.

Vastaajien kotona laulettiin melko paljon, vähimmilläänkin joka kolmannessa kodissa, enimmillään jopa 75 % kodeista. Konserteissa eniten käytiin sotilasmusiikkiorientoituneiden kodeissa (55 %), vähiten punkorientoituneiden kotona (16 %). Aineiston pohjalta tehdyt havainnot osoittivat sen, ettei sillä, kuunneltiinko vastaajan kotona musiikkia tai soitettiin kotona jotain instrumenttia ollut suoraa yhteyttä erityisorientaation syntyyn. Sen sijaan musiikillisen yleisorientaation muodostumiseen näiden yhteys oli ilmeinen. (Juvonen 2000, 144.)

Musiikillisesti erityisorientoituneiden tärkeimmät musiikilliset muistot keskittyivät laulamisen, soittamisen ja kuuntelun ympärille. Myös soittimeen liittyvät muistot olivat kohtalaisen merkittäviä. Sen sijaan koulusta saatuja kokemuksia hyvin harvat mainitsivat tärkeimmiksi musiikillisiksi muistoikseen. (Juvonen 2000, 148.)

Kaiken kaikkiaan Juvosen väitöstutkimuksesta käy ilmi se, että vanhemmilla ja kodin musiikkitoiminnalla ei välttämättä ole suoraa yhteyttä erityisorientaation syntyyn, mutta sen sijaan musiikillisen yleisorientaation muodostumisessa kotitaustan merkitys on huomattava. Toki vanhemmat ovat välillisesti vaikuttamassa orientaation kehittymiseen erityisorientaation suuntaan esimerkiksi instrumenttihankinnoillaan, viemällä lasta soitto-tunneille ja kustantamalla ne.

Juvonen syvensi musiikillisiin orientaatioihin liittyvää teoreettista ja käytännön tietämystä vuonna 2006 teettämässään tutkimuksessaan. Nyt kyselyn tutkimusjoukko (N=426) muodostui peruskoulun 8.luokkalaisista sekä lukion 1.vuoden opiskelijoista (Anttila & Juvonen 2006, 9). Juvosen mukaan voidaan olettaa, ettei yleinen musiikillinen orientaatio ole

vielä tässä iässä ehtinyt kaikilla muodostua ja musiikillinen erityisorientaatiokin on muodostunut ainoastaan joillekin vastaajille. Tutkimuksessaan Juvonen halusi selvittää, millainen on vastaajien yleisorientaatio ja minkälaisia tekijöitä on havaittavissa todetun orientaation taustalla. Lisäksi kartoitettiin, onko vastaajilla havaittavissa musiikillinen erityisorientaatio tai musiikkirajoitteisuus ja minkälaisia tekijöitä niiden taustalta on löydettävissä. (Anttila & Juvonen 2006, 214.) Musiikkirajoitteisuudella Juvonen tarkoittaa jo aiemmin kuvattua tilannetta: henkilöä, jonka elämässä musiikki on lähes merkityksetön tai jopa vastenmielinen ilmiö.

Aineiston pohjalta suoritettavat tilastolliset analyysit paljastivat vastaajajoukosta musiikillisesti erityisorientoituneet ja musiikkirajoitteiset nuoret. Musiikillisen erityisorientaation kriteerinä Juvonen käytti edelleen aktiivista soittoharrastusta. Erityisorientoituneille musiikki oli yksi elämän keskeisimpiä osa-alueita ja siihen liittyi paljon positiivisia muistoja. Kodin musiikkitoimintaa erityisorientoituneet kuvasivat kyselylomakkeen avokysymyksissä aktiiviseksi, kotona saattoi esimerkiksi olla bändihuone, perhe saattoi käydä yhdessä konserteissa ja keskustella paljon musiikista. Erityisorientoituneilla musiikki oli usein koko perheen harrastus, useat perheenjäsenet, joskus jopa koko suku harrasti jonkinlaista musiikillista toimintaa. Kaikki omia ja perheen monipuolisia musiikkiharrastuksia kuvailleet eivät kuitenkaan valikoituneet erikoisorientoituneiden oman soittoharrastuksen puuttumisen takia, vaikka musiikkitoiminta heidän perheissään oli aktiivista ja kaikkia perheenjäseniä koskevaa. (Anttila & Juvonen 2006, 222-224.) Tässä kohdassa Juvosen rajanveto aktiiviselle ja passiiviselle musiikkitoiminnalle tuntuu melko jyrkältä. Musiikin harrastaminen on tietysti käsitteenä varsin epämääräinen, ja jonkinlainen raja musiikin eri harrastusmuotojen välillä on ymmärrettävä. Silti vastaajaa, joka kyselyssä ilmaisee musiikin kuuluneen mitä erilaisimmissa muodoissaan aina omaan ja hänen perheensä arkeen elämää rikastuttavana tekijänä on jotenkin hankala mieltää musiikillisesti passiiviseksi. Musiikkiin hän saattaa suhtautua ilmiönä loppuen lopuksi paljon suuremmalla hartaudella kuin joku erikoisorientoinut henkilö, jolle instrumentin soitto on toki tärkeä harrastus, mutta musiikki ei muuten muodosta hänen elämänsä keskeisintä sisältöä.

Musiikkirajoitteisilla musiikkiin ei liittynyt merkittäviä tunteita tai erityisen positiivisia muistikuvia. Kodin kielteinen tai välinpitämätön suhtautuminen musiikkiin oli selkeästi yhteydessä musiikkirajoitteisuuteen. Vastaajat eivät osanneet välttämättä kertoa, millainen musiikki heitä miellyttää. Näissä tapauksissa on Juvosen mukaan kysymys siitä, että

musiikillinen maailmankuva ei ole selkiytynyt tai se on vielä kokonaan muodostumatta. Samoin voidaan ajatella tällöin myös musiikillisesta yleisorientaatiosta, joka on heikosti kehittynyt tai peräti kokonaan kehittymätön. (Anttila & Juvonen 2006, 225-227.) Toisaalta Juvosen aiempien orientaatiomääritelmien pohjalta voitaisiin tulla myös sellaiseen johtopäätökseen, että musiikkirajoitteisille on muodostunut jonkinlainen yleinen musiikillinen orientaatio, mutta se on muodostunut negatiiviseksi ja passiiviseksi muun muassa perhepiiristä saatujen kielteisten kokemusten myötä.

Oman tutkimukseni kannalta edelleen merkittävimpiä ovat musiikillisen orientaation synnyn taustalla olevat, kotitaustaan ja perheeseen liittyvistä tekijöistä tehdyt havainnot. Vastaajien ensimmäiset musiikilliset muistot liittyivät yli puolessa tapauksissa jokapäiväiseen elämään, kotiin tai kodin juhliin. Musiikin kuunteleminen kotona tai isovanhempien luona oli tyypillistä ensimmäisille musiikillisille muistoille. Äiti saattoi laulaa lapsille nukutuslauluja iltaisin tai musiikki kuului olennaisesti perheen automatkoille. Jotkut vastaajat toivat esille myös vanhempiensa musiikkimaun merkityksen ensimmäisissä musiikillisissa muistoissaan, yksi vastaaja kertoi kuunnelleensa Eppu Normaalia ja Ozzy Osbornen isänsä kanssa muiden kuunnellessa Spice Girlsejä. (Anttila & Juvonen 2006, 234-235.) Musiikillisesti erityisorientoituneiden musiikilliset muistot olivat luonteeltaan lähes poikkeuksetta positiivisia, samoin myös kodin suhtautuminen musiikkiin. Vastaavasti musiikkirajoitteisten musiikilliset muistot ja kodin suhtautuminen musiikkiin olivat joko neutraaleja tai negatiivisia. (Anttila & Juvonen 2000, 319.)

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Keskeiset tutkimusongelmat

Kodin ja vanhempien merkitystä nuoren musiikkisuhteen kehitykseen on tarkasteltu ja sivuttu lukuisissa tutkimuksissa, niin ulkomaisissa kuin kotimaisissakin. Haluan nyt omassa tutkimuksessani ottaa selvää nuoren musiikillisesta kotitaustasta ja siitä, minkälaisen panoksen erilaiset perheet antavat lapsensa musiikilliseen kasvatukseen. Mielenkiintoisen tutkimuksesta tekee jo yksistään se, että vanhemmuus on nykyisin huomattavasti erilaista kuin muutama vuosikymmen sitten. Hierarkia sukupolvien välillä on menettänyt jyrkkyyttään – vanhemmat osallistuvat lastensa harrastuksiin ja vapaa-aikaan eri tavalla kuin aikaisemmin. Uskoisin tämän vaikuttavan ratkaisevasti muun muassa siihen, miten musiikki saattaa yhdistää sukupolvia eri tavalla kuin muutama vuosikymmen sitten ja siihen, miten musiikillinen kasvatusvastuu jakautuu perheissä vanhempien välillä.

Tämän lisäksi olen myös kiinnostunut kaikista muistakin tekijöistä, joilla on ollut merkitystä nuoren musiikillisen maailmankuvan muotoutumisessa. Kaikkea tätä peilaan nuoren oman musiikkisuhteen kautta: se, millaiseksi nuori kokee oman suhteensa musiikkiin ja millainen merkitys musiikilla eri harrastusmuodoissaan on nuoren elämässä, heijastaa kaikkea sitä, mitä nuori on elämänsä aikana kokenut ja oppinut. Yksi tutkimustehtäväni onkin selvittää, millainen merkitys nuoren kodilla ja sen musiikillisella ilmapiirillä on tässä prosessissa ollut.

5.2 Tutkimuksessa käytetyt menetelmät

Tutkimusmenetelmäksi valitsin survey-tyyppisen kyselylomaketutkimuksen. Englanninkielinen termi survey tarkoittaa sellaista haastattelua, havainnointia tai kyselyä, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja joissa tutkimuksen koehenkilöt muodostava tietyn otoksen perusjoukosta (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2003, 182). Toinen vaihtoehto olisi ollut tapaustutkimus, joka olisi tuottanut runsaasti ilmiötä kuvaavaa laadullista tietoa, mutta vain yksilön tai korkeintaan pienen joukon näkökulmasta. Tietyssä mielessä kysymyksessä on kuitenkin myös eräänlainen tapaustutkimus, sillä suoritin kyselyn ainoastaan yhdellä

yläkoululla. Näin ollen kyselytutkimuksen tulokset heijastavat myös koulun ja paikkakunnan kulttuuria.

Kyselytutkimuksen etuna pidetään yleensä sitä, että sen avulla on mahdollista kerätä laaja tutkimusaineisto: vastaajajoukko on helppo saada riittävän laajaksi suhteellisen pienellä vaivannäöllä ja kysymyksiä on mahdollista esittää paljon (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2003, 184). Lisäksi kyselylomakkeella suoritettussa tutkimuksessa tutkija ei vaikuta olemuksellaan tai läsnäolollaan vastauksiin, toisin kuin esimerkiksi haastattelussa (Valli 2001a, 101). Kysely on juuri edellä mainituista seikoista johtuen omaan tutkimukseeni parhaiten soveltuva menetelmä: tavoitteenani on saada ilmiötä laajasti kuvaavaa, koko populaatioon yleistettävää tietoa. Haluan toisin sanoen kartoittaa, millä tavoin koti ja perhe ovat kasvattaneet nuorta musiikillisesti ja muovanneet hänen suhdettaan musiikkiin ja lisäksi, minkälaisia päätelmiä ja yleistyksiä tutkimustulosten pohjalta on mahdollista tehdä.

Määrällisessä tutkimuksessa otannan onnistuminen on keskeinen tekijä, kun pyritään yleistämään tutkimuksesta saatuja tuloksia perusjoukkoon tai populaatioon. Otannan avulla pyritään saamaan suuresta perusjoukosta eräänlainen pienoismalli, joka kuvaa ja vastaa mahdollisimman hyvin perusjoukkoa. Otantamenetelmiä on useanlaisia, mutta niille kaikille ominaista on satunnaisuus, eli kuka tahansa voi tulla valituksi otantaan samalla todennäköisyydellä. Otannan koolla on merkitystä tutkimustulosten yleistettävyyteen ja tämän lisäksi esimerkiksi tilastollisten merkitsevyydestausten kannalta on sitä parempi, mitä suurempi otoskoko on. (Valli 2001a, 102.)

Kyselytutkimuksessa kyselylomakkeen laadinta ja kysymysten tekeminen on koko kyselyn onnistumisen kannalta ratkaiseva tekijä. Eniten virheitä Vallin (2001a, 101) mukaan aiheuttaa kysymysten muoto, sillä jos vastaajat eivät ajattele samalla tavalla kuin tutkija, vastaukset vääristyvät. Lomakkeen laadinnassa tulee kiinnittää huomiota lomakkeen pituuteen, kysymysten lukumäärään, kysymysten loogiseen etenemiseen sekä riittävään ohjeistukseen.

Kyselytutkimuksissa käytetään yleensä kolmea erilaista kysymystyyppiä, avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä sekä asteikoihin perustuvaa kysymystyyppiä (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2003, 188). Avoimien kysymysten etuja ovat muun muassa se, että vastaaja saa ilmaista itseään omin sanoin, hänelle ei ehdoteta mitään valmista vaihtoehtoa ja lisäksi vastaukset osoittavat, mikä on keskeistä vastaajan ajattelussa, eli millä tavalla hän suhtautuu

kysytyyn asiaan (Foddy 1995, 128). Avoimien kysymysten keskinäinen vertailu on luonnollisesti haasteellista. Niiden avulla kerättyä aineistoa voidaankin pyrkiä teemoitteluun, eli eri haastateltavien vastauksista etsitään yhteisiä teemoja, jolloin tieto saadaan vertailtavaan numeeriseen muotoon (Valli 2001b, 159).

Monivalintakysymykset sallivat vastaajien vastata samaan kysymykseen siten, että vastauksia voidaan mielekkäästi vertailla. Ne tuottavat avoimia kysymyksiä huomattavasti vähemmän kirjavia vastauksia. Tämän ohella ne auttavat vastaajaa tunnistamaan asian, sen sijaan että hänen tulisi muistaa se. Vastaaminen on siis näin helpompaa. (Foddy 1995, 128.) Asteikoihin perustuvassa kysymystyypissä vastaajalle esitetään väittämiä, joista vastaaja valitsee, kuinka voimakkaasti hän on samaa tai eri mieltä kuin esitetty väittämä (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2003, 189).

5.3 Aineiston keruu ja analyysi

Tutkimukseni kyselyaineiston keräsin kouvoolalaisella yläkoululla toukokuussa 2007. Proseminaarityötäni varten teettämästäni kyselystä ja sen heikkouksista olin pyrkinyt ottamaan opikseni: vastaajajoukko jäi tällöin liian pieneksi, eivätkä kaikki kyselylomakkeen kysymykset olleet riittävän selkeitä. Otokoko olikin nyt aiempaan kyselyyn nähden moninkertainen: vastaajajoukko koostui neljästä 9.luokasta: 9a, 9b, 9c ja 9m. Näistä täysin ”tavallisia” luokkia olivat 9b ja 9c. 9a:lla oli matemaattis-luonnontieteellinen painotus ja 9m oli koulun musiikkiluokka. Kaiken kaikkiaan otoskooksi muodostui 81 oppilasta (N=81). Sukupuolijakauma ei ollut tasainen, sillä poikia aineistossa oli ainoastaan 26, tyttöjä 55. Luokat olivat myös hieman erikokoisia: 9a:lla kyselyyn vastasi 15 oppilasta, 9b:llä 25, 9c:llä 21 ja 9m:llä 20.

Oppilaat vastasivat kyselyyn oppitunnin aikana. Opettaja oli melkein kaikissa tapauksissa läsnä luokkatilassa, mikä takasi työrauhan. Lyhyen esittelyn ja ohjeistuksen jälkeen päästin vastaajat töihin ja annoin tarvittaessa lisäohjeita.

Kyselylomakkeen (Liite 1) alussa kysymyksissä 1–4 kysyttiin vastaajan taustatietoja, sukupuolta, sosioekonomista taustaa sekä perhemuotoa. Perhemuotoa ei kysytty suoraan, vaan

vastaaja sai itse luetella ne ihmiset, jotka hän katsoi kuuluvan omaan perheeseensä. Lisäksi vastaaja merkkasi, asuiko hän yhdessä molempien vanhempiensa vai pelkästään isän tai äidin kanssa. Vaihtoehtoina oli myös asuminen vuorotellen äidin ja isän luona, oma asunto ja näiden lisäksi vielä vastaajan itse määrittelemä vaihtoehto. Näiden tietojen pohjalta oli suhteellisen helppo määrittellä, millaisesta perhetaustasta vastaaja oli peräisin.

Seuraavissa kysymyksissä tiedusteltiin vastaajan suhdetta musiikkiin. Kysymyksillä 6 ja 7 otettiin selvää nuoren musiikkimausta: siitä, mikä musiikki häntä miellyttää ja mikä ei. Yleispiirteitä nuoren musiikinkuuntelusta tarjosivat vastaukset kysymyksiin 8–10. Omasta mahdollisesta soitto- tai lauluharrastuksestaan tai halusta aloittaa sellainen vastaaja sai kertoa kysymyksessä 11.

Muita, siis musiikkiin liittymättömiä harrastuksia vastaaja sai kuvailla kysymyksessä 12. Tämän jälkeen kysymyksissä 13–15 kysyttiin vastaajan perheenjäsenten, vanhempien ja mahdollisesti sisarusten suhdetta musiikkiin musiikkimaun ja musiikkiharrastusten, myös musiikinkuuntelun kautta. Kysymyksessä 16 vastaajan tuli arvioida musiikin merkitystä itselle tulevaisuudessa, harrastuksissa tai esimerkiksi urasuunnitelmia tehdessä. Samalla nuori tuli kuvanneeksi jollain tavalla omaa musiikkisuhdettaan ja sen syvyyttä.

Kyselylomakkeeni keskeisin sisältö oli kuitenkin kysymys 17 ja sen 86 väittämää, joihin vastaajan tuli jokaiseen merkata viisiportaiselle Likert-asteikolle, kuinka vahvasti hän oli samaa tai eri mieltä kuin kyseinen väittämä. Väittämät keskittyivät tiettyjen teemojen ympärille, vaikka sitä vastaaja ei voinut suoraan lomakkeesta havaita. Alkupään väittämät koskivat pääosin vastaajan isää ja äitiä ja heidän suhdettaan musiikkiin ja sen harrastamiseen. Joillakin väittämillä kysyttiin vastaajan suhdetta vanhempiinsa yleisesti: esimerkiksi sitä, ovatko vastaajan vanhemmat kiinnostuneita lapsensa koulumenestyksestä. Tavoitteenani oli selvittää myös sitä, millä tavoin musiikki kuuluu perheiden jokapäiväiseen elämään, kuten keskustellaanko kotona musiikista tai kuunnellaanko musiikkia mahdollisesti joskus yhdessä. Jotkin väittämistä koskivat vastaajan omaa suhdetta musiikkiin ja musiikin merkitystä vastaajan vapaa-ajalla. Kodin musiikillinen ilmapiiri oli yksi tärkeä teema väittämässä. Halusin selvittää, arvostetaanko musiikkia vastaajan perheessä ja näkyykö arvostus esimerkiksi nuoren harrastuksissa. Tietyillä väittämillä halusin tarkastella vastaajan musiikillisen minäkäsityksen luonnetta, eli sitä, millaisena hän näkee itsensä musiikkiin liittyvissä tilanteissa ja millaisena hän uskoo toisten itsensä näkevän. Loppupäässä kysyttiin

pääpiirteitä nuoren kaveripiirin musiikkitoiminnasta ja suhtautumisesta musiikkiin. Oma osionsa väittämässä sai myös koulu. Tavoitteena oli nähdä, onko koulun musiikinopetuksella ollut vaikutusta esimerkiksi vastaajan musiikillisen minäkäsityksen ja yleisemminkin musiikkisuhteen kehitykseen. Lopun väittämässä vastaaja sai arvioida, kuinka paljon hän seurasi muun muassa erilaisia musiikkiohjelmia televisiosta ja kuinka usein hän vieraili esimerkiksi kirjaston musiikkiosastolla.

Lomakkeen viimeinen kysymys, kysymys 18 oli essee-tyyppinen lyhyt kirjoitelma, jossa vastaaja sai omin sanoin kertoa, millainen on musiikin merkitys hänen omassa perheessään. Musiikkiluokkalaisilla jaettu lomake erosi sikäli normaalista kyselylomakkeesta, että ennen kirjoitelmaa vastaajan tuli kertoa lyhyesti, miten hän päätyi aikanaan musiikkiluokille.

Kyselystä saadun määrällisen aineiston, eli käytännössä kysymyksessä 17 esitettyjen väittämien monivalintavastaukset ja musiikkiharrastuksia koskevien kysymysten vastaukset koodasin Microsoft Excel 2002-ohjelmaan. Laskin tämän jälkeen muuttujittain tunnusluvut, keskiarvon ja keskihajonnan ensin koko vastaajajoukosta ja sen jälkeen lisäksi luokittain ja sukupuolen mukaan. Yksittäiset puuttuvat vastaukset korvasin kyseisen muuttujan koko vastaajajoukon keskiarvolla. Muuttujien välisten yhteyksien tarkastelussa käytin apuna korrelaatiota.

Kaiken muun aineiston purin vastaajakohtaisesti siten, että kaikki, mitä vastaaja oli lomakkeeseen kirjoittanut, päätyi myös analysoitavaksi. Luvussa ”tulokset” esitetyt sitaatit ovat suoria lainauksia nuorten vastauksista. Nimeään vastaajan ei kyselylomakkeeseen tarvinnut merkitä; lainausten yhteydessä esitetyt nimet ovat täysin analyysia varten keksittyjä.

Laadullisen aineiston, eli vastaukset lomakkeen avokysymyksiin pyrin teemoittelemaan. Tämä on esimerkiksi Eskolan (2001, 143) mukaan ensimmäinen tehtävä varsinkin teemahaastatteluaineiston, mutta varmasti myös muun laadullisen aineiston purkamisessa. Hedelmällisimpiä avokysymyksiä omien tutkimusongelmieni kannalta olivat perheenjäsenten musiikkiharrastuksia koskeva kysymys 15 ja lomakkeen viimeinen kysymys 18, kirjoitelma musiikin merkityksestä omalle perheelle. Näistä kysymyksistä esiin nousi useita erityisesti vanhempien ja sisarusten roolia kodin musiikillisen ilmapiirin synnyssä koskevia teemoja. Teemoittelu tapahtuu poimimalla jokaisesta vastauksesta teemaan liittyvä kohta, mutta tämä ei ole aina Eskolan mukaan aivan helppoa, sillä haastattelut harvoin etenevät täysin loogisesti

teemasta teemaan (Eskola 2001, 143). Omassa analyysissäni tätä ongelmaa ei kuitenkaan ollut, sillä nuorten vastaukset avokysymyksiin olivat melko lyhyitä, tiiviitä ja vastasivat suoraan kysytyyn asiaan. Seuraava vaihe aineiston käsittelyssä on varsinainen analyysi, jossa tutkija lukee aineistonsa riittävän monta kertaa läpi ja luo siitä oman tulkintansa (Eskola 2001, 145). Löydettyäni tiettyyn teemaan istuvan vastauksen, pyrin vertailemaan saman nuoren vastauksia myös eri kysymyksiin saadakseni laajemman käsityksen nuoren musiikillisesta perhetaustasta.

5.4 Tutkimuksen reliabelius ja validius

Tieteellisessä tutkimuksessa reliabeliudella tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Tietyn mittauksen tai tutkimuksen reliabeliudella tarkoitetaan tällöin sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2003, 216.) Määrällisessä tutkimuksessa tutkimustulosten toistettavuuden merkitys luonnollisesti korostuu, kun pyrkimys on saada harkittua otantaa käyttämällä koko populaatioon yleistettävää tietoa. Vallin mukaan määrällisen tutkimuksen yhteydessä puhutaankin usein tilastollisesta merkitsevyydestä. Tällöin mietitään sitä, voiko saadun tutkimustuloksen olettaa esiintyvän myös jossain muussa vastaavassa tapauksessa, ja voiko tältä pohjalta tehdä päätelmiä jonkun toisen aineiston suhteen. Kun testataan tilastollista merkitsevyyttä, käytetään erilaisille mitta-asteikoille tarkoitettuja testausmenetelmiä. Menetelmille yhteistä on p:n arvon laskeminen. Tällä pyritään selvittämään, kuinka suuri vaikutus sattumalla saattaa olla saatuihin tutkimustuloksiin. (Valli 2001b, 170.)

Validiudella tarkoitetaan mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata. Kyselylomakkeen laidinnassa validiudella on erityisen suuri merkitys. Vastaajat saattavat käsittää monet kysymykset täysin toisella tavalla kuin tutkija. Jos tutkija käsittelee tutkimustuloksia edelleen alkuperäisen oman ajatusmallinsa mukaisesti, ei tuloksia voida pitää enää tosina ja pätevinä. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2003, 216.) Kysymysten sanamuoto kannattakin aina muotoilla vastaajalle henkilökohtaiseksi ja kysymykset järjestää siten, että helpot kysymykset sijoittuvat lomakkeen alkuun ”lämmittelykysymyksiksi” ja arkaluonteiset kysymykset lomakkeen loppuun (Valli, 2001a, 100). Tämän tutkimuksen luotettavuutta käsittelen luvussa 7.

6 TULOKSET

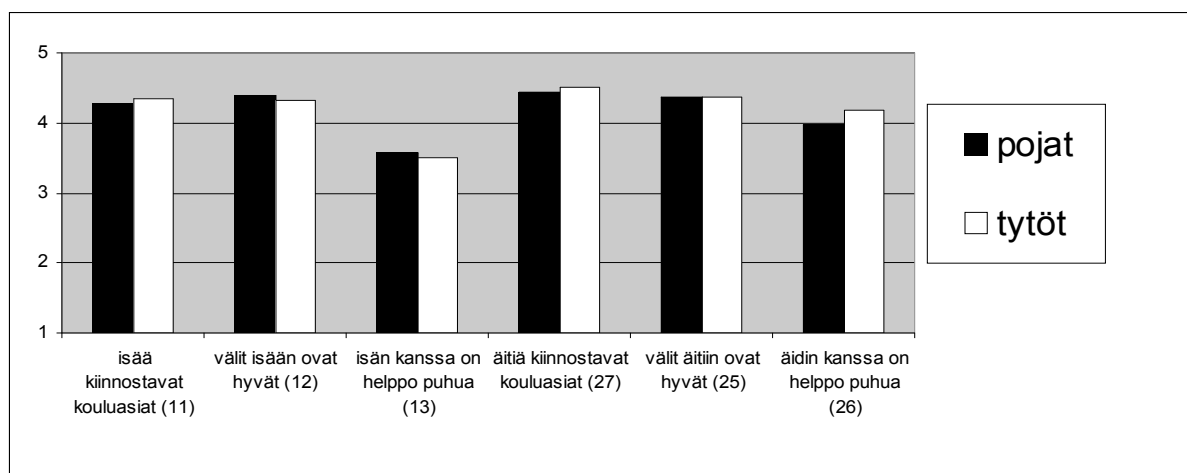
6.1 Vastaajien kotitausta

Vastaajat olivat kotoisin melko tavallisista perheistä. Perinteinen ydinperhemalli näytti olevan avioerojen yleistymisestä ja perheiden hajoamisista huolimatta selkeästi yleisin perhemuoto: 81 oppilaan otoksesta isän, äidin ja mahdollisten sisarusten kanssa asui 58. Seuraavaksi yleisintä oli äidin luona asuminen; tällaiseen järjestelyyn oli päätynyt 12 oppilasta. Loput asuivat joko vuorotellen äidin ja isän luona, isän luona tai jotenkin muuten, esimerkiksi sijaisperheessä. Sisaruksia oli useimmilla vastaajilla, 67:llä. Sisaruksiksi luin myös sisko- ja velipuolet, jos vastaaja itse katsoi heidän kuuluvan omaan perheeseensä.

Vanhempien ammatit olivat yleisesti jo pelkästään paikkakunnan elinkeinorakenteesta johtuen hyvin palvelukeskeisiä. Yrittäjiä oli useita, samoin opettajia. Vain muutaman vastaajan vanhemmat työskentelivät teollisuuden palveluksessa esimerkiksi naapurikuntien paperitehtailla.

6.1.1 Nuorten ja vanhempien väliset suhteet

Nuorten välit isiinsä olivat väittämän 12 vastausten perusteella yleisesti hyvät, koko otoksen keskiarvo oli 4,34 ja keskihajonnaksi muodostui 1,02. Isä oli kiinnostunut myös nuorten koulumenestyksestä (väittämä 11: ka 4,33; khaj 1). Nuoret kokivat myös, että isän kanssa voi keskustella kohtuullisen helposti kaikista elämää koskevista asioista (väittämä 13: ka 3,53; khaj 1,27). Välit äitiin olivat nuorten mukaan myös lämpimät: väittämän 25 keskiarvoksi muodostui 4,4 (khaj 0,91), väittämän 26 4,11 (khaj 0,97) ja väittämän 27 4,48 (khaj 0,95).

KUVIO 3: Nuorten ja vanhempien väliset suhteet. (N=81)

Ainoa asia, johon huomio kaaviossa kiinnittyy nuorten ja vanhempien lämpimien suhteiden lisäksi on se, että aineiston perusteella äidille on nuorten mielestä jonkin verran helpompaa puhua kuin isälle. Luultavasti juuri tämälntyyppisissä asioissa äidin rooli on perheessä ja nuoren aikuistumisessa on erityinen. Isästä ei ole äidin korvaajaksi hoivaajana. Tärkeissä ja luottamuksellisissa asioissa nuoret kääntyvät melkein pä sukupuolesta riippumatta useammin äidin puoleen.

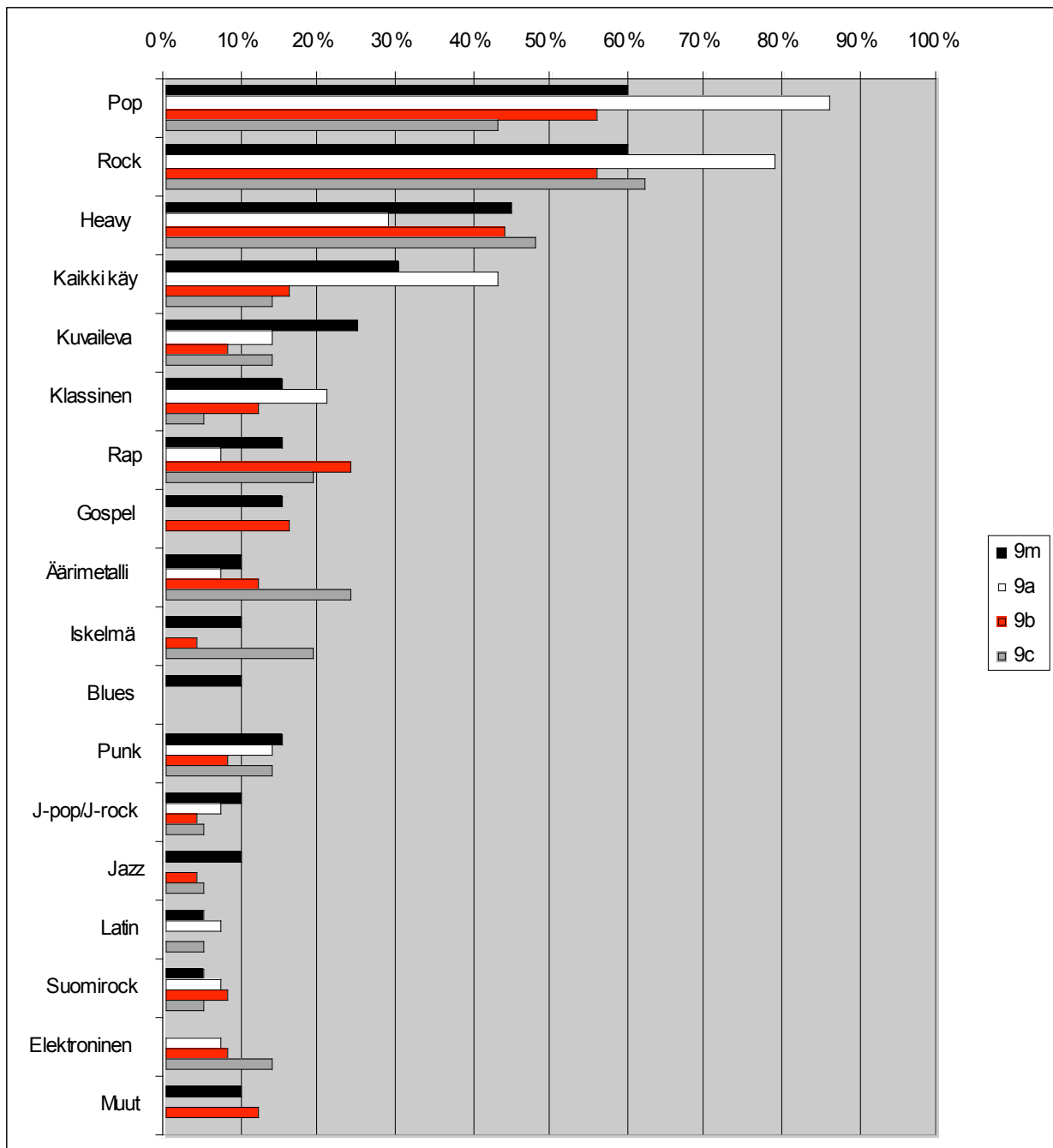
6.2 Perheenjäsenten musiikkimaku

6.2.1 Nuoret

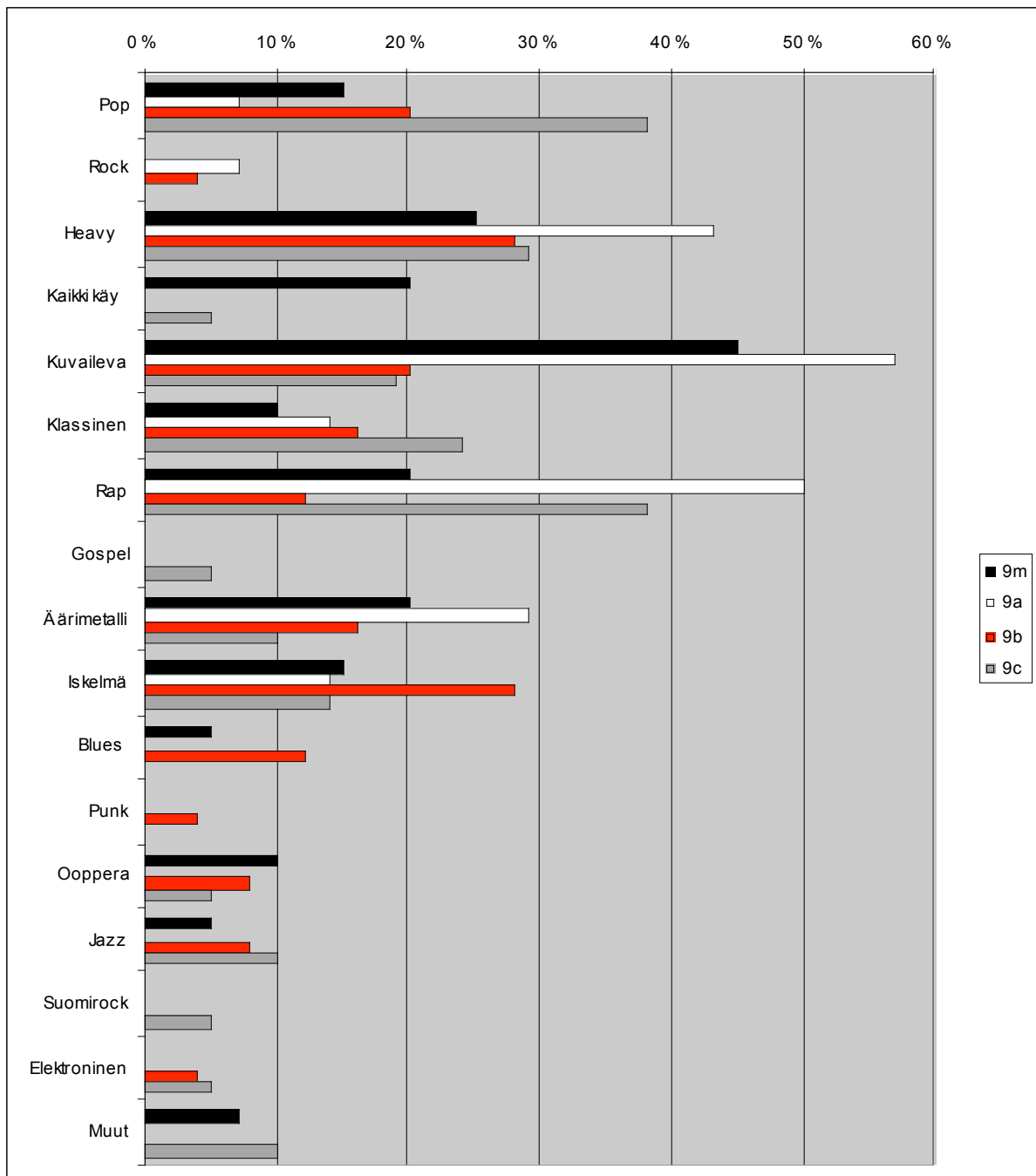
Nuoret saivat kyselyssä kertoa omasta musiikkimaustaan heti yleisten taustatietojen jälkeen. Kysymys 6 oli muotoiltu siten, että vastustapoja oli käytännössä useita. Nuoren oli mahdollista listata omat suosikkibändinsä ja -artistinsa tai musiikkigenret, joista hän pitää. Mahdollista oli myös kuvata omaa musiikkimakuaan laajemmin adjektiivilla ja muutenkin kuvailevasti. Kysymys 7 oli luonteeltaan edellistä vastaava; nyt kysyttiin vaan sitä, millaisesta musiikista nuori ei pidä.

Vastauksista saadun aineiston määrä oli melkoisen suuri. Nuoret listasivat innokkaasti omia suosikkejaan ja ”inhokkejaan”, bändejä, artisteja ja genrejä. Aineiston pohjalta tein genreluokittelun: jaottelin nuorten vastaukset reiluun kahteenkymmeneen luokkaan. Luokat

olivat pääosin yleisimpiä musiikkigenrejä, mutta mukana oli myös luokka sellaista tapausta varten, jossa vastaaja ilmaisi olevansa musiikin suhteen kaikkiruokainen. Inhokeissa taas kyseinen luokka ”kaikki käy” kuvaa tapausta, jossa nuori katsoi, ettei täysin sietämätöntä musiikkia ole olemassakaan. Musiikkia kuvailevat vastaukset sijoitin omaan luokkaansa. Äärimetallilla tarkoitan raskaimpia heavyn alagenrejä, kuten black- ja death-metallia. J-pop ja J-rock taas viittaavat viime aikoina kulttisuosioon nousseeseen japanilaiseen pop- ja rock-musiikkiin.

KUVIO 4: Nuorten suosikit (N=81)

KUVIO 5: Nuorten ”inhokit” (N=81)

Kuviossa 4 on kuvattu nuorten vastaukset luokittain kysymykseen 6 ja kuvioissa 5 kysymykseen 7. Yksittäiset prosenttiosuudet osoittavat sen, kuinka suuri osuus tietystä 9.luokasta mainitsi vastauksissaan kuuntelevansa kyseistä musiikkigenreä tai ettei pidä siitä. Kuvioista käyvät helposti ilmi suosituimmat ja vähiten arvostetut musiikkigenret sekä mahdolliset erot kyselyyn osallistuneiden 9.luokkien välillä. Päädyn esittämään vastaukset luokittain, sillä muun kyselyaineiston perusteella kävi ilmi, että luokalla oli hyvin usein

yhteys vastaajan kotitaustan musiikillisuuteen. Halusin ottaa nyt selvää, näkyykö luokan ja siten kotitaustan vaikutus nuoren musiikkimaussa.

Selkeimmiksi nuorten suosikeiksi muodostuivat pop, rock ja heavy. Näistä kaksi ensimmäistä olivat suhteellisen neutraaleja musiikkigenrejä, vain harva vastaaja ei pitänyt näistä. Oikeastaan ainoastaan 9c:n vastauksissa popin epäsuosio nousi merkittävästi esiin. Sen sijaan heavy näytti jakavan vastaajien mielipiteet voimakkaasti: heavy nousi sekä suosikkien, että ”inhokkien” listalla korkealle. Osittain asia oli varmastikin sukupuolisidonnainen; heavy näytti olevan pojille usein mieluisampaa kuin tytöille. Tytöt käyttivät myös poikia useammin kuvailevaa kieltä kertoessaan itselleen epämieluisasta musiikista. Tällaisesta musiikista tytöt eivät pitäneet:

”Raskaasta musiikista, kuten heavysta. Kaikki musiikki jonka sanoitukset ovat rankkoja ja jotka ovat liian kaukana rauhallisesta.” (Pirjo 9m)

”Liian kovaäänisestä, jossa ei ole selvää melodiaa ja lauletaan ’huutaen.’ ” (Hannele 9m)

”Raskain hevi räähkyen ja huutaen ei toimi. Klassinen unettaa ennen pitkää, rap kyllästyttää...Poikkeuksiakin löytyy” (Hilppa 9a)

”Yleisesti huutamismusiikista, missä ei ole melodiaa tai ärsyttävää ränkytystä” (Orvokki 9a)

”Hevi, jossa laulaja kirkuu, eikä sanoista saa selvää” (Jutta 9c)

Raskaamman rock-musiikin estetiikka ei selvästikään ainakaan näiden vastausten perusteella miellyttänyt tyttöjä. Luokka ”kuvaileva” nousi yllättävän yleiseksi muutenkin silloin, kun nuoret kertoivat epämieluisasta musiikista. Musiikkiluokka 9m erosi muista luokista siinä, että he käyttivät kuvailua myös positiivisessa mielessä kertoessaan omista suosikeistaan.

”Kuuntelen mieluiten rauhallista musiikkia, ja koska olen luonteeltani pieni romantikko, on mieluisin musiikkityylinikin sellaista. (esim. Ronan Keating – When you say nothing at all) - - -” (Pirjo 9m)

”Aika monenlaista. Lähinnä biisikohtaisesti. Klassinen on tosi hyvää Sibeliuksen d-molli viulukonsertto on asiaa! Eaglesin Hotel Californiaa arvostan. Arvostan kappaleita, joissa on oivallettu melodisesti jotain hienoa. Tai muuten vaan hyvää. R.E.M ja UB on rautaa.” (Tauno 9m)

” Riippuen päivästä. Alternative rock on mielenkiintoista ja se sopii hyvin elämäntyyliini, mutta myös tunnettuja bändejä kuuntelen: mm. Linkin park, Dream Theater, The killers, The kooks, Snow Patrol, Bloc Party, Augustana jne.” (Seija 9m)

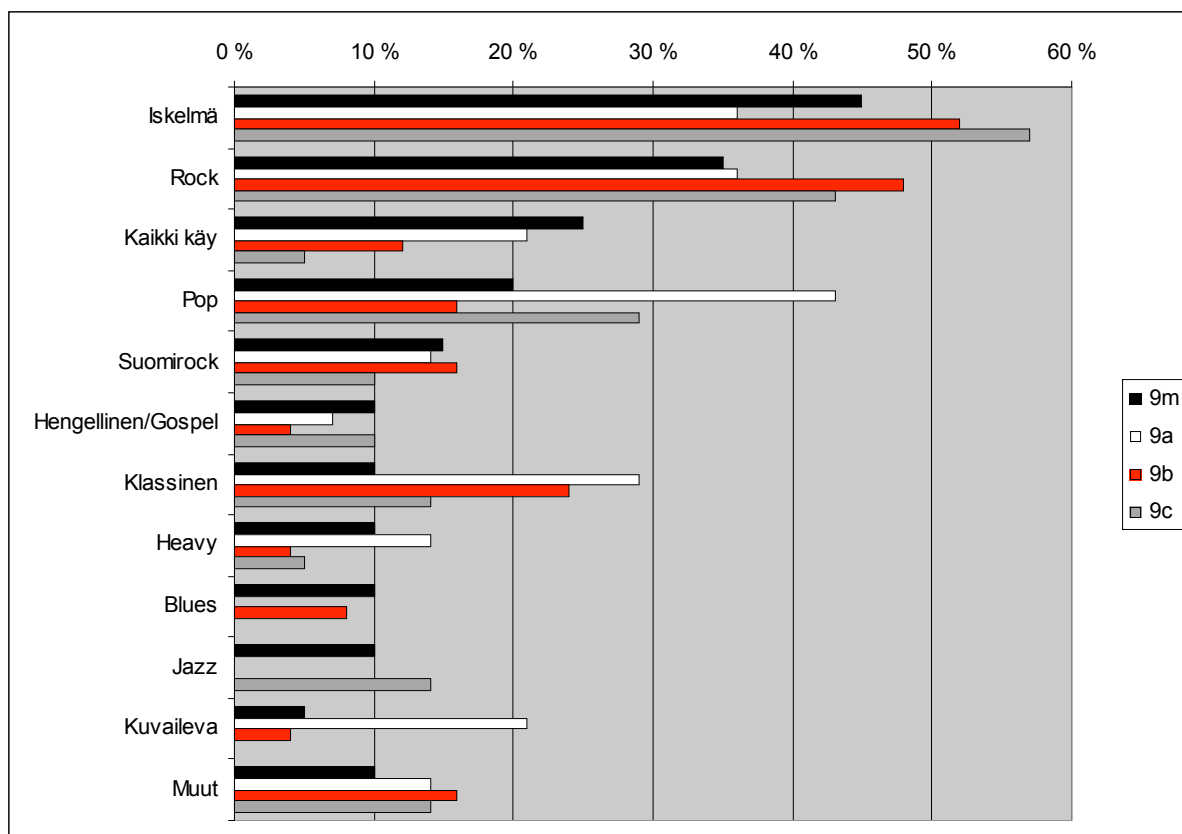
Se, että nuori osaa analysoida omaa musiikkimakuaan näin tarkasti, kertoo suhteellisen korkeasta musiikkitietämyksestä. Tietynlainen mustavalkoinen ajattelutapa on usein tyypillistä murrosikäisen musiikkikuuntelussa; musiikkityylit jaetaan helposti hyviin ja

huonoihin, usein kaveripiirin esimerkin mukaisesti. Kyseisten nuorten musiikinkuuntelu ei ole kuitenkaan sidoksissa tiukasti välttämättä musiikkityyleihin, vaan musiikki saatetaan nähdä arvokkaana genrestä riippumatta, jos se hyvin tehtyä. Tällaisten vastausten osalta 9m erosi selvästi muista luokista, aivan samantyyppisiä vastauksia kysymykseen 6 ei muiden luokkien vastaajilta tullut. Sinänsä tämä oli ihan odotettavaa: musiikkiluokkalaisten voi ajatella tutustuneen hyvin monenlaiseen musiikkiin jo pelkästään koulun puitteissa. Lisäksi musiikkiluokkalaisten kotitaustat näyttivät keräämäni aineiston perustella olevan jonkin verran musiikillisemmat kuin keskimäärin.

Musiikkimaun suhteen luokkien välillä ei ollut loppuen lopuksi kovin suuria eroja, vaikka näin olin oletanut. Merkittävin ero musiikkiluokkalaisten ja muiden 9.luokkalaisten välillä oli oikeastaan se, että musiikkiluokkalaiset kuvailivat omaa musiikkimakuaan muita värikkäämmiin. Erot musiikkiluokan ja muiden luokkien välillä nousivat esiin todella vastaajan ja hänen perheenjäsentensä soitto- ja lauluharrastuksia kysyttäessä.

6.2.2 Vanhemmat

Kysymyksessä 13 vastaajalta kysyttiin, millaista musiikkia hänen vanhempansa kuuntelevat. Vanhempien lempimusiikkia oli mahdollista kuvailla muun muassa esittäjiä, musiikkityylejä ja säveltäjiä mainitsemalla. Molemmat vanhemmat oli niputettu samaan kysymykseen, mutta silti monet nuorista kertoivat vastauksissaan erikseen isänsä ja äitinsä musiikkimausta. Vastausten luokittelussa käytin samaa genrejaottelua kuin nuoren omaa musiikkimakua koskevissa kysymyksissä 6 ja 7.

KUVIO 6: Vastaajien vanhempien lempimusiikki (N=81)

Tulokset eivät sisältäneet valtavan suuria yllätyksiä. Iskelmä ja rock, varsinkin vanhempi rock näyttivät olevan nuorten vanhemmille mieluisimmat musiikkigenret. Tässä yhteydessä on huomattava, ettei iskelmä todellisuudessa tarkoita välttämättä pelkästään viihde- ja tanssimusiikkia, vaan sellaista musiikkia, jota nuori pitää iskelmämusiikkina. Toisin sanoen nuori voi varsin hyvin luokitella sellaisen musiikin, jota hän itse pitää liian viihteellisenä ja kevyenä iskelmäksi. Iskelmällä näytti olevan joidenkin vastausten perusteella todellakin negatiivinen kaiku. Seuraava vastaaja näytti selvästi arvostavan vanhempiensa kuuntelemaa musiikkia:

”Molemmat kuuntelevat 70-80-luvun hittejä ja isä kuuntelee enemmän rokkia ja jotain raskaampaa musiikkia. Äiti tykkää kuunnella Kirkaa, Helmut Lottia. Kumpikaan ei kuuntele mitään iskelmää.” (Irmeli 9c)

Vaikka äidin suosikit ovat artisteina jokseenkin viihteellisiä, ei vastaaja silti katso vanhempiensa kuuntelevan iskelmää. Vanhempien musiikkimaun arvostuksesta kertoo vastaajan tarve korostaa sitä, ettei iskelmä todellakaan kuulu hänen vanhempiensa suosikkeihin.

Klassisen musiikin vähäinen suosio oli pieni yllätys, oikeastaan vain 9a-luokkalaisten vanhemmat näyttivät kuuntelevan vapaa-ajallaan sitä merkittävästi. Mielenkiintoinen havainto oli se, että klassinen musiikki oli vähiten suosittua juuri musiikkiluokkalaisten, eli 9m:n oppilaiden vanhempien keskuudessa. Tämä saattaa kertoa joko siitä, että musiikkiluokkalaisten vanhempien mielenkiinto on suuntautunut muihin musiikkigenreihin esimerkiksi aktiivisen musiikillisen toiminnan, kuten bändissä soittamisen kautta. Toisaalta on myös mahdollista, että musiikkiluokkalaisten ovat muita 9.luokkalaista tiukempia siinä, mitä he katsovat klassiseksi musiikiksi. Klassista musiikkia popularisoivat kokoonpanot, kuten Il Divo on ns. taidemusiikkia tarkemmin tuntemattoman melko helppo mieltää klassiseksi musiikiksi.

Monet nuorista kuvailivat erikseen, mitä heidän isänsä ja äitinsä kuuntelevat vapaa-ajallaan. Vastauksista kävivät selvästi ilmi suorastaan yllättävän stereotyyppiset sukupuoliroolit musiikkikuuntelun suhteen. Isien suosikkimusiikkia oli useasti melko maskuliininen, nuoruusvuosien rock tai heavy. Äidit kuuntelevat melko usein radiota sekä tunnelmaltaan rauhallista musiikkia, usein myös iskelmää. Näin vanhempien musiikkimakua kuvailtiin:

”Isä kuuntelee tai lähinnä on kuunnellut 70-80-luvun heviä. Äiti pitää rauhallisista kappaleista.”
(Samuli 9m)

”Äitini kuuntelee enimmäkseen iskelmää, Annika Eklund ja Anna Erikson ovat kestopuosikkeja. Isäni kuuntelee myös iskelmää, kuten Kari Tapiota, mutta myös rockia, kuten Hurriganesia.” (Elisabet 9a)

”Isä kuuntelee vanhaa rockia, äiti herkkää ja klassista” (Taimi 9b)

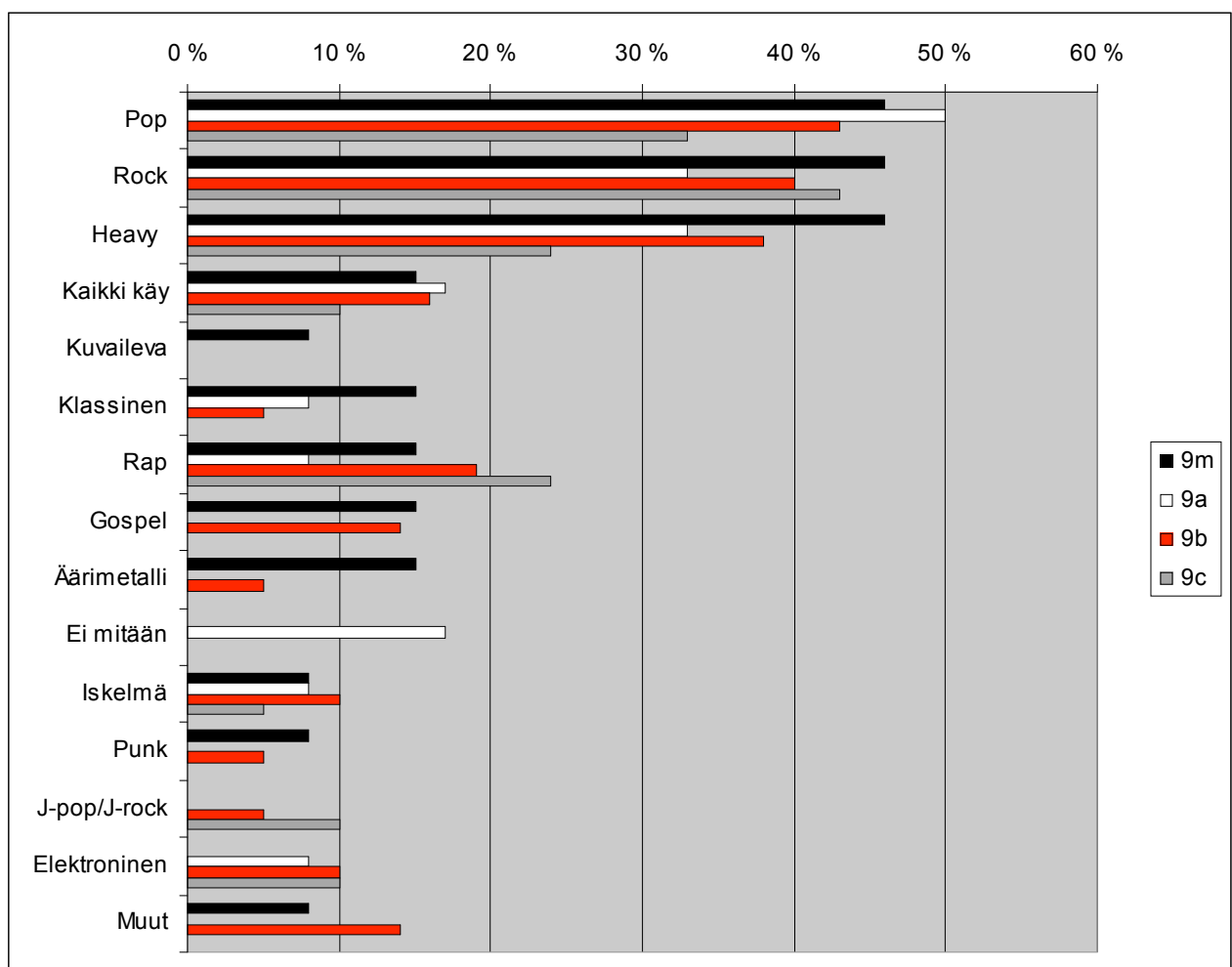
”Äiti: kotimainen iskelmä ja pop, isä: monipuolisesti, erityisesti vanhempi ja ulkomainen blues ja rock”
(Kustaa 9b)

”Isä iskelmää ja Lordia, Leningrad Cowboysia, Äiti balladeja ja iskelmää” (Mainio 9b)

”Isä kuuntelee iskelmiä, rockia. Äiti mitä radiosta tulee.” (Hannele 9m)

6.2.3 Sisarukset

Kysymyksessä 14 vastaajalta kysyttiin täsmälleen samat asiat kuin kysymyksessä 13, mutta nyt koskien vastaajan sisarusten musiikkimakua. Uutena luokkana mukaan oli otettava ”ei mitään”, sillä jotkut vastaajat ilmaisivat selkeästi, ettei heidän siskonsa tai veljensä kuuntele ollenkaan musiikkia. Prosenttiosuudet kuvaavat tässä tapauksessa sitä, kuinka suuri osuus niistä vastaajista, joilla oli sisaruksia (N=67), ilmoitti sisarusten kuuntelevan kyseistä musiikkigenreä.

KUVIO 7: Vastaajien sisarusten musiikkimaku (N=67)

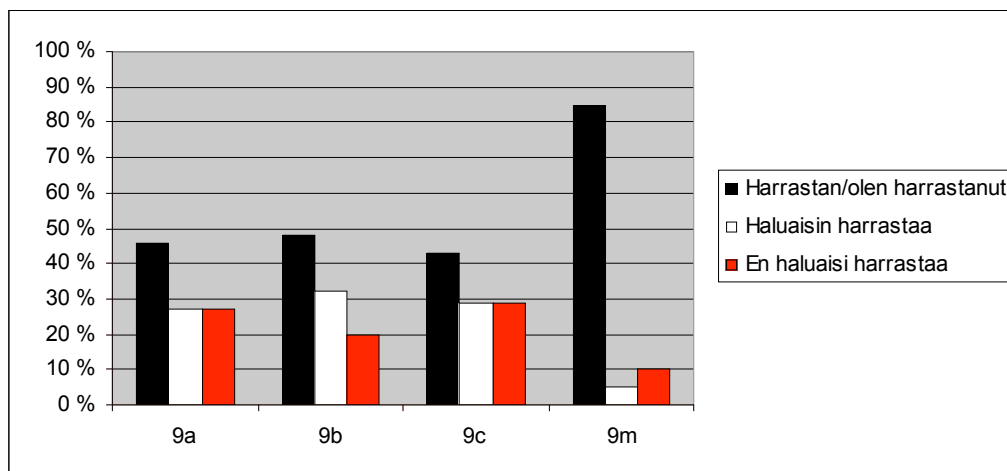
Sisarusten musiikkimaku muistutti suurelta osin vastaajien omaa musiikkimakua. Pop, rock ja heavy olivat selkeästi suosituimmat musiikkigenret. Oikeastaan melkein kaikki muut genret jäivät yksittäisten mainintojen tasolle. Tuloksiin vaikutti varmasti se, että vastaajien sisarukset

olivat monesti hyvin eri-ikäisiä. Sisaruksista nuorimmat saattoivat kuunnella vaikkapa lastenlauluja, vanhemmat sisarukset täsmälleen samaa kuin vastaaja itse.

6.3 Perheiden laulu- ja soittoharrastukset

Lomakkeen kysymyksessä 11 vastaaja sai kertoa omasta mahdollisesta soitto- tai lauluharrastuksestaan. Jos vastaaja ilmaisi harrastaneensa tai harrastavansa edelleen aktiivista musisointia, hänen tuli jatkokysymyksissä kertoa, miten hän innostui aloittamaan harrastuksen, mitä instrumenttia hän on soittanut, mistä hän sai ensimmäisen soittimensa, minkä ikäisenä hän aloitti harrastuksen ja sen, onko hän käynyt soitto- tai laulutunneilla. Jos vastaaja ei ollut koskaan harrastanut soittoa tai laulua, häneltä kysyttiin, olisiko hän kiinnostunut joskus aloittamaan harrastus. Lisäksi häntä pyydettiin kuvailemaan, millainen harrastustoiminta häntä saattaisi kiinnostaa.

Soitto- ja lauluharrastukset olivat melko yleisiä, lähes puolella 9a:n, 9b:n ja 9c:n oppilaista oli joskus elämässään ollut aktiivinen soittoharrastus. 9m:n oppilaista suurimmalla osalla oli edelleen jatkuva soitto- tai lauluharrastus.

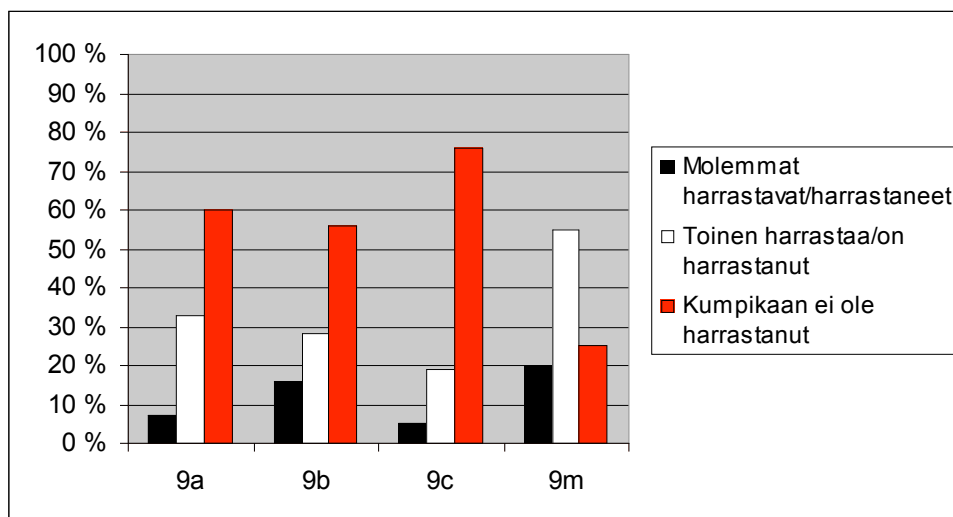

KUVIO 8: Nuorten soitto- ja lauluharrastukset luokittain (N=81)

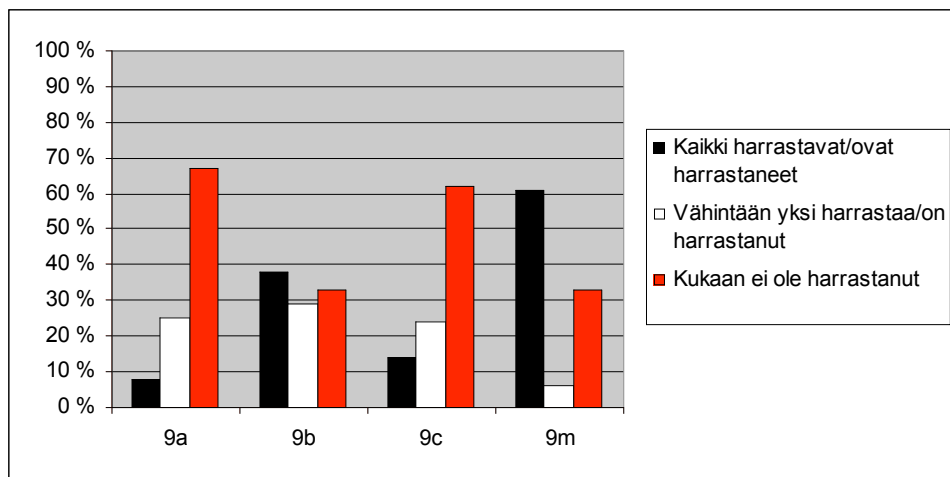
Suurin osa, 73 % soittoa tai laulua harrastaneista kertoi oman kiinnostuksen olleen merkittävin syy harrastuksen aloittamiseen. Loput mainitsivat merkittäväksi vanhempien tai kaverien kannustuksen. Onhan toki mahdollista, että kiinnostus vaikka tiettyä instrumenttia kohtaan on todellakin syntynyt vastaajassa itsessään. On silti epätodennäköistä, että kiinnostus olisi ollut lapsuudessa niin sisäsyntyistä, ettei harrastuksen aloittamiseen olisi esimerkiksi kodin kannustus vaikuttanut. Vanhempien panos nousi merkittävästi esiin luonnollisesti viimeistään instrumenttihankinnoissa. Useimmilla vastaajilla soitin oli ollut

kotona jo aikaisemmin tai vanhemmat olivat ostaneet sen lapselle hänen kiinnostuttua harrastuksen aloittamisesta.

Kysymyksessä 15 vastaajalta kysyttiin hänen isänsä, äitinsä ja mahdollisten sisarusten musiikkiharrastuksista, joilla tässä tapauksessa tarkoitettiin lähinnä soittoa tai laulua. Luokittelin vastaukset kolmeen luokkaan. Vanhempien tapauksessa oli mahdollista, että molemmilla heistä oli joskus ollut tai oli edelleenkin aktiivinen soittoharrastus. Toiseen luokkaan sijoitin vastaukset, joissa vastaaja kuvasi jommankumman vanhemmistaan harrastaneen joskus soittoa tai laulua. Kolmas vaihtoehto oli se, ettei kumpikaan vanhemmista ollut koskaan harrastanut aktiivisesti laulua tai soittoa. Sisarusten musiikkiharrastuksia koskevat vastaukset luokittelin niin ikään kolmeen luokkaan. Mahdollinen vaihtoehto oli se, että kaikilla vastaajan sisaruksilla oli vähintään joskus ollut soitto- tai lauluharrastus. Oli myös mahdollista, että vähintään yksi sisaruksista oli joskus harrastanut edellä mainittuja aktiviteetteja. Kolmantena vaihtoehtona oli se, etteivät vastaajan sisarukset olleet koskaan harrastaneet soittoa taikka laulua. Erot perheenjäsenten musiikkiharrastuksissa varsinkin musiikkiluokan ja muiden 9.luokkien välillä olivat huomattavan suuria.

KUVIO 9: Vastaajien vanhempien soitto- ja lauluharrastukset luokittain (N=81)

KUVIO 10: Vastaajien sisarusten soitto- ja lauluharrastukset luokittain (N=67)

Vastaajien vanhempien soitto- ja lauluharrastusten yleisyys on kuvattu kuviossa 9. Soitto- tai lauluharrastus oli ollut vajaalla kolmanneksella 9a:n, 9b:n ja 9c:n oppilaiden jommallakummalla tai molemmilla vanhemmista. Selkeästi yleisempää soittoharrastus oli 9m:n oppilaiden vanhemmilla: peräti kolme neljännessä luokan oppilaista kertoi vastauksissaan ainakin toisen vanhemmistaan soittaneen tai laulaneen jossain elämänsä vaiheessa. Vähiten soittoa ja laulua olivat harrastaneet 9c:n oppilaiden isät ja äidit, vain reilu viidennes.

Kuvio 10 kuvaa soitto- ja lauluharrastusten yleisyyttä vastaajien sisarusten keskuudessa. Prosenttiosuudet on luonnollisesti laskettu monilapsisista perheistä peräisin olevien vastaajien määrään suhteutettuna. Selkeästi aktiivisimpia ovat olleet edelleen 9m:n oppilaiden sisarukset: 9m:n vastaajista kahdella kolmanneksella vähintään yksi sisaruksista on soittanut tai laulanut. Keskimääräistä enemmän soittoharrastuksia on ollut myös 9b:n oppilaiden sisaruksilla; melkein 70 prosenttia luokan oppilaista ilmaisi vähintään yhdellä sisaruksistaan olleen joskus aktiivinen musiikkiharrastus.

Vastaajan oman ja hänen vanhempiensa soittoharrastusten välillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys ($r=0,324$; $p<0,01$). Vaikka nuoret eivät aina kokeneet vanhempiensa roolia merkittävimpänä tekijänä soittoharrastuksen aloittamisen kannalta, näyttää vanhempien esimerkillä olleen kuitenkin voimakas vaikutus. Sisarusten esimerkki näytti olevan myös vaikuttava tekijä vastaajan omien musiikkiharrastusten kannalta, sillä yhteys oli tilastollisesti merkitsevä ($r=0,322$; $p<0,01$). Koko aineiston analyysi ei riittänyt kuvaamaan vanhempien merkitystä soittoharrastusten periytymisessä. Vanhempien esimerkillä oli nimittäin merkitystä

tämän aineiston perusteella ainoastaan pojille. Vanhempien soittoharrastusten ja aineiston miespuolisten vastaajien soittoharrastusten välillä vallitsi tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys ($r=0,727$; $p<0,001$). Pelkästä määrällisestä aineistosta oli mahdotonta päätellä, kumman vanhemman vaikutus pojille oli suurempi soittoharrastusten kannalta, mutta laadullinen aineisto antoi viitteitä isän roolista musiikillisena auktoriteettina. Vastaavasti tyttöjen ja heidän vanhempiensa musiikkiharrastusten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ($r=0,136$; $p>0,5$).

6.4 Perheenjäsenten musiikilliset roolit

Sekä määrällisen että laadullisen aineiston perusteella oli mahdollista tehdä mielenkiintoisia havaintoja perheenjäsenten, varsinkin vanhempien musiikillisista rooleista. Musiikillinen kasvatusvastuu ei näytä jakautuvan perheissä aivan tasan: äidillä ja isällä on kummallakin oma erillinen tehtävänsä lapsen musiikillisessa kasvatuksessa. Lisäksi varsinkin vanhempien sisarusten antama esimerkki näytti useissa tapauksissa olevan merkittävä muun muassa musiikkiluokille päätyemisen kannalta.

6.4.1 Isä musiikillisena kasvattajana

Nuorten vastausten perusteella isä on äitiä selkeästi merkittävämpi musiikillinen kasvattaja monessa suhteessa. Kysymyksessä 17 isää koskeviin väittämiin annettujen vastausten keskiarvot eivät vielä kertoneet kovinkaan paljon. Esimerkiksi väittämän 1, ”musiikki on isälle läheinen asia” koko otoksen keskiarvoksi muodostui 3,1 ja keskihajonnaksi 1,2. Jonkin verran luokkakohtaisia eroja oli havaittavissa, esimerkiksi 9m:n keskiarvo (3,75) muodostui huomattavasti muita luokkia korkeammaksi, mikä oli varsin oletettavaa. Muistakaan isää koskevien väittämien keskiarvoista tai -hajonnoista ei suuria päätelmiä isän roolista musiikillisena auktoriteettina pystynyt tekemään, sillä otoksen keskiarvot asettuivat yleensä välillä 2–3 ja keskihajonnat lähelle 1:stä.

Keskiarvo ei kuitenkaan tämän tyyppisessä tarkastelussa ole erityisen hyvä mittari. Perheitä ja isiä oli aineistossa monenlaisia: joillekin isille musiikilla ei ole heille merkitystä käytännössä ollenkaan, kun taas joillekin isille musiikki on lähes koko elämän sisältö. Tällaisia tapauksia rinnakkain vertailemalla on luonnollista, että keskiarvot asettuvat jonnekin lähelle 5-portaisen asteikon keskikohtaa. Sen sijaan korrelaatiot ja niiden pohjalta tehdyt tilastolliset

merkitsevyydestä paljastivat mielenkiintoisia piirteitä isän roolista nuoren musiikillisena kasvattajana.

Niissä tapauksissa, joissa vastaaja katsoi musiikin olevan isälleen läheinen asia, todennäköisyys sille, että isät ja nuoret ovat kiinnostuneet toistensa musiikista ja pitävätkin siitä nousi voimakkaasti. Väittämällä 1 ”musiikki on isälle läheinen asia” oli tilastollisesti erittäin merkitsevä suhde väittämien 2, ”isä tuntee kuuntelemani musiikkia”; 3, ”isä on kiinnostunut kuuntelemastani musiikista”; 5, ”minulla ja isälläni on yhteisiä suosikkeja”; 6, ”Isäni tuntee mielestäni laajasti erilaista musiikkia” sekä 10, ”kuuntelen musiikkia yhdessä isän kanssa” kanssa.

Väittämä	korrelaatio (r)	tilastollinen merkitsevyys (p)
2 Isä tuntee kuuntelemani musiikkia	r=0,525	p<0,001
3 Isä on kiinnostunut kuuntelemastani musiikista	r=0,488	p<0,001
5 Minulla ja isälläni on yhteisiä suosikkeja	r=0,438	p<0,001
6 Isäni tuntee mielestäni laajasti erilaista musiikkia	r=0,525	p<0,001
10 kuuntelen musiikkia yhdessä isän kanssa	r=0,419	p<0,001

KUVIO 11: Väittämän 1 ”Musiikki on isälle läheinen asia” yhteys väittämiin 2, 3, 5, 6 ja 10. (N=81)

Toisin sanoen tämä tarkoittaa sitä, että kun musiikki on vastaajan isän elämässä merkittävällä sijalla, isä on kiinnostunut siitä, millaista musiikkia nuori kuuntelee ja pyrkii siihen myös itse vaikuttamaan. Kun nuori kertoo isänsä kuuntelevan laajasti erilaista musiikkia, hän ilmaisee samalla omaa arvostustaan isän kuuntelemaa musiikkia kohtaan. Isä siis tuntee hänen mielestään laajasti ”oikeanlaista” musiikkia. Tuntuu nimittäin hyvin epätodennäköiseltä, että nuori vastatessaan olisi täysin objektiivinen ja katsoisi isän tuntevan laajasti sellaista musiikkia, jota hän ei itse voi sietää.

Isät olivat muutamissa nuorten vastauksissa todellisia musiikillisia auktoriteetteja, joilta nuoret kokivat oppineensa paljon. Näin musiikin merkitystä omassa perheessään kuvaili poika luokalta 9m:

”Äitini ei hirveästi kuuntele levyiltä musiikkia vaan enemmän radiota. Isäni kuuntelee 3-4 tuntia päivittäin musiikkia ja hän on erittäin kiinnostunut vanhasta bluesista ja rock’n’rollista. Hän kuuntele paljon kaikkea musiikkia 1930-1980-luvuilta ja olen saanut häneltä paljon lisää omaan musamakuuni. Esimerkiksi Eric Clapton, Johnny Winter, CCR, Deep Purple yms. bändejä kuuntelen nykyään isän ansiosta.” (Olavi 9m)

Vastaaja kuvaa isänsä olevan huomattavasti äitiään aktiivisempi musiikillisesti. Juuri isänsä kautta nuori on kuullut mainitsemiaan rock-musiikin klassikkonimiä ja oppinut niistä pitämään. Se, että nuoren ja tämän isän musiikkimaut ovat kehittyneet samaan suuntaan ja nuori voi sanoa kuuntelevansa ainakin osittain samanlaista musiikkia kuin isänsä on varmasti edellyttänyt lukuisia yhteisiä kuunteluhetkiä ja keskusteluja musiikista. Tästä aineisto antoikin näyttöä.

Väittämillä 8, ”isä on kertonut minulle omista nuoruuden suosikeistaan” ja 9, ”isäni kuuntelema musiikki on vaikuttanut omaan musiikkimakuuni” oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys ($r=0,454$; $p<0,001$) Silloin kun isät ovat kertoneet jälkikasvulleen omista nuoruuden suosikeistaan, nuoret ovat oppineet ymmärtämään isän kuuntelemaa musiikkia, stereotypiat ovat hälvenneet ja nuori on saattanut alkaa pitää isän suosikeista. Sama toimii aineiston perusteella myös toisin päin: kun isä tuntee ja on kiinnostunut nuoren kuuntelemasta musiikista, hän saattaa vähitellen oppia sitä arvostamaankin. Väittämillä 2, ”isä tuntee kuuntelemaani musiikkia” ja 3, ”isä on kiinnostunut kuuntelemastani musiikista” oli kummallakin tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys väittämän 4, ”isä pitää kuuntelemastani musiikista” kanssa. (2 ja 4: $r=0,544$; $p<0,001$; 3 ja 4: $r=0,807$; $p<0,001$)

Se, millaiset suhteet nuorella isäänsä yleisesti oli, näytti vaikuttavan jonkin verran siihen, miten he tunsivat toistensa musiikkia. Väittämillä 2, ”isä tuntee kuuntelemaani musiikkia” ja 8, ”isä on kertonut nuoruuden suosikeistaan” oli tilastollisesti merkitsevä, useasti erittäin merkitsevä tilastollinen yhteys nuoren yleistä isäsuhdetta kartoittavien väittämien 11, 12 ja 13 kanssa.

Väittämä	korrelaatio (r)	tilastollinen merkitsevyys (p)
11 Isä on kiinnostunut koulumenestyksestäni	$r=0,283$	$p<0,05$
12 Välini isään ovat hyvät	$r=0,352$	$p<0,01$
13 Isän kanssa voin keskustella useimmista elämäni koskevista asioista	$r=0,397$	$p<0,001$

KUVIO 12: Väittämän 2 ” Isä tuntee kuuntelemaani musiikkia” yhteys väittämiin 11, 12, ja 13. (N=81)

Väittäjä	korrelaatio (r)	tilastollinen merkitsevyys (p)
11 Isä on kiinnostunut koulumenestyksestäni	r=0,373	p<0,01
12 Välini isään ovat hyvät	r=0,313	p<0,01
13 Isän kanssa voin keskustella useimmista elämäni koskevista asioista	r=0,420	p<0,001

KUVIO 13: Väittämän 8 ” Isä on kertonut minulle omista nuoruuden suosikeistaan” yhteys väittämiin 11, 12, ja 13. (N=81)

Sukupuolella näytti olevan tässä suhteessa merkitystä, sillä poikien vastausten perusteella väittämän 2 ja väittämien 11, 12 sekä 13 välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Väittäjä (pojat)	korrelaatio (r)	tilastollinen merkitsevyys (p)
11 Isä on kiinnostunut koulumenestyksestäni	r=0,289	p>0,05
12 Välini isään ovat hyvät	r=0,278	p>0,05
13 Isän kanssa voin keskustella useimmista elämäni koskevista asioista	r=0,128	p>0,05

KUVIO 14: Väittämän 2 yhteys väittämiin 11, 12 ja 13 poikien vastauksissa. (N=26)

Tyttöjen vastausten perusteella väittämällä 2 ja isäsuhdetta koskevilla väittämillä 11, 12 ja 13 oli kuitenkin vähintään tilastollisesti melkein merkitsevä suhde. Silloin kun välit isän ja nuoren välillä ovat lämpimät, on näiden tulosten valossa todennäköisempää, että isä on paremmin selvillä ja kiinnostuneempi siitä, mitä heidän tyttärensä kuuntelevat kuin mikä musiikki poikien huoneessa soi. Poikien tapauksessa tilastollisten merkitsevyyksien puute saattaa tosin johtua myös siitä, että poikia oli aineistossa huomattavasti tyttöjä vähemmän.

Väittäjä (tytöt)	korrelaatio (r)	tilastollinen merkitsevyys (p)
11 Isä on kiinnostunut koulumenestyksestäni	r=0,280	p<0,05
12 Välini isään ovat hyvät	r=0,404	p<0,01
13 Isän kanssa voin keskustella useimmista elämäni koskevista asioista	r=0,495	p<0,001

KUVIO 15: Väittämän 2 yhteys väittämiin 11, 12 ja 13 tyttöjen vastauksissa. (N=55)

Yleinen isätyyppi aineistossa oli ”rock-isä” tai ”bändi-isä”. Monella isällä oli nuoruudessa ollut tai oli edelleenkin oma yhtye, jossa soittamista nuoret selvästi arvostivat. Isän musiikillinen aktiivisuus nähtiin vaikuttavan koko kodin musiikilliseen ilmapiiriin, joko

positiivisesti tai negatiivisesti. Näin musiikin merkitystä omalle perheelleen kuvaili tyttö luokalta 9c, joka kertoi isänsä järjestävän työkseen musiikkifestivaaleja:

”Tärkeä. Isän työ perustuu melkein kokonaan musiikkiin. minä ja veljeni harrastamme musiikkia. Isän puolelta melkein koko suku soittaa, kaikki serkut, setä on ylikapellimestari, serkku oli amerikkassa opiskelemaan musiikkia. Isällä ja isän veljillä on ollut bändi saksa brothers jonka kanssa se on keikkaillut suomessa.” (Siiri 9c)

Selvästi ylpeä oman isänsä ja sukunsa musikaalisuudesta oli myös tyttö luokalta 9m. Isänsä tyttö kertoi soittavan bändissä ja säveltävän itse musiikkia.

”Isin musiikki taustan ansiosta se (musiikki) on osa jokapäiväistä elämäämme. Musiikki on meille kaikille tärkeää. Koko suku on musikaalinen.” (Hilma 9m)

Kaikille vastaajille muusikkoisä ei välttämättä ollut mikään ihanne. Isän soittama tai kuuntelema musiikki ei kaikkia vastaajia ja muita perheenjäseniä aina miellyttänyt. Seuraava vastaaja oli suorastaan väsynyt isän äänekkäisiin musiikkiharrastuksiin. Näin hän kuvaili musiikin merkitystä perheelleen:

”Musiikilla ei ole kovin suuri merkitys perheessäni, vaikka isäni onkin ns. ”musiikkihullu” (se ei kuitenkaan vaikuta perheeseen, paitsi välillä negatiivisesti, kun kitaran rämpytystä ei jaksaa kuunnella). Äidille musiikki ei merkitse mitään ja siskoni kanssa kuuntelemme musiikkia taustana piirtäessämme. (sisko kuitenkin tykkää kuunnella musiikkia muulloinkin).” (Diana 9b)

Aineisto ei kuvannut kovin tarkasti sitä, millä tavalla isät tukevat nuorten soitto- ja lauluharrastuksia, soitto- tai laulutunneilla käyntiä ja muuta vastaavaa aktiivista musiikkiharrastustoimintaa. Määrällistä tietoa keräävät kysymykset oli asetettu siten, ettei vastauksista suoraan pystynyt päättämään, kumman vanhemman panos soitto- ja lauluharrastusten kannalta oli viime kädessä merkittävämpi. Sen sijaan laadullisen aineiston muutamia kommentit kuvasivat isän voimakasta merkitystä lasten musiikkiharrastuksissa. Näin musiikin merkitystä kotonaan kuvasi tyttö 9b:ltä:

”Suuri merkitys, perheeni on musikaalinen, kaikki harrastavat sitä jossain muodossa, ja sitä kannustetaan harrastamaan. Isäni on panostanut lasten musiikkiharrastuksiin paljon.” (Raakel 9b)

Kaikista edellisistä kommenteista huokuu isän musiikillisesti aktiivinen rooli perheissä. Silloin kun musiikki on heidän elämässään tärkeässä asemassa, isät pyrkivät useasti toiminnallaan vaikuttamaan nuorten musiikkimakuun ja saamaan nuoret innostumaan omista musiikillisista suosikeistaan. Isät tukevat myös lastensa laulu- ja soittoharrastuksia, ainakin asenteellaan, mutta todennäköisesti myös rahallisesti ja viemällä soitto- ja laulutunneille. Tässä lienee

kysymys juuri Hoikkalan (1998) kuvaamasta sukupolvimurroksesta, joka on vaikuttanut erityisesti juuri vanhempien ja lasten välisiin suhteisiin. Harrastukset yhdistävät sukupolvia täysin eri tavalla kuin pari sukupolvea sitten. Tukemalla lastaan harrastuksissa moderni harrastus- tai kaveri-isä ikään kuin antaa oman panoksensa jaettuun vanhemmuuteen.

Isän rooli perheen musiikillisena auktoriteettina oli suorastaan yllättävän selkeä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei äideillä olisi merkitystä lapsen musiikillisessa kasvatuksessa. Myytti äidin paremmista tiedoista ja taidoista kasvatusasioissa näyttää nimittäin elävän vahvana ainakin silloin, kun on tehtävä ratkaisuja merkittävistä asioista, esimerkiksi musiikkiluokalle pyrkimisestä.

6.4.2 Äiti musiikillisena kasvattajana

Musiikki näytti aineiston perusteella olevan äideille henkilökohtaisempi asia kuin isille. Äitejä oli monenlaisia: joillekin musiikki ei merkinnyt oikeastaan mitään radionkuuntelua kummempaa, jotkut olivat taas varsinaisia musiikin suurkuluttajia. Tässä suhteessa äitien ja isien välillä ei oikeastaan ollut eroja. Se, missä isät ja äidit erosivat nuorten vastausten perusteella toisistaan, oli se, että silloin kun musiikki oli äidille läheinen asia, äiti ei välttämättä läheskään aina kokenut tehtäväkseen saada nuoria kiinnostumaan omasta musiikistaan tai pitämään siitä. Äiti ei myöskään tällöin osoittanut erityistä kiinnostusta nuoren kuuntelemaa musiikkia kohtaan. Väittämän 16 sekä väittämien 17–24 väliltä löytyi muutamia tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä, mutta äidin rooli musiikillisena kasvattajana näytti näiden tulosten perusteella silti isää vähäisemmältä.

Väittämä	korrelaatio (r)	tilastollinen merkitsevyys (p)
17 Äiti pitää kuuntelemastani musiikista	r=0,245	p<0,05
18 Minulla ja äidilläni on yhteisiä suosikkeja	r=0,243	p<0,05
19 Äitini tuntee mielestäni laajasti erilaista musiikkia	r=0,600	p<0,001
20 Pidän äidin kuuntelemasta musiikista	r=0,234	p<0,05
21 Äiti on kertonut minulle omista nuoruuden suosikeistaan	r=0,313	p<0,01
22 Äitini kuuntelema musiikki on vaikuttanut omaan musiikkimakuuni	r=0,197	p>0,05
23 Kuuntelen musiikkia yhdessä äidin kanssa	r=0,138	p>0,05
24 Äitiä ei juuri kiinnosta, millaista musiikkia kuuntelen	r=0,08	p>0,05

KUVIO 16: Väittämän 16 ”Musiikki on äidille läheinen asia” yhteys väittämiin 17–24. (N=81)

Musiikki oli monen äidin elämässä merkittävällä sijalla (väittämä 16), mutta sillä ei selvästikään ollut yhteyttä siihen, että nuoret olisivat tunteneet äidin mielimusiikkia ja päinvastoin. Musiikista ei juurikaan keskusteltu, eivätkä äidit kokeneet nuoren musiikillista sivistämistä tehtäväkseen.

Yllättävin äidin musiikillista roolia koskeva havainto oli kuitenkin se, että vastaajajoukon pojilla väittämän 16 ja väittämien 17 sekä 18 yhteys oli tilastollisesti merkitsevä (16 ja 17: $r=0,582$; $p<0,01$; 16 ja 18: $r=0,628$; $p<0,01$). Tyttöillä vastaavien väittämien väliltä ei tilastollista merkitsevyyttä löytynyt (16 ja 17: $r=0,117$; $p>0,05$; 16 ja 18: $r=0,104$; $p>0,05$).

Tästä voidaan tehdä siis sellainen johtopäätös, että äitien musiikillinen merkitys musiikin kuuntelun suhteen on pojille huomattavasti suurempi kuin tytöille. Silloin kun musiikki on äidille tärkeää, molemmat osapuolet, sekä äiti että poika ovat kiinnostuneita toistensa musiikista. Tyttöjen vastauksista tällaista syy-yhteyttä ei löytynyt. Voi olla, että tämä kertoo jotain äitien ja poikien välisestä suhteesta tai sitten siitä, että tyttöjen musiikkimakua muovaa enemmän joku muu tekijä kuin perhe. Pojat näkivät äidin lisäksi huomattavan merkittävänä kodin myönteisen musiikillisen ilmapiirin luojana, kun taas tytöillä äidillä, eikä myöskään isällä ilmapiirin kannalta ollut kovin suurta merkitystä. Erittäin merkitsevä tilastollinen yhteys löytyi poikien vastauksista väittämien 16, ”musiikki on äidille läheinen asia” ja 31, ”kotini ilmapiiri on musiikkimyönteinen” ($r=0,631$; $p<0,001$).

Harvemmalle äidille musiikki oli yhtä tärkeässä asemassa kuin esimerkiksi joillekin edellä mainituille ”bändi-isille”. Musiikki näytti nuorten vastausten perusteella olevan äideille enemmänkin rentoutumiskeino vaikkapa työpäivän jälkeen. Musiikki piristi myös monen äidin arkea: lauleskelu kotitöiden lomassa nousi esiin monessa vastauksessa. Näin äitien musiikkiharrastuksia kuvailtiin:

”(Äiti) ei muuten kuin hyräilemällä tai laulamalla esim. ruokaa laittaessa.” (Ursula 9m)

”Äitini lauleskelee ruokaa laittaessaan tai siivotessaan, muttei kuitenkaan kehuttavan hyvin” (Floora 9b)

”Musiikki on rentouttavaa ajanvietettä. Äitini kuuntelee musiikkia tiskauksen aikana.” (Aurora 9a)

”Äiti esimerkiksi rentoutuu rauhoittavan musiikin avulla rankan työpäivän jälkeen.” (Tyyne 9b)

”Äiti kuuntelee joskus jotain rentouttavaa.” (Maila 9b)

Moni vastaaja kertoi äidin harrastaneen jonkin soittimen, usein pianon tai kitaran soittoa nuoruudessaan. Syystä tai toisesta soittoharrastus oli kuitenkin jossain vaiheessa loppunut. Tähän pätevän oloisen ja varmaankin kohtuullisen yleistettävän perustelun keksi seuraava vastaaja:

”Äiti on soittanut kitaraa nuorena, muuta se jäi perheenlisäyksen myötä.” (Pirjo 9m)

Lasten hankkiminen oli ainakin tämän vastaajan mukaan verottanut äidin vapaa-aikaa niin paljon, että soittoharrastus jäi taka-alalle. Äitien musiikkiharrastukset olivatkin useimmiten kuuntelupainotteisia, myös konserteissa äidit näyttivät käyvän melko usein.

”Äiti osaa soittaa vähän pianoa, ei oikein laulaa. Harrastaa käymällä (paljon) konserteissa.” (Taneli 9m)

”Äiti käy Savonlinnan oopperajuhlilla sekä monissa muissa teatteri – ym. esityksissä, joissa on myös musiikkia” (Signe 9a)

Toki aineistosta löytyi myös muutama äiti, joille soittoharrastus oli erittäin tärkeä osa myös nykyhetkeä. Molemmissa seuraavissa tapauksissa soittoharrastus kytkeytyi kiinteästi äidin ammattiin. Näin tytöt kuvailivat äitiensä musiikkiharrastuksia:

”Kyllä, se käy pitämässä pianotunteja sillä on myös oma bändi, jossa soittaa pianoa ja laulaa.” (Iida 9c)

”Äiti soittaa pianoa ja on toiminut musiikin- pianon ja musiikkileikkikoulunopettajana. Laulaa kotona.” (Seija 9m)

Äidin ensisijaisen ja osaavamman kasvattajan rooli, josta muun muassa Alasuutari (2003) puhuu, näkyi aineistossa esimerkiksi siinä, että äiti oli nuorten mukaan tavallisesti se henkilö, joka katsoi tietävänsä lopulta kuitenkin parhaiten, mikä lapselle olisi parasta. Seuraavissa vastauksissa kuvastuu äidillinen huolenpito lapsesta arkipäivän asioissa:

“Äiti kävi kanssani musiikkileikkikoulussa kun olin pieni.” (Sirkka-Liisa 9a)

“Äiti käy kuuntelemassa jos minä tai siskoni tai joku tuttu soittaa tai laulaa jossain.” (Eija 9m)

“Äiti kuuntelee paljon musiikkia, kuten minäkin ja yrittää kannustaa minua soittamaan tai liittymään esim musiikkikerhoon tms.” (Aatos 9b)

Äiti näyttää näiden vastausten perusteella olevan se vanhempi, joka viime kädessä ottaa päävastuun kasvatusasioista. Äiti on vienyt lapsensa musiikkileikkikouluun ja tullut

katsomaan, kun lapsi on jossain esiintynyt. Lapsen vartuttua äidille näyttää jääneen tietynlainen kannustajan rooli, kuten myös seuraavassa tapauksessa:

”Äitini on sanonut, että minä voisin osallistua esim. Idolsiin, mutten halua musiikista kuitenkaan ammattia. Katsomme joskus musiikki ohjelmia (kuten Idols) yhdessä.” (Päivikki 9a)

Kaiken kaikkiaan äiti näyttää olleen varsinkin varhaisemmassa lapsuudessa aktiivinen toimija, joka on tehnyt päätökset myös musiikillisesti merkittävistä asioista. Muutamissa musiikkiluokkalaisten vastauksissa äidin rooli nousi selvästi esiin. Näin vastaajat selittivät päätymistään musiikkiluokalle:

”Äitini kannusti minua ja itseäni vähän kiinnosti myös.” (Sanna 9m)

”Äiti laittoi” (Auli 9m)

Vastausten niukkasanaisuus voi kertoa siitä, että äidin rooli on todellakin ollut niin merkittävä, ettei asiaa ole tarvinnut tarkemmin perustella. Useat musiikkiluokkalaiset kertoivat silti itse innostuneensa musiikkiluokille pyrkimisestä ja kokivat oman kiinnostuksensa tärkeimpänä motivaatiotekijänä. Merkittävä havainto oli se, ettei yksikään musiikkiluokkalaisista pitänyt isän roolia mitenkään ratkaisevana tässä kysymyksessä.

Musiikilla näyttää laadullisen aineiston perusteella olevan myös äitejä ja tyttäriä yhdistävä tehtävä. Seuraavissa tyttöjen vastauksissa esiin nousee musiikin yhteisen kuuntelun sijaan yhdessä musisoiminen sekä konserteissa ja muissa musiikkiesityksissä käyminen:

”Musiikkia kuunnellaan autossa ja kotona radio on melkein aina auki. Perheen naispuoliset henkilöt (äiti, minä ja isosisko) laulamme usein.” (Valpuri 9m)

”Kotonani minulle ja äidilleni musiikki merkitsee enemmän kuin veljelleni ja isälleni. Käymme yhdessä katsomassa erilaisia musiikkiesityksiä.” (Signe 9a)

6.4.3 Sisarusten musiikillinen merkitys

Sisaruksilla näytti olevan monessa tapauksessa merkityksessä aivan vanhempiin rinnastettava musiikillinen rooli. Erityisesti vanhempien sisarusten suuri merkitys tuli nuorten vastauksissa usein esille. Sisarusten musiikkiharrastukset ja varsinkin suosikkibändit ja -artistit jakoivat vastaajien mielipiteet vahvasti. Todennäköisesti ikä on tässä suhteessa merkittävä tekijä, vanhempien sisarusten tekemisiä nuoret katselevat usein ihailleen, nuorempien taas hieman naureskellen ja väheksyen.

Musiikkiluokkalaisten vastauksissa kysymykseen ”miten päädyit musiikkiluokille?” sisarusten rooli oli erittäin selkeä. Siskojen ja veljien esimerkki innosti pyrkimiseen ja vanhempien kannustus vahvisti vielä usein päätöstä:

”Sisko meni ensin ni tulini sitte perässä. Siskon opettaja ehdotti. Halusin itse.” (Hilma 9m)

”Isosiskoni ja isoveljeni olivat molemmat jo musiikkiluokilla ja katselin innokkaasti vierestä musiikkiluokkien touhua (kävin konserteissa yms.) Pysin sitten itsekin sitten musiikkiluokille ja pääsin.” (Pirjo 9m)

”Isosiskoni ja äitini olivat musiikkiluokilla. Kuulin hyvää palautetta musiikkiluokista.” (Valpuri 9m)

”Olen aina pitänyt musiikista, ja kun vielä siskokin oli musiikkiluokilla, niin valinta oli ilmiselvää.” (Eija 9m)

”Halusin koska sisko oli mennyt” (Hannele 9m)

”Olin pienenä kiinnostunut soittamisesta ja seurasin isosiskoni jalanjalkia musiikkiluokille. Vanhempani myös kannustivat.” (Sinikka 9m)

Jotkut nuoret näkivät vastauksissaan siskonsa tai veljensä roolin hyvin merkittäväksi kodin musiikillisen ilmapiirin kannalta. Sisarusten runsaat musiikkiharrastukset rikastuttivat ilmiselvästi koko perheen arkipäivää. Näin musiikin merkitystä perheelleen arvioi poika, jonka sisko harrastaa musiikkia monella tavalla, esimerkiksi tanssimalla street hiphopia:

”Musiikkia ei ole ns. korostettu, mutta se on aina ollut vahvasti läsnä ja osana elämäämme. Varsinkin siskoni runsaat musiikkiharrastukset tuovat musiikkia esille perheessämme. Musiikkiin eri tavoin osallistuminen, taidoista niin välittämättä on ollut tärkeää.” (Arhippa 9a)

Erään nuoren kommenteista paistoi melkein ylpeys pikkuveljen musikaalisuudesta:

”Pikkuveljeni on meidän ”julkkis” kun hänestä on tehty lukuvuoden ajan juttua lehteen, Tuuban täydeltä” (Olga 9c)

Sisarusten musiikkimaku jakoi vastaajien mielipiteet voimakkaasti. Suhtautumistapoja sisarusten kuuntelemaan musiikkiin oli oikeastaan kolme: hyväksyvä, neutraali ja ehdottoman kielteinen. Osa vastaajista ei selvästikään tiennyt, mitä heidän sisaruksensa tarkkaan ottaen kuuntelevat, moni otaksui heidän musiikkimakunsa vastaavan aika pitkälle omaansa. Seuraaville nuorille sisarusten kuuntelema musiikki oli mieleistä:

”Hyvää. Sisarukseni ovat musiikillisesti lahjakkaita ja kuuntelevat erittäin arvostettavaa musiikkia. Isoveljeni löytää aina divareista jotain uutta hyvää.” (Tauno 9m)

”Amisoppia ja vähän rockahtavaakin... kaikkee hyvä(ä) saman tyylistä.” (Sirkku 9m)

”Samanlaista musiikkia kun minä, mutta vanhempi sisko joka on 20 kuuntelee enemmän rockia ja 18 vuotias toinen isosiskoni kuuntelee täysin samaa musiikkia kuin minä.” (Laila 9b)

Suurimman osan suhtautumistapa sisarusten kuuntelemaan musiikkiin oli luonnollisesti neutraali. Seuraavat vastaajat eivät kuitenkaan kerta kaikkiaan ymmärtäneet sisarustensa musiikkimielityksiä:

”Kamalaa. Räppiä...” (Laura 9m)

”kikkelihevipaskaa” (Antero 9c)

”En suunnilleen tiedä, eikä kiinnostakaan. Yks bändi tais olla System of a down (joka siis on ihan paska)” (Tommy 9m)

6.5 Kotien musiikillinen ilmapiiri

Suurin osa kyselyyn vastanneista nuorista katsoi perheensä suhtautuvan musiikkiin myönteisesti: koko aineiston keskiarvoksi väittämään 31 ”kotini ilmapiiri on musiikkimyönteinen” muodostui 3,63; keskihajonnaksi 1,447. Tytöt kokivat kotinsa hieman musiikkimyönteisemmäksi kuin pojat, tytöillä keskiarvo oli 3,79, keskihajonta 1,18 ja pojilla vastaava keskiarvo 3,31 ja keskihajonta 1,09.

Nuoren kokemus kodin positiivisesta musiikillisesta ilmapiiristä näytti olevan selkeästi yhteyksissä siihen, millä tavalla musiikki oli läsnä kodin arjessa. Tilastolliset yhteydet

väittämän 31 ja muiden kodin musiikillista ilmapiiriä kartoittavien väittämien välillä olivat erittäin merkitseviä. Musiikkimyönteisissä perheissä perheenjäsenet saattoivat laulaa ja soittaa yhdessä (väittäjä 35) tai lauleskella esimerkiksi kotitöitä tehdessä (39). Musiikista keskusteltiin tällaisissa kodeissa yleisesti (37). Soitto- ja lauluharrastuksia arvostettiin myös kovasti (43).

Väittäjä	korrelaatio (r)	tilastollinen merkitsevyys (p)
35 Soitamme ja laulamme kotona yhdessä äidin tai isän kanssa	r=0,378	p<0,01
37 Keskustelemme kotona musiikista	r=0,531	p<0,001
39 Minulla ja vanhemmillani on tapana lauleskella esim. kotitöiden lomassa	r=0,412	p<0,001
43 Äiti tai isä pitää soitto/lauluharrastusta hienona ja arvokkaana asiana	r=0,451	p<0,001

KUVIO 17: Väittämän 31 ”Kotini ilmapiiri on musiikkimyönteinen” yhteys väittäjiin 35, 37, 39 ja 43. (N=81)

Useimmille perheille musiikki oli neutraali ilmiö, jonka harrastamiseen suhtauduttiin sinänsä kyllä ihan positiivisesti. Muutamille perheille musiikki oli taas suorastaan elinehto. Se yhdisti perheenjäseniä erilaisten harrastusten kautta ja musiikki kulki mukana jokapäiväisessä elämässä. Musiikilla koettiin olevan tärkeä merkitys myös perheenjäsenten sosiaalisen identiteetin kannalta. Näin eräs musiikkiluokan poika kertoi musiikin tärkeästä merkityksestä perheelleen:

”Musiikki on iso asia. Kaikki harrastavat. Emme olisi me ilman musiikkia.” (Tauno 9m)

Kodin musiikillinen ilmapiiri näytti olevan yhteyksissä selvästi myös vastaajan musiikilliseen minäkäsitykseen. Vastaajat, jotka katsoivat kotinsa olevan musiikkimyönteinen, uskoivat useimmiten vanhempiensa pitävän häntä musikaalisena (31 ja 36: r=0,432; p<0,001). He ilmaisivat myös selkeästi halunsa kehittyä musiikissa (31 ja 51: r=0,524; p<0,001). Tarkemmin sitä, mitä musiikissa kehittyminen tarkoitti, ei tosin eritelty. Todennäköisesti vastaajat tarkoittivat soittoharrastuksissa kehittymistä tai musiikkitiedollista sivistymistä.

Positiivinen kodin musiikillinen ilmapiiri ja se, että vanhemmat näkivät nuoren musikaalisena, olivat myös yhteyksissä väittämään 47, eli siihen, miten musikaalisena nuori koki itsensä. Nuoret olivat melko realistisia muutenkin musikaalisuutensa suhteen: silloin kun nuori piti itseään musikaalisena, oli todennäköistä, että häntä pitivät musikaalisena myös

kaverit. Käsitteellä omasta musikaalisuudesta ja sillä, kuinka musikaalisena vastaajaa pidettiin koulun musiikintunneilla, oli myös selvä yhteys.

Väittämä	korrelaatio (r)	tilastollinen merkitsevyys (p)
31 Kotini ilmapiiri on musiikkimyönteinen	r=0,308	p<0,01
36 Olen vanhempieni mielestä musikaalinen	r=0,715	p<0,001
55 Kaverit pitävät minua musikaalisena	r=0,769	p<0,001
72 Minua pidetään musikaalisena yläasteen musiikkitunneilla	r=0,599	p<0,001

KUVIO 18: Väittämän 47 ”Olen mielestäni musikaalinen” yhteys väittämiin 31, 36, 55 ja 72. (N=81)

7 PÄÄTÄNTÖ

Erilaisia perheitä ja musiikillisia kotitaustoja oli aineistossa yhtä paljon kuin vastaajiakin. Oli perheitä, joissa nuoren kokemuksen mukaan musiikilla ei ollut juuri merkitystä kuin korkeintaan hänelle itselleen. Vanhemmat saattoivat kuunnella lähinnä radiota töissään tai vaikkapa kotitöitä tehdessään ja sisarukset mahdollisesti omissa huoneissaan. Valtaosalle perheistä musiikki oli luonnollisesti suhteellisen neutraali asia, jonka harrastamiseen suhtauduttiin myönteisesti, mutta lasten musiikillista kasvatusta ei nähty ensiarvoisen tärkeänä. Aineistossa oli silti muutamia perheitä, jopa kokonaisia sukuja, joissa musiikki oli ollut aina nuoren mukaan läsnä arkipäivässä ja harrastuksissa. Lapset oli jo pienestä pitäen opetettu nauttimaan musiikista, sen kuuntelusta ja itse tekemisestä. Heitä oli kannustettu soitto- ja lauluharrastuksiin muun muassa instrumenttihankinnoin ja soittotunneille viemällä. He olivat saaneet vanhemmilta osakseen merkittävää kannustusta musiikillisen kehityksen kannalta merkittävässä asioissa, kuten musiikkiluokille pyrkimisessä. Yllätys ei ollutkaan se, että aineiston selkeästi musikaalisimmat kotitaustat löytyivät juuri musiikkiluokkalaisten vastauksista. Perhetaustan vaikutus nuoren omaan musiikkisuhteeseen oli heidän vastauksissaan erityisen selkeä. Sikäli havainnot olivat monelta osin yhteneviä Juvosen tutkimusten tulosten kanssa. Juvonen havaitsi monen erityisorientaation taustalla huomattavan positiivisen musiikillisen ilmapiirin vastaajan lapsuudenkodissa.

Se, millaiseksi nuoren musiikkisuhte tai Juvosen määrittelemä musiikillinen maailmankuva muotoutuu, on pitkä prosessi. Musiikilliseen maailmankuvaan vaikuttaa kaikki se, mitä nuori on siihenastisen elämänsä aikana musiikista kokenut ja oppinut. Perhe ja vanhemmat ovat tässä prosessissa varmasti keskeisimpiä tekijöitä. Tekijät kietoutuvat kuitenkin hyvin vahvasti toisiinsa, eikä perhetaustan vaikutusta musiikillisen maailmankuvan muotoutumiseen ole mahdollista selittää aukottomasti yksittäisellä kyselytutkimuksella. Aineisto ei tarjonnut suoria vastauksia siihen, miten vanhempien musiikillinen maailmankuva siirtyy sukupolvelta toiselle. Sen sijaan tutkimuksen keskeisimmät löydöt koskivat perheenjäsenten musiikillisia rooleja sekä musiikillisen kasvatustuun jakautumista eri perheenjäsenten, käytännössä isän ja äidin välillä.

Hierarkia sukupolvien välillä on todellakin menettänyt jyrkkyyttään. Musiikilliselle irti otolle ei tämän aineiston perusteella ole nuoruusiässä enää samanlaista tarvetta kuin muutama vuosikymmen sitten, nuoret ja vanhemmat saattavat nimittäin kuunnella jopa täsmälleen samaa musiikkia, joskus jopa järjestää yhteisiä kuunteluhetkiä. Heavydiggari-isä on saattanut opettaa poikansakin pitämään omista suosikeistaan, ja niinpä 70-luvun heavyklassikot soivat nyt kummankin stereoissa. Uudenlainen vanhemmuus näkyy erityisesti siinä, miten vanhemmat osallistuvat lasten harrastuksiin. Varsinkin isälle näyttää muodostuneen keskeinen rooli lapsen musiikkiharrastusten tukemisessa.

Aineisto osoitti selkeästi sen, että silloin kun nuori katsoi musiikin olevan isälle läheinen asia, isä koki tehtäväkseen pyrkiä kasvattamaan lastaan musiikillisesti. Hän kertoi mielellään nuorelle siitä musiikista, jota hän itse nuorempana kuunteli ja mikä hänelle itselle on mieluista. Niinpä monet nuorista olivat oppineet pitämään isän suosikeista. Musiikin ympärillä käytävät keskustelut ja isien ja nuorten väliset musiikin kuunteluhetket olivat selvästi hälventäneet toisen osapuolen mielimusiikkiin liittyviä stereotyyppioita. Sama toimi selvästi myös toisin päin: silloin kun isälle musiikki oli merkittävässä asemassa elämässä, isät olivat kiinnostuneita myös nuoren musiikista ja oppivat siitä usein myös pitämään. Sillä, minkälaiset välit isällä ja nuorella olivat, vaikutti varsinkin tytöillä merkittävästi siihen, kuinka hyvin isä oli selvillä nuorten kuuntelemasta musiikista.

Monen nuoren isät olivat perheessään selkeitä musiikillisia auktoriteetteja, joiden musiikillinen aktiivisuus, esimerkiksi soittoharrastus tai bänditausta nähtiin vaikuttavan voimakkaasti koko perheen musiikilliseen ilmapiiriin. Vaikka isän rooli oli aineiston perusteella hyvin voimakas, on äideillä selvästi oma tehtävänsä lapsen musiikillisessa kasvatuksessa.

Musiikki oli aineiston äideille isä henkilökohtaisempi asia. Silloinkaan kun nuori koki musiikin olevan äidin elämässä tärkeällä sijalla, äiti ei välttämättä katsonut tehtäväkseen jakaa nuorelle musiikillista sivistystä esimerkiksi kertomalla omista nuoruuden suosikeistaan. Musiikki oli äideille usein lähinnä rentoutumiskeino esimerkiksi työpäivän jälkeen. Toki aineistosta löytyi myös muutamia äitejä, jotka olivat perheensä selkeästi musiikillisesti aktiivisimpia osapuolia, mutta näissä harvoissakin tapauksissa soittoharrastus kytkeytyi ammattiin.

Äiti oli perheissä kuitenkin se henkilö, joka näytti viime kädessä tekevän ratkaisut lapsen musiikillisen kehityksen kannalta tärkeissä kysymyksissä. Äidin kannustus oli monelle musiikkiluokkalaiselle ollut lapsuudessa ratkaiseva tekijä musiikkiluokille pyrkimiseen johtaneen päätöksen takana. Äidit veivät lapsensa musiikkileikkikouluun ja tulivat aina katsomaan kun lapset jossain esiintyivät. Äidit saattoivat kannustaa lastaan liittymään esimerkiksi bändikerhoon tai pyrkimään Idolsiin.

Aineiston pohjalta tehdyt havainnot tukivat muun muassa Hoikkalan ja Alasuutarin tutkimuksia nykypäivän vanhemmuudesta ja kasvatuseroista. Äidin ensisijaisuus näyttää elävän vahvana modernissa vanhemmuudessa: äidin sana on useimmiten kasvatustilanteissa painavampi kuin isän, tai ainakin isät kokevat äidin taitavammaksi kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Jos isillä ei ole ollut mitään esimerkiksi lapsensa musiikkiluokille pyrkimistä vastaan, he ovat todennäköisesti antaneet äidin tehdä tässä asiassa ratkaisun. Isät näyttivät osallistuvan lapsensa kasvatukseen nimenomaan musiikillista harrastustoimintaa tukemalla, usein ikään kuin kaverin roolissa. He olivat kiinnostuneita siitä, mitä musiikkia heidän lapsensa kuuntelivat ja pyrkivät kehittämään heidän musiikkimakuaan.

Aineiston vastaajat olivat hyvin keskimääräisiä suomalaisia nuoria. Ydinperhe näytti olevan perheiden hajoamisista ja avioerojen yleisyydestä huolimatta edelleen selvästi tavallisin perhemuoto, aineiston nuorista vanhempiensa ja mahdollisten sisarustensa kanssa asui 72 %. Perheen määrittelyn monimutkaisuuden vuoksi on vaikea selvittää, kuinka yleinen ydinperhemalli on valtakunnallisesti. Uskoisin kuitenkin aineiston vastaavan melko hyvin valtakunnallista keskiarvoa. Perheet olivat suurimmaksi osaksi hyvin keskituluisia, monet vanhemmista työskentelivät paikkakunnan elinkeinorakenteesta johtuen palvelualoilla, usein julkisen sektorin palveluksessa.

Nuoret vastasivat kyselyyn pääosin erittäin huolellisesti ja osoittivat mielenkiintoa tutkimustani kohtaan. Kysymykset oli ymmärretty yhtä poikkeusta lukuun ottamatta nähdäkseni oikein. Kysymyksessä 12, jossa vastaajaa pyydettiin kuvailemaan myös musiikkiin liittymättömiä harrastuksiaan muutamalla sanalla, hyvin monet ymmärsivät kysymyksen liian konkreettisella tavalla ja ryhtyivät todellakin kertomaan harrastuksistaan muutamalla adjektiivilla. Vastauksista ei minulle ollut tästä johtuen analyysivaiheessa kovin paljon hyötyä, mutta onneksi kysymys ei muutenkaan ollut erityisen keskeinen omien tutkimusongelmieni kannalta.

Tutkimuksen luotettavuus kärsi hieman epätasaisesta sukupuolijakaumasta. Poikien osuus vastaajajoukosta oli vajaa kolmannes. On mahdollista, että tutkimustulokset olisivat olleet toisenlaiset tasaisemmalla sukupuolijakaumalla – sukupuolella näytti nimittäin olevan merkitystä monen kysymyksen kannalta. Luotettavuutta olisi lisännyt luonnollisesti kyselyn teettäminen myös toisella paikkakunnalla tai ainakin toisessa koulussa. Tällöin otoskoko olisi kasvanut ja tilastollisten merkitsevyydestäusten tekokin olisi ollut helpompaa. Lisäksi jollain pienellä maalaispaikkakunnalla esimerkiksi musiikillisten harrastusmahdollisuuksien puute olisi saattanut vaikuttaa melko voimakkaasti tutkimustuloksiin. Jos paikkakunta ei tarjoa juurikaan mahdollisuuksia soittoharrastuksiin, on todennäköistä, että vanhemmatkin kannustavat tällöin lapsiaan muiden aktiviteettien pariin.

Kun vastaajajoukko muodostuu 15–16-vuotiaista nuorista, on tärkeä muistaa, etteivät vastaajat ole aina poikkeuksettoman objektiivisia. Vastauksissa pyritään varmastikin usein liioittelemaan, kuvaamaan asiat voimakkaampina, kuin ne todellisuudessa ovat. Näin kävi varmasti myös omassa tutkimuksessani, tästä esimerkki on väittämä 48, ”en voisi elää ilman musiikkia”, jonka kaikkien vastausten keskiarvoksi muodostui 4,13; keskihajonnaksi 1,15. Voihan olla, että musiikki on todellakin nuorten elämän keskeisin sisältö, mutta tämäntyyppiseen kärjistettyyn kysymykseen on myös mukava tarjota jommankumman ääripään vastaus. Silti en usko, että esimerkiksi arvioidessaan musiikin merkitystä vanhemmilleen nuorella olisi erityistä tarvetta pyrkiä suuresti liioittelemaan, onhan kysymys kuitenkin nuoren kannalta loppuen lopuksi suhteellisen neutraaleista asioista. Siten uskon vahvasti, että tutkimustulokseni ovat totuudenmukaisia kuvauksia siitä, millaiseksi nuoret kokevat perheensä omana musiikillisena kasvuympäristönään.

Kyselytutkimus tarjosi melko runsaasti tietoa siitä, millaisia suomalaisten keskivertonuorten musiikilliset kotitaukustat ovat, millainen on musiikin merkitys eri perheissä ja millainen on eri perheenjäsenten rooli nuoren musiikillisen kehityksen edistämässä. Tutkimustulokset ovat uskoakseni suurelta osin yleistettäviä. Kovin tarkkaa kuvausta yksittäisten perheiden musiikillisesta ilmapiiristä ei kyselytutkimuksella ole varmaankaan mahdollista edes saada; tarkastelussa jäädään lähes poikkeuksetta pintatasolle. Siksi jatkotutkimuksessa voisi olla hedelmällistä haastatella erilaisia nuoria sekä heidän perheenjäseniään ja pyrkiä ottamaan selvää, minkälaiseksi vanhemmat haluaisivat nuoren musiikkisuhteen muodostuvan ja millä tavalla he itse osallistuvat jälkikasvunsa musiikkiharrastusten tukemiseen.

8 LÄHTEET

- Alanen, L. (1998). Lapsena yhteiskunnassa – lapsuus ja sosiologia. Teoksessa Saksala, E. (toim.) *Muutoksen sosiologia*. Jyväskylä: Yleisradio, 125–133.
- Alasuutari, M. (2003). *Kuka lasta kasvattaa? – Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheessa*. Tampere: Gaudeamus Kirja.
- Anttila, M., Juvonen, A. (2006). *Musiikki koulussa ja nuoren elämässä – kohti kolmannen vuosituhannen musiikkikasvatusta*, osa 3. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Ariés, P. (1970). *Centuries of childhood : a social history of family life*. New York: Vintage.
- Baumrind, D. (1989). Rearing Competent Children. Teoksessa Damon, W. (toim.) *Child Development Today and Tomorrow*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 349-378.
- Blos, P. (1962). *On adolescence: A psychoanalytic interpretation*. New York: Free Press of Glencoe.
- Bourdieu, P. (1985). Sosiologian kysymyksiä. Jyväskylä: Vastapaino.
- Bourdieu, P. (1986). A social critique of the judgement of taste. London Routledge & Kegan Paul.
- Davidson, J. W.; Howe, M. J. A.; Moore, D. G.; Sloboda, J. A. (1996). The role of parental influences in the development of musical ability. *British Journal of Developmental Psychology*, 14, 399-412.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity. Youth and crisis*. London: Faber & Faber.
- Eskola, J. (2001). *Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat – laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta*. Teoksessa Aaltola, J., Valli R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 133-157.
- Foddy, W. (1995). *Constructing questions for interviews and questionnaires. Theory and practice in social research*. Cambridge: Cambridge University press.
- Forsberg, H. (2003). Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin R. (toim.) *Perhe murroksessa – kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus Kirja, 7-15.
- Hargreaves, D.J.; North A.C; Tarrant M. (2006). Musical preference and taste in childhood and adolescence. Teoksessa G. E. McPherson (toim.) *Child as musician*. Oxford: Oxford University Press New York, 135-154.

- Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K. (1998). *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, S., Laurinen L. & tutkijaryhmä. (1998). *Kasvatustraditiot ja niiden muuttuminen*. Teoksessa Laurinen, L. (toim.) *Koti kasvattajana, elämä opettajana*. Juva: WSOY, 11-35.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2004). *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä: Tammi.
- Hoikkala, T. (1993). *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus?* Jyväskylä: Gummerus.
- Hoikkala, T. (1998). *Isyys ja vanhemmuus*. Teoksessa Saksala, E. (toim.) *Muutoksen sosiologia*. Jyväskylä: Yleisradio, 75–83.
- Huttunen, J. (1998). *Isästäkö äidin kaltainen vanhempi?* Teoksessa Laurinen, L. (toim.) *Koti kasvattajana, elämä opettajana*. Juva: WSOY, 36-66.
- Hägglund, T-B., Pylkkänen, K., Taipale, V. (1978). *Nuoruusiän kriisit*. Jyväskylä: Gummerus.
- Jallinoja, R. (1985). *Johdatus perhesosiologiaan*. Porvoo: WSOY.
- Jallinoja, R. (2000). *Perheen aika*. Keuruu: Otava.
- Jarasto P. & Sinervo N. (1999). *Murrosikäisen ja nuoren maailma*. Jyväskylä: Gummerus.
- Jokinen, K. (1996). *Pojat koulussa*. Teoksessa Hoikkala, T. (toim.) *Miehenkuvia. Välähdyksiä nuorista miehistä Suomessa*. Tampere: Gaudeamus, 118-135.
- Juvonen, A. (2000). *...Johnnyllakin on univormu, heimovaatteet ja –kampa... - musiikillisen erityisorientaation polku musiikkiminän, maailmankuvan ja musiikkimaun heijastamina*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Karttunen, S. (1992). *Musiikki kulttuurisessa tietoisuudessa: Kulttuuriset musiikkiskeemat musiikkikirjastonhoitajien puheessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto – nykykulttuurin tutkimusyksikkö.
- Korhonen, M. (1994). *Keski-ikäisten naisten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kosonen, E. (1996). *Soittamisen motivaatio varhaisnuorilla*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kosonen, E. (2001). *Mitä mieltä on pianonsoitossa? 13 – 15-vuotiaiden pianonsoittajien kokemuksia musiikkiharrastuksestaan*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kurkela, K. (1986). *Esittävä säveltaide, esiintymisjännitys ja narsistinen häiriö*. *Synteesi* 2-3, 59-85.
- Laiho, S. (2002). *Musiikki nuorten kehityksen ja psyykkisen itsesäätelyn tukena*. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu–tutkielma.

- LeBlanc, A. (1987). The Development of Music Preference in Children. Teoksessa J. Craig Peery, Irene Weiss Peery, Thomas W. Draper (toim.) *Music and Child Development*. Springer-Verlag New York Inc, 137-157.
- Lehtonen, K. (1982). *Musiikinharrastus eri tekijäryhmien yhteistuloksena*. Turku: Turun yliopisto.
- Lehtonen, K. (1986). *Musiikki psyykkisen työskentelyn edistäjänä*. Turku: Turun yliopisto.
- Metsämuuronen, J. (1995). *Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen – sitoutuminen, motivaatio ja coping – teoreettinen tausta, rakenneanalyysi ja sitoutuminen*. Vantaa: Helsingin yliopisto.
- Nurminen, E. & Roos J.P. (1992). Models of parenting: Between generations and classes. Teoksessa U. Björnberg (toim.) *European parents in 1990's. Contradictions and comparisons*. New Brunswick: Transaction Publishers, 123-140.
- Näre, S. (1996). *Nuoruuden vietti- ja tunnetalous kulttuurin välittäjinä*. Teoksessa Suurpää, L. & Aaltojärvi, P. (toim.) *Näin nuoret*. Helsinki: SKS, 318-327.
- Parsons, T. & Bales, R. (1956). *Family. Socialization and interaction process*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Rajala, R. (2001). *Tilastollinen yhdysvaikutusanalyysi*. Teoksessa Aaltola, J., Valli R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 172-187.
- Rauste- von Wright, M-L. (1979). *Nuorison ihmis- ja maailmankuva X. Sosialisatioprosessi ja maailmankuva*. Turun yliopisto. *Psykologian tutkimuksia 1979*: 36.
- Reuna, V. (1997). *Perhebarometri 1997 – selvitys suomalaisten perheeseen liittyvistä käsityksistä*. Helsinki: Väestöliitto/Väestöntutkimuslaitos.
- Roos, J-P & Roos, B. (1981). *Ways of life, subjective and objective. Studies on the way of life in social change. Elämäntavan muutoksen tutkimusprojekti*. Research Reports No. 11.
- Russell, P.A. (1997). Musical tastes and society. Teoksessa Hargreaves, D.J. & North, A.C. (toim.) *The Social Psychology of Music*. Oxford University Press, 141-155.
- Saarikallio, S. (2007). *Music as Mood Regulation in Adolescence*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Saarikallio, S., Erkkilä, J. (2007). The role of music in adolescents' mood regulation. *Psychology of Music*. 35(1), 88-109.

- Svengalis, J. (1978). *Music attitude and the preadolescent male*. Dissertation Abstracts International. 39, 4800 A.
- Tilastokeskus (2005). Musiikin kuuntelun useus vuosina 1991 ja 2002. [WWW-dokumentti]. Viitattu 29.6.2007. Saatavissa: http://www.tilastokeskus.fi/til/vpa/2002/vpa_2002_2005-01-26_tau_023.xls
- Valli, R. (2001a). Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 100-112.
- Valli, R. (2001b). Mitä numerot kertovat?. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II - näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 158-171.
- Vuorinen, R. (1992). *Persoonallisuus & minuus*. Juva: WSOY.
- Vuorinen, R. (1998). *Minän synty ja kehitys: ihmisen psyykinen kehitys yli elämänkaaren*. Helsinki Porvoo: WSOY.
- Åkerblad, L. (2001). *Tyttöjen musiikinkuuntelun merkitys ja psyykinen itsesäätely – mutta joku siinä rauhoittaa, ja olo ei ehkä oo enää niin paha kun pitää mennä nukkumaan*. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

Liite 1

1) Sukupuoli: Nainen ___
Mies ___

2) Ketä perheeseesi kuuluu?

3) Asun: molempien vanhempieni luona ___
äidin luona ___
isän luona ___
vuorotellen äidin ja isän luona ___
omassa asunnossa ___
muuten, miten? _____

4) Mitkä ovat vanhempiesi ammatit?

Isä _____ Työssä? kyllä ___
ei ___
Äiti _____ Työssä? kyllä ___
ei ___

6) Millaista musiikkia kuuntelet mieluiten? (voit mainita tyylejä, esittäjiä, bändejä, säveltäjiä jne.)

7) Millaisesta musiikista et pidä? (Anna muutamia esimerkkejä)

8) Miten kuuntelet musiikkia enimmäkseen? Levyltä ___
Radiosta ___
Tietokoneelta ___
Kannettavasta soittimesta (esim. mp3)
Muuten, miten? _____

9) Kuunteletko musiikkia enimmäkseen (merkitse vastauksesi rastilla asteikolle)

Taustamusiikkina (esim. läksyjä tehdessä) ___ ___ ___ ___ ___ Keskittyen itse musiikkiin (istun paikoillani ja kuuntelen)

10) Arvioi, kuinka paljon kuuntelet musiikkia päivittäin omasta aloitteestasi (eli ei esim. tavaratalossa)

alle 1 tunti ___
1-2 tuntia ___
3-4 tuntia ___
4-5 tuntia ___
5 tuntia tai enemmän ___

11) Oletko itse joskus harrastanut laulua tai jonkin soittimen soittoa?

(1) KYLLÄ, Miten aloitit soittoharrastuksen?

Innostuin itse ___
Vanhemmat toivoivat ___
Kaverit innostivat ___
Opettaja innosti ___
Muusta syystä, mistä?

Mitä soitinta soitat tai soitit? _____

Mistä sait ensimmäisen soittimesi? _____

Minkä ikäisenä aloitit? _____

Oletko käynyt soitto/laulutunneilla? Kyllä ___ En ___

(2) EN, haluaisitko harrastaa? En ___

Kyllä ___, mitä ja miten? (esim. soittaa kitaraa bändissä...)

12. Kuvaile muutamalla sanalla harrastuksiasi!

13. Millaista musiikkia vanhempasi kuuntelevat? (voit mainita tyylejä, esittäjiä, bändejä, säveltäjiä jne.)

14. Jos sinulla on sisaruksia, millaista musiikkia he kuuntelevat?

15. Harrastavatko perheenjäsenesi musiikkia myös muuten kuin kuuntelemalla? Miten?

Äiti:

Isä:

Sisarukset:

16. Mitä toivoisit musiikin merkitsevän sinulle tulevaisuudessa esim. uravalinnassa tai harrastuksissa?

17. Kuinka hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkansa? (ympyröi)

1= ei pidä ollenkaan paikkansa

2= ei juurikaan pidä paikkaansa

3= pitää osittain paikkansa, osittain ei

4 = pitää melko hyvin paikkansa

5 = pitää täysin paikkansa

1. Musiikki on isälle läheinen asia	1	2	3	4	5
2. Isä tuntee kuuntelemaani musiikkia	1	2	3	4	5
3. Isä on kiinnostunut kuuntelemastani musiikista	1	2	3	4	5
4. Isä pitää kuuntelemastani musiikista	1	2	3	4	5
5. Minulla ja isälläni on yhteisiä suosikkeja	1	2	3	4	5
6. Isäni tuntee mielestäni laajasti erilaista musiikkia	1	2	3	4	5
7. Pidän isän kuuntelemasta musiikista	1	2	3	4	5
8. Isä on kertonut minulle omista nuoruuden suosikeistaan	1	2	3	4	5
9. Isäni kuuntelema musiikki on vaikuttanut omaan musiikkimakuuni	1	2	3	4	5
10. Kuuntelen musiikkia yhdessä isän kanssa	1	2	3	4	5
11. Isä on kiinnostunut koulumenestyksestäni	1	2	3	4	5
12. Välilläni isään ovat hyvät	1	2	3	4	5
13. Isän kanssa voin keskustella useimmista elämäni koskevista asioista	1	2	3	4	5
14. Äiti tuntee kuuntelemaani musiikkia	1	2	3	4	5
15. Äiti on kiinnostunut kuuntelemastani musiikista	1	2	3	4	5
16. Musiikki on äidille läheinen asia	1	2	3	4	5
17. Äiti pitää kuuntelemastani musiikista	1	2	3	4	5
18. Minulla ja äidilläni on yhteisiä suosikkeja	1	2	3	4	5
19. Äitini tuntee mielestäni laajasti erilaista musiikkia	1	2	3	4	5
20. Pidän äidin kuuntelemasta musiikista	1	2	3	4	5
21. Äiti on kertonut minulle omista nuoruuden suosikeistaan	1	2	3	4	5
22. Äitini kuuntelema musiikki on vaikuttanut omaan musiikkimakuuni	1	2	3	4	5
23. Kuuntelen musiikkia yhdessä äidin kanssa	1	2	3	4	5
24. Äitiä ei juuri kiinnosta, millaista musiikkia kuuntelen	1	2	3	4	5
25. Minulla on hyvät välit äitiini	1	2	3	4	5
26. Voin keskustella äidin kanssa useimmista elämäni koskevista asioista	1	2	3	4	5
27. Äitiä kiinnostaa, miten koulussa menee	1	2	3	4	5

28. Käyn konserteissa äidin tai isän kanssa	1	2	3	4	5
29. Katselen TV:n musiikkiohjelmiä äidin tai isän kanssa	1	2	3	4	5
30. En musisoi omalla ajallani	1	2	3	4	5
31. Kotini ilmapiiri on musiikkimyönteinen	1	2	3	4	5
32. Minusta on mukava erottua vanhemmista musiikkivalintojen suhteen	1	2	3	4	5
33. Olin pienempänä innokas laulamaan	1	2	3	4	5
34. Vanhemmat tai ainakin toinen vanhemmista lauloi minulle lapsena	1	2	3	4	5
35. Soitamme ja laulamme kotona yhdessä äidin tai isän kanssa	1	2	3	4	5
36. Olen vanhempieni mielestä musikaalinen	1	2	3	4	5
37. Keskustelemme kotona musiikista	1	2	3	4	5
38. Teen itse musiikkia	1	2	3	4	5
39. Minulla ja vanhemmillani on tapana lauleskella esim. kotitöiden lomassa	1	2	3	4	5
40. Saan levyjä, nuotteja tai rahaa niiden ostoon lahjaksi äidiltä tai isältä	1	2	3	4	5
41. Soittelen joskus omaksi ilokseni	1	2	3	4	5
42. Kotonani on kielteinen asenne musiikkiin	1	2	3	4	5
43. Äiti tai isä pitää soitto/lauluharrastusta hienona ja arvokkaana asiana	1	2	3	4	5
44. Vanhemmat suhtautuvat myönteisesti harrastuksiini (muutkin kuin musiikki)	1	2	3	4	5
45. Vanhemmat maksavat harrastukseni	1	2	3	4	5
46. Emme keskustele kotona musiikista	1	2	3	4	5
47. Olen mielestäni musikaalinen	1	2	3	4	5
48. En voisi elää ilman musiikkia	1	2	3	4	5
49. Tiedän mielestäni paljon musiikista	1	2	3	4	5
50. Musiikki on minulle läheinen asia	1	2	3	4	5
51. Haluaisin kehittyä musiikissa	1	2	3	4	5
52. Kaverit vaikuttavat musiikkimakuuni	1	2	3	4	5
53. Kuuntelen samanlaista musiikkia kuin kaverini	1	2	3	4	5
54. Kuuntelen myös erilaista musiikkia kuin kaverini	1	2	3	4	5
55. Kaverit pitävät minua musikaalisena	1	2	3	4	5
56. Käymme kavereiden kanssa yhdessä konserteissa	1	2	3	4	5
57. Keskustelemme kavereiden kanssa musiikista	1	2	3	4	5
58. Soittotunneilla käymistä pidetään hienona juttuna kaveripiirissäni	1	2	3	4	5
59. Saan tietoa uusista bändeistä ja musiikkityyleistä kavereiltani	1	2	3	4	5
60. Soitto/laulutaitoa arvostetaan kaveripiirissäni	1	2	3	4	5
61. Kaveripiirissäni ei ole juuri väliä sillä, mitä musiikkia kuuntelen	1	2	3	4	5
62. En ole kavereiden mielestä kovin musikaalinen	1	2	3	4	5

63. Koulun musiikintunneilla tutustutaan mielestäni monipuolisesti erilaiseen musiikkiin	1	2	3	4	5
64. Tunnen itseni musikaaliseksi koulun musiikkitunneilla	1	2	3	4	5
65. Osallistun musiikintunneilla yhteissoittoon ja -lauluun	1	2	3	4	5
66. Ala-asteen opettajani kannusti minua musiikissa	1	2	3	4	5
67. Minua pidettiin musikaalisena ala-asteella	1	2	3	4	5
68. Jännitän musiikintunneilla	1	2	3	4	5
69. Olen saanut musiikintunneilta tietoa itselleni aiemmin vieraista esittäjistä ja tyyleistä	1	2	3	4	5
70. Olen löytänyt koulun kautta uusia suosikkeja (kappaleita, esittäjiä, tyylejä)	1	2	3	4	5
71. Olen yleensä saanut mielestäni sellaisen musiikkinumeron kuin olen ansainnutkin	1	2	3	4	5
72. Minua pidetään musikaalisena yläasteen musiikkitunneilla	1	2	3	4	5
73. Kouluopetus on laajentanut musiikkimakuani	1	2	3	4	5
74. Yläasteen musiikinopettaja kannustaa minua musiikissa	1	2	3	4	5
75. En ole viihtynyt koulun musiikkitunneilla	1	2	3	4	5
76. Tunnen itseni epämusikaaliseksi koulun musiikkitunneilla	1	2	3	4	5
77. Ilmapiiri ala-asteen musiikintunneilla oli positiivinen ja kannustava	1	2	3	4	5
78. Radio, televisio, lehdet ja muu media vaikuttaa musiikkimakuuni	1	2	3	4	5

Arvioi seuraavaksi, kuinka paljon käytät erilaisia musiikkimedioita:

1 = pari kertaa vuodessa tai harvemmin

2 = kuukausittain

3 = pari kertaa kuukaudessa

4 = 1-3 kertaa viikossa

5 = useammin kuin 3 kertaa viikossa

79. Luen musiikkilehtiä (esim. Soundi, Suosikki, Rondo)	1	2	3	4	5
80. Katson musiikkikanavia (esim. Voice, MusicTV)	1	2	3	4	5
81. Katson television musiikkiohjelmia (esim. Tartu mikkiin, Idols)	1	2	3	4	5
82. Kuuntelen musiikkia radiosta	1	2	3	4	5
83. Haen netistä tietoa musiikista	1	2	3	4	5
84. Lataan musiikkia netistä	1	2	3	4	5
85. Käyn kirjaston musiikkiosastolla	1	2	3	4	5
86. Luen sanomalehdistä musiikkia koskevia juttuja	1	2	3	4	5

(18. Miten päädyit musiikkiluokille?)

18/(19). Kerro vielä lopuksi omin sanoin, millainen merkitys musiikilla on sinun perheessäsi!

Kiitos vastauksistasi!